

somuncubaba

AYLIK İLİM KÜLTÜR VE EDEBİYAT DERGİSİ YIL: 30 • SAYI: 275 • EYLÜL 2023 • ISSN:2791-9595

Ufuk Peygamber ve
Ümmet Şuuru

Ali AKPINAR

Balkan Tekkelerinde
İlmî Hayat

Kadir ÖZKÖSE

Mostar Köprüsü'nden
Bakınca Görülenler

M. Nihat MALKOÇ

Hakikati Arayanlar
İçin Kılavuz

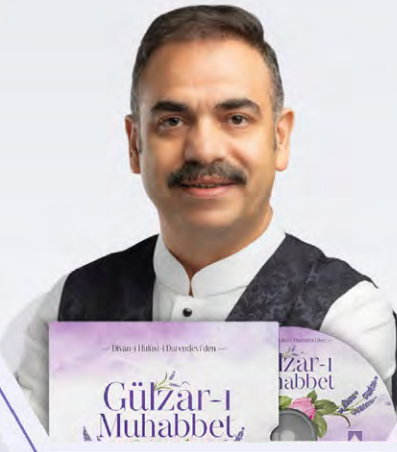
Aydın BAŞAR

Edebiyatımızın
Rumeli'deki
İzleri

M. Nuri YARDIM

ISSN:2791-9595

DİVÂN-I HULÛSÎ-İ
DÂRENDEVÎ'NİN SESİ

Divan Radyo

YAYIN HAYATINA
DEVAM EDİYOR

Divân
RADYO

www.divanradyo.com

Google play

Download on the
App Store

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı'nın yayın hizmetlerinden biri olan Divan Radyo yayın hayatına başladı. Radyomuzda Osman Hulûsi Efendi'nin Divân-ı Hulûsî-i Dârendevî adlı eserinden ilahi ve şiir dinletileri başta olmak üzere dinî ve tasavvufî yayınlar yapılmaktadır. Radyomuzu web sayfamız üzerinden ve telefonunuza yükleyeceğiniz mobil uygulamalar ile dinleyebilirsiniz. İlginiz için teşekkür ederiz...

Balkanlarda İslâm'ın Sembolü: Camiler ve Tekkeler

Balkanlarda İslâm'ın yayılıp neşvü nema bulması birincisi Kur'ân ve cami merkezli ikinci olarak ise tasavvuf ocakları vasıtasıyla olmuştur. Yüce kitabımız Kur'ân'ın ve hadis-i şeriflerin oluşturduğu ana kaynak camilerde ve civarındaki medreselerde Müslümanlara anlatılmış ve gönüllerde kök salmıştır. Onun için İslâm'da birliğin sembolü olan camiler var olduğu sürece İslâm'ın varlığının delili olduğu muhakkaktır.

Bugün Balkan ülkeleri diye anılan "Arnavutluk, Makedonya, Kosova, Karadağ, Bosna Hersek, Hırvatistan ve Sırbistan"da, 3200 civarında caminin faal olarak açık olduğunu bilmek bizi sevindiriyor.

19. asırda başlayan savaşlar ve iç karışıklıklar ile Balkanlarda İslâm düşmanlığı şiddetlenmiş, değişik şekillerde günümüze kadar devam edegelmiştir. Balkan Savaşları ve Birinci Dünya Savaşı neticesinde hemen hemen bütün bölgede cami ve faaliyetlerine sistematik bir şekilde engeller getirilmeye çalışılmıştır. Çeşitli bahanelerle camiler yıkılmış, buralarda görev yapan imam ve müezzinler için caydırıcı önlemler alınmaya başlanmıştır. İslâmî değerlerinin yayılmasını önlemek kastıyla din görevlileri sürgün edilmiş, hapis cezasına çarptırılmıştır. Böylece cami sayılarında fevkalade azalmalar olmuştur.

Kosova, Makedonya, Bosna Hersek ve Karadağ'da camiler açık gibi dursa da denetim altında tutulmuştur. Yıkımlar, zulümler giderek artmış, bu uygulamalar 1991-1999 yılları arasında Sırbistan ve Hırvatistan'ın, Bosna ve Kosova'daki savaş yıllarında zirveye ulaşmıştır. Bosna'da 691 cami ve 110 mescidin, Kosova'da son savaş döneminde 218 caminin yakıp yıkıldığı bilinmektedir.

Hâli hazırda Kosova'da 713, Makedonya'da 657, Arnavutluk'ta 694, Karadağ'da 123, Bosna Hersek'te 1300, Preşova Vadisi ve Sancak'ta 220 caminin var olduğu tespit edilmiştir.

İslâm'ı gönüllere nakşeden ikinci etken ise tekkeler ve dergâhlardır. Hacı Bektaş-ı Velî, Bahâeddin Nakşbendî, Abdülkadir Geylanî, Mevlânâ Celâleddin-i Rumî gibi şahsiyetlere dayanan silsileler sûfî gönüllüler ile Balkan topraklarında İslâm'ı yaşamış ve yaşatmışlardır.

Bugün Balkan coğrafyasında; Kosova, Arnavutluk, Makedonya, Bosna-Hersek'te tarikatlardan Nakşbendî, Kadirî, Melamî, Halvetî, Sadî, Rûfâî, Çeştî gibi ocakların hâlen devam ettiği bilinmektedir. Ecdadımız fethettikleri bölgelerde tekke ve zâviyeler kurmuş, halkı Müslümanlaştırmış ve şehirlerin gelişmesinde önemli rol oynamıştır. Yerleşim yerlerinin isimlerine bakıldığı zaman derviş veya meşhur sûfîlerin veya tasavvuf kurumlarının isim olarak verildiği görülmektedir.

Sûfîler bütün yerleştikleri ve yaşadıkları toprakları imâr ve ihyâ ettikleri gibi Balkanlardaki tabîî çevre güzelliğini muhafaza ederken, tekke ve dergâhların muhitlerini ihya etmiş, ayrı bir canlılık kazandırmışlardır. Evliyâ Çelebi 17. yüzyılda gördüğü Balçık Akyazılı Sultan Tekke ve Türbesi'ni anlatırken çevresinin İrem Bağları gibi mamur olduğundan, çeşit çeşit çiçekler ve güllerle süslediğinden, bahçede ötüşen bülbüllerin ziyaretçilere hayat bahsettiğinden övgüyle bahsetmektedir. Tasavvuf ehli ağaçlandırma faaliyetlerine ayrı bir önem vermiş zâviyelerin etrafını zümrüt yeşili hâline getirmişlerdir. Blagaj'da Buna Nehri kenarında inşa edilen tekkenin çevreyle uyumu ve tabîî güzelliği asırlardır bu sûfî düşüncenin güzelliğini yansıtmaktadır.

Kurucusu

A. Şemsettin ATEŞ

Yaygın Süreli - ISSN:2791-9595

Yıl: 30 Sayı: 275 - Eylül 2023

Yayın Tarihi: 01 Eylül 2023

**Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı Adına
İmtiyaz Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni**
Dr. Kemal DEMİR

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
M. Hulûsi ERDEMİR

Yayın Editörleri
M. Nazmi DEĞİRMENÇİ
Hulusi KESKİNTEPE

Yönetim Yeri:
Çamlıca Basın Yayın Eğitim Sağlık Turizm İnşaat
San. ve Ticaret A.Ş.
Zâviye Mahallesi Hacı Hulûsi Efendi Caddesi No: 89
44700, Darende / MALATYA
Tel: (0422) 615 15 54 • Faks: (0422) 615 28 79
www.somuncubaba.net • bilgi@somuncubaba.net

Grafik Tasarım

Es- Seyyid Osman Hulûsi Efendi Vakfı

Dergimizi, Web Sayfamız ve Mobil
Uygulamalarımız Üzerinden Okuyabilirsiniz:

android

ios

06

Ufuk Peygamberi'nin Ümmet Şuuru

Ali AKPINAR

"Bizler temiz mâzimizle sağlam bir irtibat kurarak geleceğe kendimizi hazırlayabiliriz. Köksüzlük ise hüsrân ve yıkım sebebidir. 'Derler; insanda derin bir yaradır köksüzlük. Budur âlemde hudutsuz ve hazîn öksüzlük."

36

Mostar Köprüsü'nden Bakınca Görülenler

M. Nihat MALKOÇ

"Bosna-Hersek'in en tanınmış eserleri arasında yer alan tarihî Mostar Köprüsü 1566'da Mimar Sinan'ın talebesi olan Mimar Hayreddin tarafından, Mostar şehrini tam ortadan bölen Neretva Nehri üzerine inşa edilmiştir. Görünümüyle yüreklere dokunan butik bir köprüdür."

Somuncu Baba Dergisi'nin içeriğinde bulunan yazılar ile ilgili çıkabilecek olan hatalı bilgilerden dolayı dergi herhangi bir sorumluluk kabul etmemektedir. Yazıların sorumluluğu yazarlarına ilanların sorumluluğu ise reklam verenlere aittir. Dergimizde bulunan fotoğrafların ve görsellerin kullanılması ve kopyalanması yasaktır. Yazılar kaynak gösterilerek iktibas edilebilir. Somuncu Baba Dergisi'nin bütün telif hakları Çamlıca A.Ş.ne aittir.

Yayın Kurulu

Prof. Dr. Nihat ÖZTOPRAK / Prof. Dr. Ali YILMAZ
Prof. Dr. Sebahat DENİZ / Prof. Dr. Bilal KEMİKLİ
Prof. Dr. Abdullah KAHRAMAN / Prof. Dr. Ali AKPINAR

Danışma Kurulu

Prof. Dr. Mehmet AKKUŞ / Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI
Prof. Dr. Ahmet ŞİMŞİRGİL / Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE
Prof. Dr. Mahmut YEŞİL / Prof. Dr. H. İbrahim ŞİMŞEK

Sarı Saltuk/Saltuknâme ve Balkanlardaki Ruh

✍ Oğuzhan AYDIN

"Sarı Saltuk, Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetleriyle İslâm'ı anlatmak adına Buhâra'dan yola çıkan, Anadolu'nun ayakta kalmasını sağlayarak Bursa'da duraklayan alperen dervişlerin taşıdığı sancağı Balkanlara taşıyan alperen bir dervîştir."

Kahraman Bir Sima Ebû Müslim Horasanî

✍ Resul KESENCİLİ

"İyi bir eğitim gören Ebû Müslim Horasanî; ketum, soğukkanlı, gerektiğinde acımasız, akıllı ve ileri görüşlü bir devlet adamı olarak öne çıkmıştır."

Gül Yetiştiren Bahçıvanlar

✍ Ali ÖZKANLI

"Okulu bahçe, öğrencileri bahçenin eşsiz çiçekleri, öğretmenleri de bahçede rengârenk çiçekler yetiştiren bahçıvanlar olduğunu biliyoruz. Öğretmenler; açmayı bekleyen tomurcuklara yol gösteren gönül erleri, ruhları okşamasiyla, dinlemesiyle çok özel ve güzel bir insandır."

Balkanlarda İslâm'ın Sembolü: Camiler ve Tekkeler	1
Kemal DEMİR	
Ufuk Peygamberi'nin Ümmet Şuuru.....	6
Ali AKPINAR	
Taşa Düşse Taşı Oyar Bu Feryat	11
Bestami YAZGAN	
Balkan Tekkelerinde İlmî Hayat	12
Kadir ÖZKÖSE	
Prof. Dr. Mahmut Kaplan ile	
Kültür ve Edebiyatımızda Balkanlar Konulu Röportaj	14
Ş. Hamideddin TEKTAŞ	
Evlilikleri Kolaylaştırın, Zorlaştırmayın!.....	22
Ramazan ALTINTAŞ	
Hayâli Güzel Olanın Hâli de Güzel Olur.....	26
Ensar SAKİN	
Sarı Saltuk/Saltuknâme ve Balkanlardaki Ruh.....	32
Oğuzhan AYDIN	
Mostar Köprüsü'nden Bakınca Görülenler	36
M. Nihat MALKOÇ	
Hayattayken Ölüm Gerçeğiyle Yüzleşmek	42
Enbiya YILDIRIM	
Hâşimî Emîr Osman Efendi ve Kutbiyye Risalesi	46
Fâtih ÇINAR	
Maraş Savunması'nın Delifişek 'Vezir Hocası'	
Mehmed Alparslan	50
İsmail ÇOLAK	
Tuna Ufuklarında.....	54
Ahmet Sami BENLİ	
Evlâd-ı Fâtihân	55
Yusuf DURSUN	
Kahraman Bir Sima Ebû Müslim Horasanî	56
Resul KESENCİLİ	
Balkan ve Evlâd-ı Fâtihân	60
Bekir OĞUZBAŞARAN	
Osmanlının İzinde	61
Halil GÖKKAYA	
Allah'a Yardım Etmek.....	62
Mehmet SOYSALDI	
Yıkıntıların Ardında Şehir	66
Erol AFŞİN	
Mezar Bile Dar Değil.....	69
Şükrü ÜNAL	
Şefkat ve Şefaât	70
Hamit DEMİR	
Kur`ân`da Karakter İnşâsı	74
Yusuf HALICI	
Hakikati Arayanlar İçin Kılavuz.....	76
Aydın BAŞAR	
Edebiyatımızın Rumeli'deki İzleri.....	80
M. Nuri YARDIM	
Gül Yetiştiren Bahçıvanlar	84
Ali ÖZKANLI	
Beklenen Sensin.....	87
Hulusi TATAR	

سَابِقًا سَنَتِ غَمِّ بَادَةَ كَلْهَامِي گَنَبَرِ
 هَجَزِ آكُودَةِ دَمِّمِ اَوَّلِ جِہَامِ فَرَجِہَامِي گَنَبَرِ
 اَوْبِدُورُوبِ سَاغَرِكِ اَغَزِكِ سِرَاہِیْدِنِ مَعْنٰی صَوْنِ
 نَزَكِ بَادِ غَمِّ اِیْرُوبِ ذَوِ اَیْلِدِ اَبَا مِی گَنَبَرِ
 نَحَا طَاعَتِ بَرَّ اَی سَالِكِ مِیخَانَةِ كِه بُو
 بَادَةِ نَزَكِ ذَكْرِ بِنِ اِیْرُوبِ صَبْحِ اَیْلِدِ اَفْشَا مِی گَنَبَرِ
 اِنُودُوبِ خَلْقِ بُولُوبِ عَقِّی خِلَاصِ اَیْتِ جِهَانِ
 بُنْدَادِنِ غَبَرِ اَلْ اَخَرِ اَنْجَامِی گَنَبَرِ
 تَجَرِّدِ عَدَرْدِه فَنَا اَیْلِدِ دِہُودِكِ فُلُكُنْ
 مِلَنِ الْمَلَكَةِ شِهْرُودِنْدِه كِ اَبَا مِی گَنَبَرِ

Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî

Es-Seyyid Osman Hulûsî Efendi (k.s.)

1. Sâkiyâ mest-i gamım bâde-i gülfâmı getir
Hicr-âlfûde-demim ol câm-ı fercâmı getir
2. Öpdürüp sâgarın ağzın sürâhîden mey sun
Terk-i yâd-ı gam edip zevk ile eyyâmı getir
3. Sana tâ'at yeter ey sâlik-i meyhâne ki bu
Bâdenin zikrin edip subh ile akşamı getir
4. Unudup halkı bulup Hakk'ı halâs et cânı
Mübtedâdan haber al âhir-i encâmı getir
5. Bahr-ı vahdetde fenâ eyle vücûdun fülkûn
"Li-meni'l-mülk" şuhûdundaki eyyâmı getir

Nesre Çeviri

1. Ey saki! Gam sarhoşuyum, gül renkli şarabı getir. Ayrılığa bulaşmış hâldeyim, o son kadehi getir.
2. Kadehin ağzını öptürerek (ârif gönlünü eğilerek öpüp) sürahiden (onun billur kabından) aşk şarabı sun. Gamla meşgul olmayı bırakıp zevk ile mutlu günleri getir.
3. Ey meyhane yolcusu (mürşide yönelen kişi)! Sana, itaat etmek yeter. Sen bu şarabın adını anarak sabah ve akşam et.
4. Halkı unut, Hakk'ı bul, canını kurtar; başlangıçtan (Ezel Bezminden) haber al, sonunu getir.
5. Vücut gemisini vahdet denizinde yok et. "Li-meni'l-mülk/Bugün mülk kimin?) âyetinin manasını taşıyan rüzgârı getir.
"Li-meni'l-mülk?/(Bugün) mülk kimin?" Mü'min Suresi 16. âyet.

Ufuk Peygamberi'nin Ümmet Şuuru

“Bizler temiz mâzîmizle sağlam bir irtibat kurarak geleceğe kendimizi hazırlayabiliriz. Köksüzlük ise hüsrân ve yıkım sebebidir. ‘Derler’; insanda derin bir yaradır köksüzlük. Budur âlemde hudutsuz ve hazîn öksüzlük.”

Yüce Allah'ın son mesajı Kur'ân ve son peygamberi Hz. Muhammed (s.a.v.) ile bir kez daha yenilediği İslâm dini, bütün zamanları ve bütün coğrafyaları kuşatan evrensel bir dindir. Onun kitabı ve Peygamber (s.a.v.)'i bütün zamanlara ve bütün coğrafyalara gönderilmiştir:

*"Böylece şehirlerin anası olan Mekke'de ve çevresinde bulunanları uyarman, şüphe götürmeyen toplanma günü ile uyarman için sana Arapça okunan bir Kitap vahyettik. İnsanların bir takımı cennete, bir takımı da çılgın alevli cehenneme girer."*¹

*"Biz seni bütün insanlara ancak müjdeci ve uyarıcı olarak göndermişizdir; fakat insanların çoğu bilmez."*²

Ufuk Peygamber, kendisi bütün insanlığı kurtarmak için çırpındığı gibi ashâbınadaburruhu aşlamıştır. O, onlara büyük hedefler göstermiş ve bu hedeflere doğru onları hazırlamıştır. Ashâbının şahsında bu ruhu bütün ümmetine emânet olarak bırakmıştır. Büyük düşünen ve ümmetini de büyük hedeflere hazırlayan Ufuk Peygamberin bu ruhu aşlamaktaki amacı, toprak kazanmak ve ganîmet elde etmek değil; insanlığın hidâyeti idi. Nitekim o, Hayber'in fethi için acele eden Hz. Ali'yi şu sözleriyle uyararak fetihten asıl hedefin gönüllerin fethi, insanların hidâyeti olduğunu belirtiyordu: *"Senin elinle bir kişinin hidâyete ermesi, bütün dünyalıklardan çok daha hayırlıdır!"*³

Şu birkaç örnek bile Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in bu kutlu hedefe yönlendirmesini anlatmaya kâfidir:

Mekke'de sayıca az ve güçsüz mü'minler müşriklerin işkenceleri altında inlerken, onlara, *"Yüce Allah dinini tamamlayacak, bu dini dört bir yana yayacak. Ta Hîre'den bir kadın bir başına güvenlik içinde hac ibâdetini yapmak için Mekke'ye gelip, ziyâretini yaptıktan sonra memleketine döneceği günler yakındır. Ama siz acele ediyorsunuz!"*⁴ Irak'ın Necef Bölgesinde

"Büyük düşünen ve ümmetini de büyük hedeflere hazırlayan Ufuk Peygamberi'nin amacı her zaman insanlığın hidâyeti idi."

bulunan Hîre, Mekke'ye yaklaşık 1700 kilometre mesafede bulunmaktadır.

Yol arkadaşı Hz. Ebû Bekir ile Hicret yolunda Medine'ye giderken, yolda kendisini yakalamak üzere peşinden gelen Süraka'ya, *"Ne dersin gün gelsin İran sarayları fethedilsin, İran Kisrâ'sının altın bilezikleri de senin olsun, onun kemerini takasın, tacını giyesin ister misin?"*⁵ diyerek geleceğe dönük müjdeler veriyordu.

Hendek Savaşı'nın zorlu günlerinde hendek kazarken, *"Ben ümmetimin İran, Bizans ve Yemen saraylarına fâtihter olarak girişini görür gibiyim."*⁶ diyerek umut aşıliyordu. O, değişik vesilelerle bu ve benzeri müjdeleri verirken ümmetine büyük hedefler gösteriyor ve o hedeflere onları hazırlıyordu.

Ömrünün son senesinde gerçekleştirdiği büyük Vedâ Haccı'nda okuduğu Vedâ Hutbesi'nde insanlığa seslenerek şöyle diyordu: *"İnsanlar! Sözümü iyi dinleyin ve iyi belleyin. Burada bulunanlar sözlerimi burada bulunmayanlara ulaştırın!"*⁷ O bu sözleriyle ashâbından ve onların şahsında ümmetinden Allah'ın dinini insanlığa ulaştıracaklarına dair söz alıyordu. Nitekim dört bir yana saldırdığı davet elçileriyle gönderdiği davet mektuplarıyla bu mefkûreyi bizzat kendisi gerçekleştiriyordu. O, ölüm döşeğinde iken ordular hazırlarken hep bu büyük hedefleri gözetiyordu.

Onun kendisinden asırlar sonra gerçekleşecek fetih müjdeleri verirken söylediği şu sözler de bu kutlu mefkûreye ümmetini yönlendirmek içindi: *"Kostantiniyye/İstanbul mutlaka fethedilecektir. Onu fetheden kumandan ne güzel kumandan, onu fetheden asker ne güzel askerdir!"*⁸

*"İki Roma da fethedilecektir. Önce Kostantiniyye'nin Roması İstanbul fethedilecektir."*⁹

İşte bu ruhla beslenen Müslümanlar, Peygamberimiz (s.a.v.)'den aldıkları bu ruhla yerlerinde duramaz, Mekke ve Medine'ye sığamaz oldular. Allah Rasûlü'nü görmüş pek çok sahâbî, o günkü şartların zorluğuna, ilerlemiş yaşlarına rağmen Medine'den Şam'a, Anadolu'ya, Balkanlara, Endülüs'e ve hatta Çin'e kadar seferler düzenlemişlerdir.

Onlar geri dönüşü olmayan yolculuklara çıkmışlar ve "İ'lâ-i kelimetullah/Allah'ın kelâmı en yüce olsun!" diye çıktıkları bu yolculuklarda şehit düşmüşler yahut da fethettikleri topraklara düşmüşlerdir. Onun için yüz binden fazla olan sahâbenin Mekke ve Medine'de medfûn bulunanlarının sayısı on bin kadardır.

Diğerleri dünyanın dört bir yanına akın akın akmışlar ve bu kutlu yolda fedâ-yı mal ve can eylemişlerdir. Doksan küsur yaşlarında Ebû Eyyûb el-Ensârî'yi İslâm askerleriyle İstanbul'a kadar getiren ruh işte bu ruhtu. Hala Sultan'ı deniz yolculuğu ile Kıbrıs'a getiren ruh da aynı ruhtu.

Bu fetih halkasının önemli bir zincirini oluşturan Osmanlı'nın şiar edindiği "Asırlar boyunca cınladı serhad/Doğu'dan Batı'ya Yemen Belgrad" ülküsü, Müslüman tâcirlerin, gönül fâtihi alperenlerin, akıncıların gayretleriyle gerçekleşmiştir.

Yeni padişahın tahta geçmesi vesilesiyle yapılan cûlus merasimlerinde Yeniçeri ağası yeni sultana bağlılığını bildirirken, asker evlatlarının padişahın isteklerini şöyle ifade ederlerdi: "Sultanım asker evlatlarınız, ilk seferimizin Batı Roma üzerine olmasını, bu vesileyle Peygamberimiz (s.a.v.)'in müjdesine nâil olmayı dilerler!"¹⁰

Yeryüzünün Halîfesi Müslümanın Gidişata Duyarsız Olması Düşünülemez!

Müslüman, yeryüzünün halîfesidir. Yeryüzü ona emânet edilmiştir ve o yeryüzü gidişatından sorumludur. Bunun için Müslüman, dünya gidişatına kayıtsız kalamaz, yaşananlardan bîhaber olamaz. Şu tarihî örnek bunun açık kanıtıdır:

Müslümanlar henüz Mekke Dönemi'ni

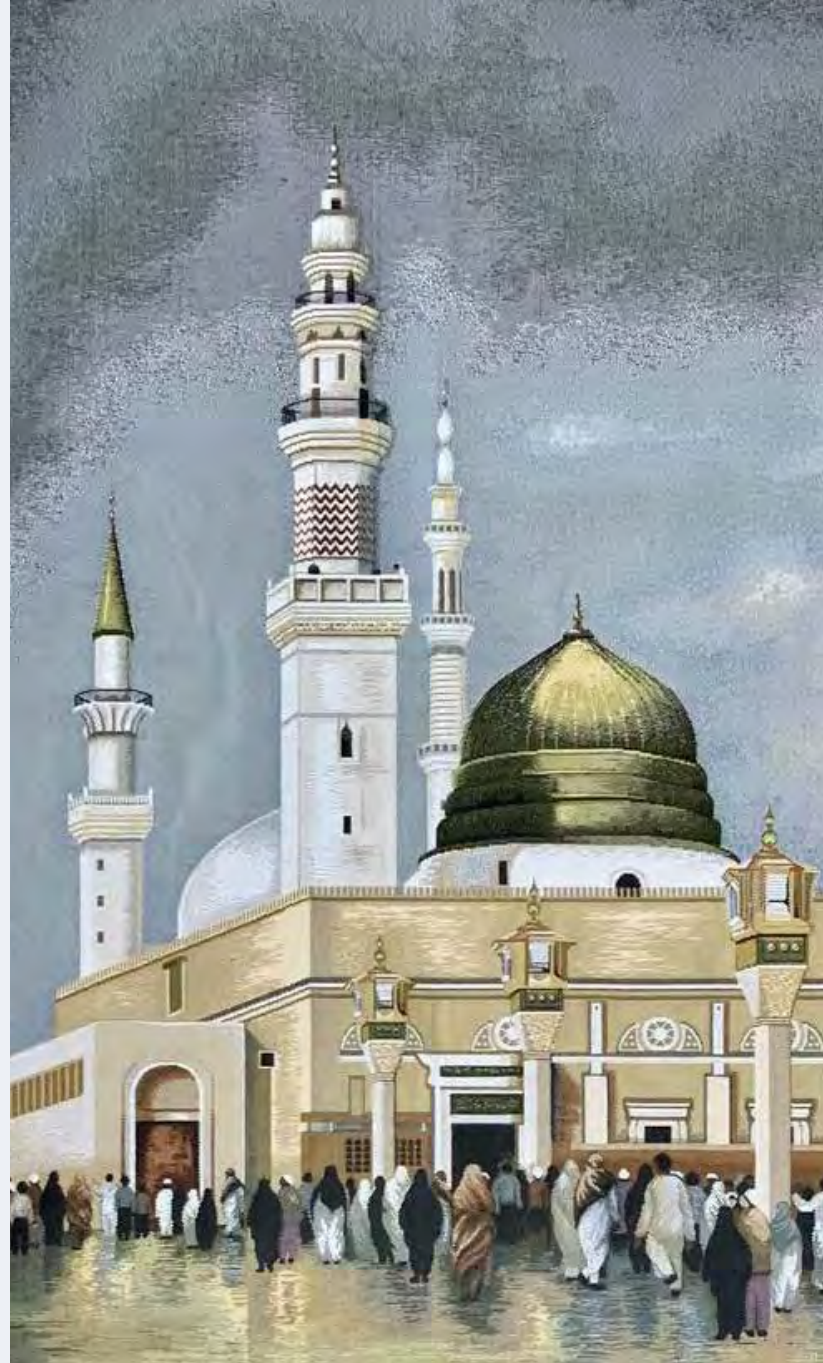
yaşıyorlardı. Sayıları azdı, devletleri yoktu, imkânları kısıtlıydı. İşte böyle bir dönemde peygamberliğin sekizinci yılında Mekke'ye çok da yakın sayılmayan bir bölgede dünyanın o günkü iki süper gücü olan İran ve Bizans büyük bir savaşa tutuşmuşlar ve sonuçta Bizans ağır bir yenilgiyle karşı karşıya kalmıştı. Mekke'ye ulaşan bu haber ateşe tapan İran'ın Kitap Ehli Bizans'ı yenmesi putperest Mekkelileri sevindirmiş ve Müslümanları da üzmüştü. Yüce Allah, Müslümanları tesellî etmek üzere Rûm Sûresi'nin şu âyetlerini indirdi:

*"Rumlar en yakın bir yerde yenildiler. Onlar bu yenilgilerinden bir kaç yıl sonra/on yıldan az bir sürede gâlip geleceklerdir. İş, eninde sonunda Allah'a aittir. İşte o gün, inananlar, istediğine yardım eden Allah'ın yardımına sevineceklerdir. O güçlüdür, merhametlidir."*¹¹

Âyetler, büyük bir yenilgi alan Bizans'ın kısa sürede toparlanıp İran'a karşı zafer kazanacağını, o günlerde mü'minlerin de kazanacakları büyük bir zaferle sevineceklerini haber vermektedir. Gerçekten de öyle olmuştur. Müşriklerin imkânsız gördükleri şey gerçekleşmiş ve Kur'ân'ın haber verdiği üzere on yıldan daha az bir süre içerisinde Kitap Ehli Bizans, ateşperest İran'ı mağlup etmişti. Aynı yıl Müslümanlar da Bedir'de, Mekke müşriklerine karşı büyük bir zafer kazanarak sürûra gark olmuşlardı.

Kur'ân'da bu olayın zikredilmesinin bize söyleyeceği çok önemli mesajları vardır. Şöyle ki: Müslümanlar dünyadaki olaylara kayıtsız kalamazlar. Çünkü onlar, insanlığın gidişatından sorumludurlar. Zira onlar bütün insanlığın hayrına seçilip gönderilmiş ve görevlendirilmiş bir ümmettir: *"Siz, insanlar için ortaya çıkarılan, doğruluğu emreden, fenalıktan alıkoyan, Allah'a inanan hayırlı bir ümmetsiniz."*¹²

Bugün yanı başlarında yaşanan hâdiselere kayıtsız kalan Müslümanlar, Rûm Sûresi âyetleri ışığında, insanlara karşı sorumluluklarını bir kez daha gözden geçirmelidirler.

Bugün büyük bir köye dönuşen Őu küçülen dünyada yaşanan olayları bizim görmezden duymazdan gelmemiz düşünülemez. Bir Müslüman, "Balkanlardanbanane?", "Filistin'den bize ne?", "Sincan bizi ne ilgilendirir?", "Türkî Cumhuriyetlerden bize ne?", "Afrika'da açlıkla mücadele eden insanlardan bize ne?" diyemez. Mademki bugün gelişen iletişim ve ulaşım araçları sayesinde dünyanın her yanı ile anında irtibat kurabiliyor, anında oralardan

haberler alabiliyor ve oralara maddî yardımlar ulaştırabiliyorsak bu imkânların gereğini yerine getirmekle yükümlüyüz.

Dünün insanları bu kadar imkâna sahip değildi, onların sorumlulukları da bu kadar ağır değildi. Bizler ise bu nimetlerin içerisinde yaşarken bunların şükrünü edâ etmekle yükümlüyüz.

"Müslümanın derdiyle dertlenmeyen, gerçek mü'min değildir...", *"Komşusu açken tok yatan da gerçek Müslüman değildir."* hadisleri bizi büyük düşünmeye, diğerkâm olmaya sevk etmelidir.

Hele bir de söz konusu olan beldeler, daha düne kadar ecdâdımızın fethedip hükümran olduğu, cami-medrese-han-hamam-bedesten gibi ölümsüz eserleriyle perçinlediği yerlerse... O beldeler tarihin pek çok unutulmaz hâtırasının şahitleriye... Oralar daha düne kadar ve bugün bizim birer parçamız olan kardeşlerimizi bağrında barındırıyorsa...

Elbette bizi daha fazla ilgilendirmeli, oraların derdi elbette bizim derdimiz olmalı ve oraların derdine derman olabilmek için seferber olmalıyız. O beldeler bizim gönül coğrafyamızdır. Aynı Allah'a inanan, aynı kibleye yönelen yüreklerin yaşadığı yerlerdir. Şehit kanlarıyla sulanmış o mübârek beldeler, bizim ülkemizin bir parçası/akrabası olan yerlerdir. Tıpkı şairin dediği gibi:

Balkan'ı bildin mi nedir, hemşeri?

Sevgili ecdâdının en son yeri.

Bir sıla isterdin a çoktan beri

Şimdi tamam vakti... Uğurlar ola.

Balkan'ın üstünde sızan her pınar

Bir yaradır, durmadan içten kanar!

Hangi taşın kalbini deşsen: mezar!

Gör ne mübârek yer... Uğurlar ola.

Eş hele bir dağları örten karı:

Ot değil onlar, dedenin saçları!

Dinle: Şehid sesleridir rüzgârı!

*Durma levend asker, uğurlar ola.*¹³

Söz konusu ettiğimiz bu âyetler, geleceğe dair gerçekleşecek haberleri yıllar önce haber vermiş ve aynen Kur'ân'ın haber verdiği üzere olaylar yaşanmıştır. Bu da Kur'ân'ın mûcizevî yönünü gösteren delillerden sadece biridir. Çünkü Kur'ân, bütün yönleriyle gaybı bilen Yüce Allah'ın kelâmıdır.

Unutmayalım ki bizler temiz mâzimizle sağlam bir irtibat kurarak geleceğe kendimizi hazırlayabiliriz. Köksüzlük ise hüsrân ve yıkım sebebidir. "Derler; insanda derin bir yaradır köksüzlük. Budur âlemde hudutsuz ve hazîn öksüzlük."

Kopmuşuz bizler o öz varlık olan manzaradan.

Bahseder gerçi duyanlar bir onulmaz yaradan;

Derler: İnsanda derin bir yaradır köksüzlük;

Budur âlemde hudutsuz ve hazîn öksüzlük.

Sızlatır bazı saatler dayanılmaz bir acı,

Kökü toprakta kalıp kendi kesilmiş ağacı.

Rûh arar başka tesellî her esen rüzgârda.

*Ne yazık! Doğmuyoruz şimdi o topraklarda!*¹⁴

Dipnot

*Prof. Dr. Ali AKPINAR, Necmettin Erbakan Üniversitesi.

1. 42/Şûrâ, 7.

2. 34/Sebe', 28.

3. Ahmed, Müsned, V, 333.

4. Buhâri, Menâkıb 25.

5. Ahmed, Müsned, IV, 303; Asım Köksal, İslâm Tarihi, II, 367.

6. Asım Köksal, İslâm Tarihi, V, 32-37.

7. Ahmed, Müsned, V, 37, 39, 41, 73.

8. Ahmed, Müsned, IV, 335.

9. Ahmed, Müsned, II, 176; Dârimî, Mukaddime, 43.

10. Kadir Mısıroğlu, Sultan Vahideddin.

11. 30/Rûm, 1-5.

12. 3/Âl-i İmrân, 110.

13. Mehmet Âkif, Safahat, Cenk Şarkısı, s, 552-553.

14. Yahya Kemal, "Koca Mustafapaşa", Kendi Gök Kubbemiz, s, 45-46.

Taşa Düşse Taşı Oyar Bu Feryat

Her saat, her yerde ezilen bizsek,
Haince mezarı kazılan bizsek,
Kanunu, töresi bozulan bizsek,
Günden güne katmerleşen öç bizim,
Hesabını soramazsak suç bizim!

Taşa düşse taşı oyar bu feryat,
Şafağı al kana boyar bu feryat,
Çaresiz canına kıyar bu feryat,
Arşı tutan hıçkırıklar, hınç bizim,
Rahat rahat yatıyorsak suç bizim!

Bir çırpıda unutulmuş ahitler,
Evlâd-ı fâtihan canlı şahitler,
Bir gün gelir hesap sorar şehitler,
Atamızdan miras kalan borç bizim,
Cedde lâyük olamazsak suç bizim!

Sevgiyle el ele vermezsek eğer,
Kardeşçe kol kola girmezsek eğer,
Birliğin sırrına ermezsek eğer,
Kaybedilen ve dağılan güç bizim,
Sürüye kurt dalar ise suç bizim!

Son kez olsun ermek için visâle,
Allanan şafağı gözlermiş lale,
Mecnun gibi âşık olup hilale,
Asırlardır hasret çeken burç bizim,
Hak bayrağın dikemezsek suç bizim!

Her köşede bir yaralı can ağlar,
Eleminden şanlı tarih kan ağlar;
Ol şevketlû hünkâr ağlar, han ağlar,
Bunca vebâl bilmem yüzde kaç bizim,
Yüzde yüzdür, yüzde yüzdür suç bizim!

Bestami YAZGAN

Balkan Tekkelerinde İlmî Hayat

“İlim erbabı genelde bir tarîkata intisap edip tekkelerde irşat hizmetlerini yürütürken, pek çok sûfî de tekke mensubu olduğu kadar medreselerde müderris olarak görev yapmıştır.”

Balkanların fethi sürecini başlatan Osmanlı Devleti, Balkanlarda kalıcı olabilmek için sadece siyasî ve askerî kuvvetlerin yeterli olmayacağını yakından anlamıştır. Fetihlerin kalıcılığını sağlamak, Balkanlarda İslâm kültürünü perçinlemek için planlı bir şekilde medreselerin inşâsını gerçekleştirmişler, iskân politikaları çerçevesinde tekke ve zâviyeler kurmuşlardır. Toplum hayatının intizâmını medrese ve tekkeler eliyle sağlamaya özen göstermişlerdir.

Balkanlar'daki tekke ve medrese ilişkisi tıpkı Anadolu'daki gibi kimi zaman müsbet kimi zaman tartışmalı bir yönde gelişmiştir. İlim erbabı genelde bir tarîkata intisap edip tekkelerde irşat hizmetlerini yürütürken, pek çok sûfî de tekke mensubu olduğu kadar medreselerde müderris olarak görev yapmıştır. Düşünce ve fikir beraberliği yanında tekke ve medreselerin mekân birliktelikleri son derece dikkat çekicidir. Pek çok tarîkat şeyhi ve dervişleri zâhirî ilimleri tahsil ettikten sonra mânevî ilimleri tecrübe kılarak seyr u sülûklarını tamamladıkları görülmektedir. Şerîat ilimleri ile tarîkat usullerini bütünleştiren tarîkat erbabı genelde Ehl-i Sünnet anlayışına uygun bir tasavvuf öğretisi geliştirmişlerdir. Bilhassa Nakışbendiyye ve Halvetiyye tarîkatlarına mensup şeyhlerin genelde medrese kökenli oldukları, bölge medreselerinde ders okuttukları ve ilmiye sınıfından çok sayıda müride sahip oldukları görülmektedir.

Mostar kentinde Koski Mehmed Paşa (ö. 1020/1611) tarafından kurulan 11 odalık dergâh aynı zamanda bir medrese olarak işlev görmüştür. Dergâh medresesi konumunda bulunan bu yapıtta Bosna-Hersek'in tanınmış âlimlerinden Mostar Müftüsü Abdullah Efendi Ricanoviç, Hamza Efendi Ruiziç, Hasan Efendi Nametak gibi zatlar 1870-1930 yılları arasında ders vermiştir. Dergâhın şeyhlerinden olan Mostarlı Fevzî (ö. 1160/1747) medresede Mesnevî dersleri vermiş ve semâ âyini gerçekleştirmiştir.

“Nakışbendiyye ve Halvetiyye Tarîkatlarına mensup şeyhlerin genelde medrese kökenli oldukları, bölge medreselerinde ders okuttukları ve ilmiye sınıfından çok sayıda müride sahip oldukları görülmektedir.”

On altıncı yüzyılın ilk yarısında Akhisarlı Hasan Kâfî'nin (ö. 1026/1616) kurmuş olduğu tekke aynı zamanda meşhur bir medreseydi. Şeyh Kâfî, uhdesinde bu iki müesseseyi birleştiren güçlü bir âlim sûfî idi.

Saraybosnalı şair Reşit Efendi, Savoy Prensi Eugen'in 24 Ekim 1697'de Saraybosna'yı yakıp yıktıktan sonraki hâlini anlatan şiirinin ilk beytinde, “Saraybosna Mevlevî Tekkesi'nin ilimler hazînesi ve müderrislerin yetişme yeri olduğunu” söylemektedir. Saraybosna Mevlevî Dergâhı'nda on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda Bosna-Hersek'in ilmî ve sosyal hayatında önemli mevkilere yükselmiş zatlar yetişmiştir. İsa Bey, Vakıflarının Genel Mütevellîsi Fâdıl Efendi Husniç, Gazi Hüsrev Bey Medresesi

“Sa’diyye Tarîkatı’nın Aciziyye kolunu kuran Süleyman Âcizî Baba ve oğulları Danyal ile Lütfullâh, Kosova’da İslâmî ilimlerin yayılmasında ve tekkelerde okutulmasında çaba sarf etmişlerdir.”

Müdürü Halim Efendi, Mevlevî Tekkesi şeyhi ve aynı zamanda Saraybosna Kadısı Muhammed Şeyh Fikrî bunlardan sadece birkaçıdır.

Sa’diyye Tarîkatı’nın Aciziyye kolunu kuran Süleyman Âcizî Baba (ö. 1160/1747) ve oğulları Danyal ile Lütfullâh, Kosova’da İslâmî ilimlerin yayılmasında ve tekkelerde okutulmasında çaba sarf etmişlerdir. Medreseyi İstanbul’da tamamlayan Süleyman Âcizî Baba, Prizren’de, oğlu Danyal ise Yakova’da müderrislik yapmıştır. Sa’diyye Tarîkatı’nın şeyhlerinden olan Şeyh Muharrem Mitroviça ve Şeyh Şevket de ilmiye mensupları arasında otoritesi tescillenmiş şeyhlerdendir.

Molla Mustafa Başeski, eserinde Saraybosna Hacı Sinan Kadiriyye Tekkesi’nde görev yapmış ve zâhirî ilimlerde ün kazanmış Üveys b. Muhammed Efendi (ö. 1197/1782-83), Şeyh Derviş Sâlih b. İsmail (ö. 1203/1788), Şeyh Süleyman B. İdris (ö. 1169/1755-56) gibi bazı zevatı özellikle zikretmiştir.

Ohri ve Kırçova şehirlerinde bulunan Hayâtiyye-yi Halvetiyye tekkelerinin şeyhlerinden bazıları aynı zamanda medresede müderrislik yapmışlardır. Kırçova Hayâtiyye Tekkesi’nin kurucusu Şeyh Âdem, Pîr Mehmed Hayâtî’ye (ö. 1180/1766) intisap etmeden önce müderristi. Ohri’den hilâfetnâmeyle döndükten sonra ona ilk intisap edenler talebeleri olmuştur. Ohri Hayâtiyye Âsitânesi’nde postnişinlik yapan Şeyh Abdülkerim’in Ohri’de bulunan Dârü’l-Huffâz’da da hafızlara tecvit dersleri verdiği rivâyet edilmektedir.

İskender Paşa Zâviyesi Şeyhi Ârif Kürdî’nin bilge bir şahsiyet olduğu dikkatimizi çekmektedir. 1285/1868 yılında İstanbul’dan Saraybosna’ya gelen Şeyh Ârif Kürdî Saraybosna İskender Paşa Zâviyesi’ne şeyh tayin edilmiş ve aynı zamanda Mısriyye

Medresesi'nde de müderrislik yapmıştır. 1878 yılında Şeyh Ârif Kürdî, Saraybosna Gazi Hüsrev Bey dergâh medresesi şeyhi ve baş müderrisi olarak tayin edilmiştir. Şeyh Ârif Kürdî'nin Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240) hayranı ve âşığı bir zât olduğu rivâyet edilmektedir. Gazi Hüsrev Bey dergâhında Füsûs dersleri okutmuş ve yirminci yüzyılda Bosna-Hersek'in Reisü'l-ulemâ, Yüksek Şerîat Okulu ve Yüksek Lise Müdürlüğü gibi önemli mevkilerde görev yapmış olan Cemâluddin Efendi Çauşeviç, Salih Efendi Trako, Ahmed Hacıyahiç ondan bu dersleri dinlemişlerdir. Şeyh Ârif Kürdî'nin müritlerinden olan Hüsnü Efendi Numanagiç (ö. 1346/1927) şeyhinin tavsiyesi üzerine Mısır'a giderek el-Ezher'de tahsilini tamamladıktan sonra Bosna'ya dönmüş ve Foynitsa ile Visoko Medreselerinde müderrislik yapmıştır. On dokuzuncu yüzyılın sonlarında Travnik şehrine müftü olmuş ve 1927 yılındaki vefatına kadar o görevde kalmıştır.

Vukelviçi Tekkesinin kurucusu ve şeyhi olan Hüseyin Efendi Zukic'in (1215/1799) müritleri arasında birçok kadı, muallim ve müderris yer almıştır. Foynitsa Medresesi müderrislerinden Hasan Efendi Huzbaşıç (ö. 1225/1810), Travnik Dârü'l-Kurrâ'sı muallimlerinden Behrâm Efendi Trako (ö.1292/1802), Foynitsa Kadısı Naim Efendi (ö.?) ve Meylî Baba on dokuzuncu yüzyılda Bosna-Hersek'in tanınmış âlimlerinden sayılmaktadır.

Şeyh Hüseyin Efendi Zukic'in yanında seyr u sülûkunu tamamlayan Şeyh Abdürrahman Sırrî'nin (ö. 1264/1847) Oglavak'ta kurduğu tekkezamanlabir ilim, sanat ve şiir merkezine hâline dönüşmüştür. Osmanlı Dönemi'nde Boşnakça yazılan edebiyatın ilk mümessilleri, kendisi de şair olan Şeyh Sırrî'nin tekkesinden yetişmiştir. Torunlarından olan Şakir Efendi Sikiriç (ö. 1386/1966) ise uzun zaman Saraybosna Yüksek Şerîat Okulu'nda ve daha sonraları Saraybosna Üniversitesi'nde hocalık yapmıştır. Muhammed Nûru'l-Arabî'nin (ö. 1305/1887) halîfelerinden olan Yakovalı Süleyman Baba, Yakova şehrine

döndükten sonra imamlik yapmış ve camisinde talebe okutmuştur. Onun talebelerinden olan Şeyh Hasan Efendi, Osmanlı'nın çöküşünden sonra Yakova'da din ve edebiyat derslerini vermiştir. Muhammed Nûru'l-Arabî'nin baş halîfesi olan Prizrenli Abdürrahim Fedâî Efendi (ö. 1303/1885) ise uzun zaman Üsküp Meddah Medresesi'nde müderrislik yapmıştır.

Bosna-Hersek, Kosova ve Makedonya'da uzun zaman dergâh olarak faaliyet gösteren yapılar on dokuzuncu asırda daha çok zâhirî ilimlerin okutulduğu medreselere dönüşmüştür. Saraybosna Gazi Hüsrev Bey dergâhı, Mostar Koski Mehmed Paşa dergâhı gibi medreseye dönüşen tekkeler aslını kaybetmemiş, tasavvuf dersleri okutulmuş ve dervişlerin yetişmesine hizmet etmiş, birçok şeyh müderris olarak görev yapmıştır.

Travnik şehrinin en eski ve en meşhur ailelerinden biri olan Korkut Ailesinin mensupları 1830 yılından itibaren Travnik Elçi İbrahim Paşa dergâhında şeyhlik ve müderrislik yapmışlardır. 1830-1871 yılları arasında tekke şeyhliğini ve medrese müderrisliğini Derviş Muhammed Efendi Korkut yapmıştır. Ondan sonra oğlu Hazım Efendi Korkut, 1871-1892 yıllarında şeyhlik, müderrislik ve Travnik Müftülüğü görevlerinde bulunmuştur. Hazım Efendi'den sonra 1931 yılına kadar şeyhlik ve müderrislik görevini Asım Efendi Korkut yürütmüştür.

Osmanlı Dönemi'nde Mostar şehrinin ulemâ yetiştirmekte meşhur olan Cumhur Ailesi'nden Muhammed Efendi Cumhur'un 1679 yılında Konyic/Belgradcık şehrinde kurduğu tekke on dokuzuncu yüzyılda Hersek'in ilim yuvası hâline gelmiştir. Tekkenin şeyhlerinden olan Şeyh Ali Cumhur'un (1818) Mostar Medreselerinde müderris olduğu da rivâyet edilmektedir.

Dipnot

* Prof. Dr. Kadir ÖZKÖSE, Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
Yazının geniş dipnotlarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Prof. Dr. Mahmut Kaplan ile Kültür ve Edebiyatımızda Balkanlar Konulu Röportaj

“Kültür ve sanat hayatının canlı ve çok hareketli olduğu Balkan şehirleri, Klâsik Türk edebiyatında yetişmiş önemli şair ve münşîlere de ev sahipliği yapar.”

Balkan kelimesi nereden geliyor, Balkanlar deyince aklımıza hangi coğrafya gelir?

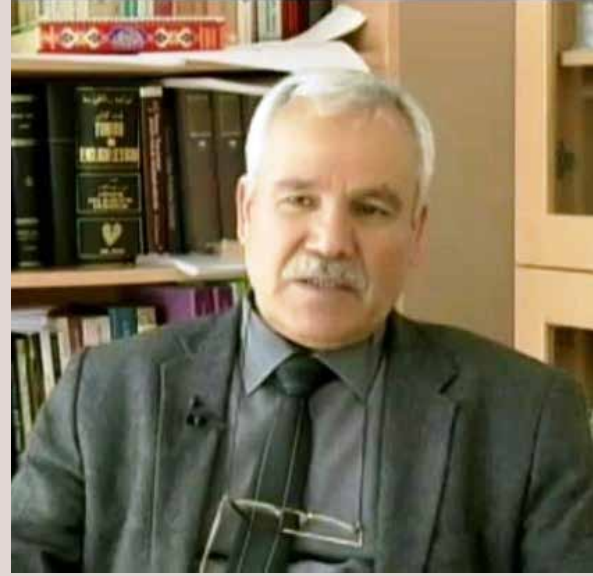
“Balkan” kelimesi bu coğrafyaya uzun bir tarihî zaman aralığında göç eden Türklerin armağanıdır. Balkanlar denince, Arnavutluk, Bulgaristan, Bosna Hersek, Hırvatistan, Kosova, Makedonya, Romanya, Sırbistan, Voyvodina, Sancak, Yunanistan ve Türkiye’nin Avrupa’daki coğrafyası gözlerimizin önünde canlanır ve bu geniş coğrafya azametinde bir hasret içimizi kaplar.

Türkler Balkanlarla ne zaman tanıştı?

Balkanlarla ilk temasımız 10. ve 11. yüzyıllarda Volga Bölgesi’nden göç eden Peçenek ve Kuman Türk boylarıyla. Balkanlarda kalıcı ve silinmez izler Osmanlı Dönemi’ndedir. İlk harzılık 13. yüzyılda Türk kültürünü ve İslâmiyet’i yaymak için Sarı Saltuk gibi dervişlerin buraya gelmesiyle başlar. Sarı Saltuk ve diğer dervişler buralarda İslâmiyet’in yayılmasında önemli hizmetler yapmış. Balkanlar’a yönelik fetih olarak Orhan Gazi’nin büyük oğlu Süleyman Paşa’nın 1354 yılında Gelibolu’yu fethi ile başlar.

I. Murat, Rumeli ve Balkanların fethine yönelir. Evrenos Bey Batı Trakya’nın fethi için görevlendirilir. Gümölcine üzerine harekete geçen Evrenos Bey, Gümölcine ve Yenice-i Vardar’ı fethederek Osmanlı topraklarına katar. Sazlıdere Zaferi ile Edirne ve Filibe, Osmanlı sınırlarına katılır. Sırp Sındığı Zaferi’yle Osmanlılar, Balkanlardaki fetihlerine hız verir. Balkanların tamamı 1878’e kadar Osmanlı idaresinde kalacaktır. Maalesef I. Dünya Savaşı’ndan sonra Trakya Bölgemiz dışındaki Balkanlar elimizden çıkar. Fakat Osmanlı döneminin bıraktığı kültür ve edebiyatta izler varlığını günümüze dek sürdürür.

Rumeli’deki fetihlerle beraber büyük ölçüde Balkanlar’da mekân tutan siyasî yapı, bu kez oralarda kültürün gelişip serpilmesini sağlar. İstanbul fethedilinceye kadar Osmanlı Devleti’nin önemli kültür merkezleri Bursa, Edirne, Geli-

Özgeçmiş

Edebiyat araştırmacısı, akademisyen, profesör, şair ve yazar. 1 Ocak 1953, Suruç / Şanlıurfa doğumlu. Gaziantep Saraymağara İlkokulu (1966), Suruç Ortaokulu (1969), Gaziantep Lisesi (1973), Hacettepe Üniversitesi Sosyal ve İdari Bilimler Fakültesi (1978) mezunu. Yüksek Lisans çalışmasını Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih Coğrafya Fakültesinde (1981), Doktorasını Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde (1990) tamamladı.

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesinde Eski Türk Edebiyatı öğretim görevliliği (1990-1991), Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Fakültesi: Türk Dili ve Edebiyatı Eğitimi Bölümü Başkanlığı ve dekan yardımcılığı (1993-1994), Celal Bayar Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi öğretim üyeliği. 1994-1995 arası Manisa M. Salih Okutan Eğitim Merkezi’nde Türkmenistan Devlet Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Öğrencilerine Türkçe Öğretimi görevi yaptı. 1996 yılından itibaren Celal Bayar Üniversitesi Fen-edebiyat Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Başkanlığı Eski Türk Edebiyatı Anabilim Dalı Başkanlığı görevlerinde bulundu. 2005-2006 arası Suriye Arap Cumhuriyeti Halep Üniversitesi Edebiyat ve İnsani İlimler Fakültesi Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü Misafir Öğretim Üyesi oldu. Halen Beykent Üniversitesi’nde görev yapmaktadır.

bolu, Serez, Vardar Yenicesi, Üsküp, Manastır, Filibe, Selânik, Belgrad, Prizren ve Priştine gibi Rumeli coğrafyasında yer alan şehirlerdi.

Osmanlı Devleti Dönemi'nden kalan izler konusunu biraz açabilir misiniz?

Malum, Osmanlı Devleti Batılı İmparatorlukları gibi emperyalist ve sömürgeci değildir. Fethettiği yerlerin halklarını dillerinde, dinlerinde ve kültürlerinde diledikleri gibi yaşamaları hususunda serbest bırakmıştır. Devletin resmî dili Türkçe olduğu halde herkes kendi dilini kullanmada özgür bırakılmıştır. Her millet kendi dilini kullanarak kendi millî özelliklerini korumuş, bir yandan da hoşgörölü Türk kültürünün taşıyıcısı olarak gördükleri Türkçeyi de kendi hayatlarına katmada sakınca görmemişler. Bugün Balkan ülkelerinin dillerinde binlerce Türkçe kelime bulunmasının sebebi budur. Mustafa İsen Hocamız, Balkan dillerindeki Türkçe kelimelerle ilgili şu tespiti yapmıştır: "Sırpça ve Hırvatçada 7000, Makedoncada biraz daha fazla, Bulgarcada 5000, Rumcada 3000 civarında, Macarca ve Romancada çok sayıda, Arnavutçada ise hepsinden fazla miktardadır."

Balkanlarda kalıcı izlerin önemli bir ayağı imar faaliyetleridir. Osmanlılar, fethettikleri yerlerde büyük bir imar faaliyeti başlatmış, böylece kalıcı mühürlerini vurmayı başarmıştır. Âdeta İslâm Türk kültürünü mermere kazımıştır. Şehirler merkezde cami ve etrafında

mektepe, medrese, tekke, çarşı vb. olmak üzere planlanmıştır. Camiler sosyal hayatın en önemli yapıları olmuştur.

Balkanlarda kalıcı izlerin en önemli ayaklarından biri şüphesiz tasavvuf, dolayısıyla tarîkat ve tekkelerdir. Fetih ve iskân faaliyetleri içinde Türk dervişleri tasavvuf kültürünü yayarak İslâmiyet'in bu coğrafyada neşv ü nemâ bulmasına büyük hizmette bulunmuşlardır. Dervişler tarafından kurulan tekke ve zaviyeler birer imar ve iskân aracı olmuş, kültür ve dinî tebliğ merkezi görevi görmüştür. Hemen her köy ve kasabada bir tekkenin var olduğundan söz etmek mümkündür. Bu kurumun en önemli katkılarında biri de yüksek bir zevk ve edebî kültürün neticesi olan klasik edebiyatımız ve tabîî ki şiirdir. Atıf Akgün, bir makalesinde, Klasik Türk edebiyatı geleneğinin, 2. Dünya Savaşı'na kadar, muhtelif Balkan Ülkelerinde ayakta kalabilen medreseler ve tekkeler etrafında devam ettiğini ifade eder. Balkan Türklerinden bir kısım aydın zümre arasında tekkeler, ocaklar ve dergâhlar çevresindeki tasavvuf geleneğinin de kısmen devam ettiğinden bahseder. Hatta birçok Balkan Türk aydınının yazışmalarına Osmanlı Türkçesi ile devam ettiği, Osmanlı Türkçesi ile Arap harfli bazı süreli yayınların 1970'li yıllara kadar Balkanların muhtelif bölgelerinde faaliyet gösterdiğini kaydeder.

Balkan şehirlerinin önemli kültür merkez-

leri hâline gelmesi ne zaman başlamıştır?

Osmanlı Devleti'nin XVI. yüzyılda yükselme dönemi ile birlikte Balkan şehirleri önemli kültür merkezleri hâline gelmiştir. Bunda da önce ifade ettiğimiz hususların önemli etkisi vardır. Bu durum sanat hayatının hızla canlılık kazanıp gelişmesini sağlar. Kültür ve sanat hayatının canlı ve çok hareketli olduğu Balkan şehirleri, Klâsik Türk edebiyatında yetişmiş önemli şair ve münşîlere de ev sahipliği yapar. Hayâlî, Mesîhî, İshâk Çelebi ve Usûlî'nin yanı sıra XVI. yüzyılın önemli tezkirecilerinden Âşık Çelebi ve Beyânî de Balkan şehirlerinin edebiyatımıza değerli, kalıcı armağanlarıdır.

Balkanlarda tasavvufun bahsettiniz, bunun edebiyata yansımaları konusunda neler söylenebilir?

Evet, Balkanlarda İslâm Türk kültürünün yerleşmesinde tasavvufun önemli katkıları olduğunu ifade etmiştik. Mustafa Kara, Balkanlarda tasavvufun etkisini şu cümlelerle dile getirir: "Ancak Anadolu'da yaygın olanlar genel olarak Balkanlarda da yaygındır. Celvetiye, Nakşebendiye, Rifâiye, Kâdiriye, Halvetiye, Sâdiye, Bayramiye... Bayramiye'ye mensup Yazıcızâde Mehmed Efendi'nin Muhammediye isimli manzum eseri Osmanlı topraklarında yaşayanların 'el kitabı' olurken, kardeşi Ahmed-i Bican'ın Envaru'l-Âşikîn adlı eseri 1624 tarihinde Janos Hazi tarafından Macarcaya çevrilmiş ve basılmıştır. Celvetiye'nin önemli şahsiyetlerinden biri olan, Lâihâtü'l-Berkiyyat isimli tasavvufî tefsirin sahibi Atpazarlı Osman Efendi Şumnulu olduğu gibi, en meşhur halifesi İsmail Hakkı Bursevî de bugünkü Bulgaristan'ın bir başka beldesindedir. Aydos. Muhammediye, Aydoslu İsmail Hakkı tarafından Ferahu'r-Ruh adıyla mensur olarak şerh edilecek ve Osmanlı toplumunda çok tutulacaktır... Bu katkı şiir ve edebiyatta da kendini göstermiştir. Mesela, Abdullah-ı İlâhî Balkanlar'a gidip orada tekkesini kurmuş, yüzlerce mürit yetiştirip birçok eser yazdıktan sonra Balkanlar'da vefat etmiş Nakşî dîvân şairidir. Diğer tarikat çevrelerinde de pek çok şair ye-

"Balkanlar kültür ve edebiyatımızda yeri doldurulmaz bir kayıp, bir hasret, bir hüzündür. Bugün de o coğrafyada Türk edebiyatı yaşamaya, yeni eserler vermeye devam ediyor. Dergiler çıkarılıyor, hikâyeler, romanlar yazılıyor."

tişmiştir... Sâdiye Tarikatı'na mensup Rusçuklu Zarîfî Ömer Dede Pendnâme ve dîvân sahibi bir şair olup, tarikatdaşı Âcizî Süleyman Efendi (öl. İskodra, 1738) üç dilde eser veren bir dervıştır."

Balkan coğrafyasında başta Şeyh Abdullah-ı İlâhî olmak üzere Atâ (Üsküplü), Rızâyî, Sûzî (Prizrenli), Âhî (Niğbolulu), Hâmî (Selanikli), Yanyavî mahlasını kullanan Hâfız Abdussamed Refî' bin Muhammed Vehbi el-Yanyavî, Yûsuf Yanyavî, Derviş Hasan Dede (Yenişehirli), Fâik Bey (Manastırlı), Şeyh Bedreddin (Simavna Kadısı), Osman Necmeddin Efendi (Hasköylü), Köstendilli Süleyman Efendi, Bâkî (Varnalı, kadı), Hâtem (Akovalı), Hâlis (Belgradlı), Sâlih İmâm-ı Atâ (Rumeli kadılarından), Âkif Müderris (Belgradlı), Yusuf Efendi (Şumnulu) gibi pek çok mutasavvif şair yetişmiştir.

Balkanlarda Osmanlı Dönemi'nde bazı merkezlerin kültür ve edebiyatta öne çıktığı dikkat çeker. Bu merkezler hakkında neler söylemek istersiniz?

Türk kültür ve edebiyatına önemli katkıları olan ve yaklaşık beş buçuk asır Osmanlı hâkimiyetinde kalan Vardar Yenicesi, bugün Yunanistan sınırlarında kalan ve şimdiki ismi Giannitsa olan Vardar Yenicesi, Osmanlı Dönemi'nde Selânik vilayetine bağlıdır. Balkanlardaki sanat ve kültür merkezlerinden Edirne ve Gelibolu'yu hariç tutarsak, Manastır, Filibe, Saraybosna'dan sonra en fazla şair yetiştiren Şehir, Vardar Yenicesi'dir. Vardar Yenicesi Klâsik Türk edebiyatının ön sıralarda sayılan üç şairi (Usûlî, Hayretî, Hayâlî) başta olmak üzere, yirmi bir şair yetiştirmesidir.

“Bugün Balkanlarda Batı bağınazlığının elinden kurtulabilen birçok Osmanlı mimarî eserleri restore edilip hayata kazandırılıyor.”

XVI. asır tezkire yazarlarından Âşık Çelebi (1520-1572), Vardar Yenicesi hakkında şunları söyler:

“Rivâyet olunur ki Prezrin’de oğlan toğsa adından mukaddem/önce mahlas korlar. Yenice’de toğan oğlan, etmege papa diyecek vakt Farsî söyler. Priştine’de oğlan toğsa dividi bilinde toğar, dirler. Binâen alâ zâlik Prezrin şâir menbai ve Yenice Farsî ocacı ve Piriştine kâtib yatağıdır.”

İzin verirsiniz Evliya Çelebi’den güzel bir not düşelim; Evliyâ Çelebi’nin yolu, Vardar Yenicesi’ne de uğrar. Şehri geniş bir şekilde tanıtır, burada bir medrese bulunduğunu söyler, Bu medreseyi şöyle tasvir eder: “Bir âdem her ne kadar ahmak Hebennaka-ı sa’le-bi’l-humakâ olsa bu dershânede bir kere bismillâhi dese elbette bir yılda tefsîr-i şerîf istihrâc etmeğe

liyâkat hâsıl eder, zîrâ şeyh İlâhî Hazretleri’nin nazargâhıdır.”

Vardar Yenicesi’nden bahsederken önemli bazı dîvân şairlerinin bu merkezden yetiştiğinden bahsetmiştiniz?

Evet, önemli bazı dîvân şairlerimiz balkan coğrafyasından. Bunların başında Hayâlî Bey, Hayretî ve Usûlî gelir. Bu değerli üç şair aynı zamanda arkadaşdır. Hayâlî Bey, Kanûnî Sultan Süleyman Dönemi’nin gözde şairlerinden. Padişah tarafından takdir ve taltif edilmiş. O derece itibar görmüş ki diğer şairler onu kıskanmaya başlar. Taşlıcalı Yahya Bey kıskançlığını şu beyitle dile getirmiştir:

Bana olaydı hayâlîye olan hürmetler

Hak bilür sihr-i helâl eyler idüm şi’r-i teri

Âşık Çelebi, Hayâlî’nin yakın dostudur. Hayâlî şiirlerini ona gösterir görüşlerini alırmış. Âşık Çelebi şöyle bir hatırasını nakleder: Hasta olduğu bir sırada Yenice kabristanına gider. Amacı hem ziyaret hem hatıralarını yâd ederek ruhlarına Fâtiha okumak, mana âleminde bir merhabadır. Merhumların isimlerini anarak dua ederken Gazi Evrenos ruhu, Şeyh İlâhî ruhu, Usûlî ruhu ve Hayretî ruhu derken ağzından Hayâlî ruhu sözü de çıkar. Buna şaşırır. Çünkü

Hayâlî henüz hayattadır. Sonra Yenice'ye gidip ortak dostları Ahmed Çelebi'ye konuk olur. Ahmed Çelebi'yi mahzun görünce sebebini sorar. O da Hayâlî'nin vefat ettiğini söyler. Âşık Çelebi, şair dostunun vefatını bilmeden ruhuna Fâtîha ve dua gönderdiğini anlar.

Vardar Yenicali bir önemli şair de Hayretî'dir. Tasavvuf ehli bir şairdir. Klâsik şiirin büyük ustalarındandır. Ondan da teberrüken bir birkaç mısra sunalım:

*Zevk ü safâ didükleri derd-i belâ mı ki
Mîhr ü vefâ didükleri cevîr ü cefâ mı ki
Vuslat didüğü, âşıkına dil-berün aceb
Şol göz ucuyla eyledüğü merhabâ mı ki*

Vardar Yenicesi'nden yetişen önemli bir şair de asıl adı Derviş Ali veya Abdullah olup Usûlî mahlasını kullanmıştır. Babasından çok fazla mal, mülk kalmasına rağmen bunları Hak yolunda harcayarak uzleti tercih etmiştir. İlim tahsili esnasında, şeyh İbrahim Gülşenî'nin nâmını duyar, onun müritlerinden olmak maksadıyla Mısır'a gider. Bu yolculuk esnasında şu gazeli yazdığı rivayet edilir:

*Dilde haylîden hayâl-i zülf-i dilber var imiş
Cânum içinde yatur bin başlu ejder var imiş*

-

*Zâl-i dünyâyâ gönül virme Usûlî var iriş
Gülşenî dirler velâyet içre bir er var imiş*

Şeyh Gülşenî'ye vardığında, onun terbiyesi altına girmiş, Şeyhinin nezdinde makbûl ve muteber bir mürit olur. Defalarca çile çıkardığı, yine kaynakların verdiği bilgilerdendir.

Yûsuf Sîneçâk, Hayretî'nin kardeşidir. Adı Yûsuf, lakabı Sîneçâk'tır. İlim yolundan vazgeçerek kanâat makamına münzevî olduktan sonra Mısır'a gidip şeyh İbrâhim Gülşenî'ye intisap etmiştir. Daha sonra Mevlevî Tarîkatı'na girmiş ve Mevlevîliğin muteber dedelerinden birisi olmuştur:

*Biz tâc-rübâ-yı ser-i şâhân-ı cihânuz
Biz hâk-i kefi pâ-yı gedâyân-ı zemânuz
Erbâb-ı mahabbet bizi Yûsuf bilür ammâ
Ashâb-ı hased gözine ey dost Sinânuz*

Teşekkür ederim.

Bana bu fırsatı verdiğiniz için ben teşekkür

Dipnot

*Öğr. Gör. Ş. Hamideddin TEKTAŞ, Kilis 7 Aralık Üniversitesi

Evlilikleri Kolaylaştırın, Zorlaştırmayın!..

“Bütün semâvî dinlerde olduğu gibi İslâm dini de aile kurmaya büyük önem vermiştir. Bu konuda anne ve babalara, akrabalara, konu-komşuya, eş, dost, arkadaş, hatta kamudan sorumlu herkese sorumluluklar yüklemiştir.”

İslâm'da Evliliğin Hükümü

İslâm'da evlilik "nikâh" akdiyle yapılır. Nikâh, evliliğe karar vermiş on sekiz yaşından büyük; sağlıklı, fizyolojik, psikolojik, biyolojik açılardan evlenme liyâkat ve ehliyetine sahip kadın ve erkek iki Müslümanın alenî olarak şahitler huzurunda yaptıkları ve hukûkî bağlayıcılığı olan medenî sözleşmenin adına denir. İslâm'da evlilik Kur'ân, Sünnet ve icmâ ile sâbittir. Kur'ân-ı Kerim'de geçen bir âyette, "İçinizden bekâr olanları evlendiriniz."¹ bir başka âyette de, "Kendileri ile huzur bulasınız diye sizin için türünüzden eşler yaratması ve aranızda bir sevgi ve merhamet var etmesi de onun (varlığının ve kudretinin) delillerindendir. Şüphesiz bunda düşünen bir toplum için elbette ibretler vardır."² buyrulmaktadır. Hz. Peygamber (s.a.v.)'den gelen birçok rivâyette evliliğe teşvik vardır. Bu rivâyetlerden birisinde, "Evlenin, çoğalın! Çünkü ben (kıyamet gününde) diğer ümmetlere karşı sizin (çokluğunuzla) iftihar edeceğim!"³ buyrulurken, şu rivâyetlerde de, "Ey gençler! Sizden evlenmeye güç yetirenler evlensin."⁴; "Nikâh benim sünnetimdir. Benim sünnetimi uygulamayan benden değildir. Evleniniz. Çünkü ben diğer ümmetlere karşı sizin çokluğunuzla iftihar ederim."⁵ buyrulmaktadır.

Görüldüğü gibi âyet ve hadislerde evlilik teşvik edilmektedir. Bütün semâvî dinlerde olduğu gibi İslâm dini de aile kurmaya büyük önem vermiştir. Bu konuda anne ve babalara, akrabalara, konu-komşuya, eş, dost, arkadaş, hatta kamudan sorumlu herkese sorumluluklar yüklemiştir. Her anne-baba, eş ve dostlar, evlilik çağına gelmiş kız ya da erkek gençlerimiz için geleneksel aracılık müessesesi durumunda olan rehberlik görevini doğru bir şekilde yerine getirmelidirler. Kur'ân'da Müslümanlar iyilik ve takvâda yardımlaşmaya davet edilir.⁶ Evlilikler de iyilik ve takvâ kapsamı içerisine girer. İyilik hareketi sadece yoksullara dönük maddî açıdan yardımda bulunmak değil, aynı zamanda aileden yoksun olan gençlere de aile kurmaları konusunda önderlik yapmak, maddî-mânevî anlamda yardımda bulunmak mânâsına da gelir.

"İyilik hareketi sadece yoksullara dönük maddî açıdan yardımda bulunmak değil, aynı zamanda aileden yoksun olan gençlere de aile kurmaları konusunda önderlik yapmak, maddî-mânevî anlamda yardımda bulunmak mânâsına da gelir."

Evlenmenin esas hedefi, mutlu bir aile yuvası kurarak birlikte huzur içinde yaşamak, neslin devamını sağlamak ve iyi bir toplumsal düzen kurmaktır. Çünkü aile, toplumun çekirdeğidir.

Günümüzde Evliliği Geciktirme Sebepleri

Yaşadığımız dönemde evlilik yaşları çok yükselmiş durumdadır. Bunun sebepleri olarak; meslek, iş ve kariyer yapma gibi mâzeretler

ileri sürülmektedir. Son zamanlardaki ekonomik sebeplerle geçim sıkıntısına düşme korkusu da buna eklenebilir. Eğer bu mâzeretler haklı kabul edilecek olursa, yaklaşık evlilik yaşı 30-35 bandına dayanır. Bu yaşlarda hayatlarını birleştiren erişkinlerin kurdukları aile düzenini sürdürmeleri zorlaşabilir. Eğer evliliğe dinî açıdan değil de salt dünyevî/biyolojik ihtiyaçlar açısından bakılıyorsa ya da evlilik sadece evi paylaşan iki yabancısı birey gibi düşünülüyorsa, böyle yuvaların ayakta kalması tartışma götürür. Hele hele bir de bu yaşlara gelmiş yetişkinlerde dinî şahsiyet teşekkül etmemişse, “enâniyet” canavarı azıyı gemiye almışsa böyle eşler arasında rekâbet tavan yapar ve aile birliği bozulur. Onun için evlilik yaşları ertelenmemelidir.

Gençlerin evlendirilmesinde anne-babalara büyük görevler düşmektedir. Maalesef kız ya da erkek annesi ya da babasının bitmez-tüken-

mez ihtirasları ve evliliği ağırlaştırıcı kriterleri, çoğu defa yuvaların kurulmasını imkânsız hâle getirmektedir. Bunun başında bütçeyi zorlayacak şekilde mehir, ev eşyası, müstakil ev, hatta araba istekleri büyük rol oynamaktadır. Çevremizde nice aileler biliriz ki, tam düşün arifesinde eften-püften sebeplerle yüzüğü atabilmektedirler. Sanki huzur; altında, gümüşte ve ev eşyasındadır! Hâlbuki bunların hiçbirisi huzuru sağlayan şart değil, araçlardır. Onun için Sevgili Peygamberimiz (s.a.v.) evlilik kriterleri arasında “*dindar, güzel ahlâk sahibi*” kız ya da erkeklerin tercih edilmesi gerektiğini söylemişlerdir. Çünkü zenginlik ve güzellik bugün var, yarın olmayabilir ama ahlâk ve dindarlık, ömür boyu varlığını devam ettirir; insana âhiretini de kazandırır. Ailede huzur ve mutluluk da bundadır.

Günümüzde evliliği zorlaştıran sebepler arasında, gençlerin birbirlerini tercih etmeleri değil, anne ve babaların damat ya da gelin adayını kendi kriterlerine göre tercih etmeleri bulunmaktadır. Bu doğru değildir. Elbette velînin izni mûteber olmakla birlikte evlenecek gençlerin hür kararları da önemlidir. Eş seçimi konusunda anne ve babalar evlatlarına rehberlik ve yol göstericiliğin dışında baskı yapmamalıdır. Bazen gençler anne ve babalarının bu durumlarını bildikleri için onları kırmama adına evliliklerini erteleyebilmektedirler veya isteksizce boyun eğmektedirler. Anne ve babaların evlilikte bir başka hatası, mirasın başka ailelere gitmemesi veya varlıklı biriyle dünür olma arzusundan dolayı evlatlarını istemedikleri kişilerle evlilik yapmaya zorlamalarıdır. Bundan dolayı da gençler evlenmekten uzak durabilmektedirler.

Özellikle gençlerin evliliği erteleme konuları arasında “şiddete” maruz kalırım korkusu da sayılabilir. İslâm’da eşler arasında haklar ve ödevler vardır. Evlilik, insanın insana kulluğu değildir. Çünkü ailede riyâset, erkeğin fizikî üstünlüğü değil, İslâmî rehberliği ve sorumluluğudur. Bu sebeple kurulacak ailede işler; istişâre, sevgi, sadâkat ve güven temelinde sürdürülmelidir. Şiddet, bir insanlık suçu ve ilkeldir. Kadın olsun

erkek olsun herkes, eşine karşı her türlü şiddet unsurundan uzak durmalı, saygı ve sadâkat gibi değerlere bağlı bir hayat yaşanmalıdır. Dolayısıyla, evlilik öncesi, eş adaylarına evlilik eğitimi verilmelidir. Bu eğitim mutlaka dinî bir eğitimle desteklenmelidir. Gençler de “şiddet” görme korkusunu zihinlerinden söküp atmalıdırlar. “Kötü örnek, örnek olmaz.” ilkesinden hareket edilmelidir. “Ya şiddet görürsem.” hayal ve faraziyeleriyle hareket edilmemelidir. İslâm dini elbette boşanmayı hoş görmez, ama aile düzeni yürümüyorsa, evliliğe ruhsat olduğu gibi boşanmaya da ruhsat vardır. Bu konularda mutlaka toplumun hakem kişileri devreye girmeli, evliliklerini erteleyen gençlerimizi iknâ etmelidirler.

Diğer taraftan bir kesim bilinçli bir şekilde nikâh müessesini ortadan kaldırmak ve birlikte yaşam adı altında aile ve toplum yapımızı bozma konularında propaganda yapmaktadırlar. Evliliği sadece “cinsellik” olarak görme yanlışlığı kadar, cinsel özgürlük ve toplumu cinsiyetsizleştirme konusu da çok yanlıştır. Bunların hepsi, gençleri evlilikten uzaklaştırmaya, aile yapımızı dinamitlemeye yönelik tuzaklardır. Bu konuda hem eğitim kurumlarında hem sosyal medyada tedbir alınmalı ve hem de yasal açıdan yeni düzenlemeler yapılmalıdır. Gençlerimizi evlilikten alıkoymaya dönük her türlü sinsi ve açık faaliyetlere karşı ahlâkî, kültürel, sosyal ve yasal imkânlar âcilen devreye sokulmalıdır.

Sonuç olarak, Yüce Allah bütün varlıkları çift olarak yarattığı gibi insanı da çift olarak yaratmıştır. Evlilik fitrî bir ihtiyaçtır. Neslin devamı, ahlâkî değerlerin hayat bulması ve toplumun ayakta kalması için elzem olan bir müessesedir. Milletler tarihî sürekliliklerini korumak için her açıdan evlenmek isteyen gençleri desteklemek adına maddî, mânevî ve her türlü sosyal imkânları seferber etmişlerdir. Bugün bazı gençlerimizin ekonomik, meslek elde etme ve kariyer yapma gibi sebeplerden dolayı evliliklerini ertelediklerini görüyoruz. Gençlerimizde gelecek korkusunu ortadan kaldırmak için

başta devlet kurumları olmak üzere sivil toplum kuruluşlarına büyük görevler düşmektedir. Bunların başında mutlaka evlilikler teşvik edilmeli, ihtiyaç sahibi gençlerimiz karşılıksız iktisadî fonlarla desteklenmelidir. Ayrıca aile yapımızı bozmaya dönük yasal olmayan evlilik dışı veya fitrat dışı girişimlerin önüne geçilmelidir. Unutmayalım ki aile bizim varlık sebebimizdir. Bizler geleceğimizi ya ailede kazanacağız ya da ailede kaybedeceğiz.

Dipnot

**Prof. Dr. Ramazan Altıntaş, Selçuk Üniversitesi*

1. 24/Nûr, 32.
2. 30/Rûm, 21.
3. Abdurrezzâk, el-Musannef, VI, 173;
4. Buhârî, Nikâh, 3.
5. İbn Mâce, Nikâh 1.
6. Bkz. 5/Maide, 2.
7. Bkz. Buhârî, Nikâh, 123; Müslim, Radâ, 53.

خَيَالِ الْكِبَرِ أَوْ خَالِ النَّبِ أَوْ كِبَرِ خَيَالِ وَمَتَرِ

خَيَالِ الْخَالِي خَالِ الْيَمِينِ خَالِ الْخَطَرِ نَ كِ

Hayâli Güzel Olanın Hâli de Güzel Olur

“Hayâlinde anın hâinden özge bir hayâl tutma
Hayâl-i hâlini hâl etmeyen hâl ü hatardan geç”

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi (k.s.)

Hayal, düşüncenin en temel kurucu ögesi olmakla birlikte, aynı zamanda âlemin de bir ögesidir. İslâm düşünürlerinden İbnü'l-Arabî'ye göre hayal, "epistemolojik düzeyde, en sınırlı anlamıyla, duyular ile akıl arasında bir idrak, en geniş anlamda ise metafiziğe açılan bir kapıdır."

İslâm düşüncesi tarihi içerisinde, hayal hakkında ileri sürülen görüşleri şu üç genel kategoride ele almak mümkündür:

1. Hayal, beş duyunun fonksiyonel bir devamından ibarettir. Duyularla idrak edilmeyen tahayyül olunamaz, tahayyül olunamayan da düşünülemez. Hayal, duyularla düşünce arasında bir idrak gücüdür.

2. Hayal gücü (musavvira) ile mütehayyilenin fonksiyonları birbirinden ayrıdır. Duyularla akıl arasında aracı olan hayal yetisi (musavvira) duyulardan kaynaklanan imajları saklar. Mütehayyile ise, bu imajları birleştirip, ayırmak sûretiyle serbest tarzda üretir. Bu işlem vehim için yapılırsa tahayyül, akıl için yapılırsa tefekkür adını alır. Hulûsi Efendi (k.s.) şöyle buyurur:

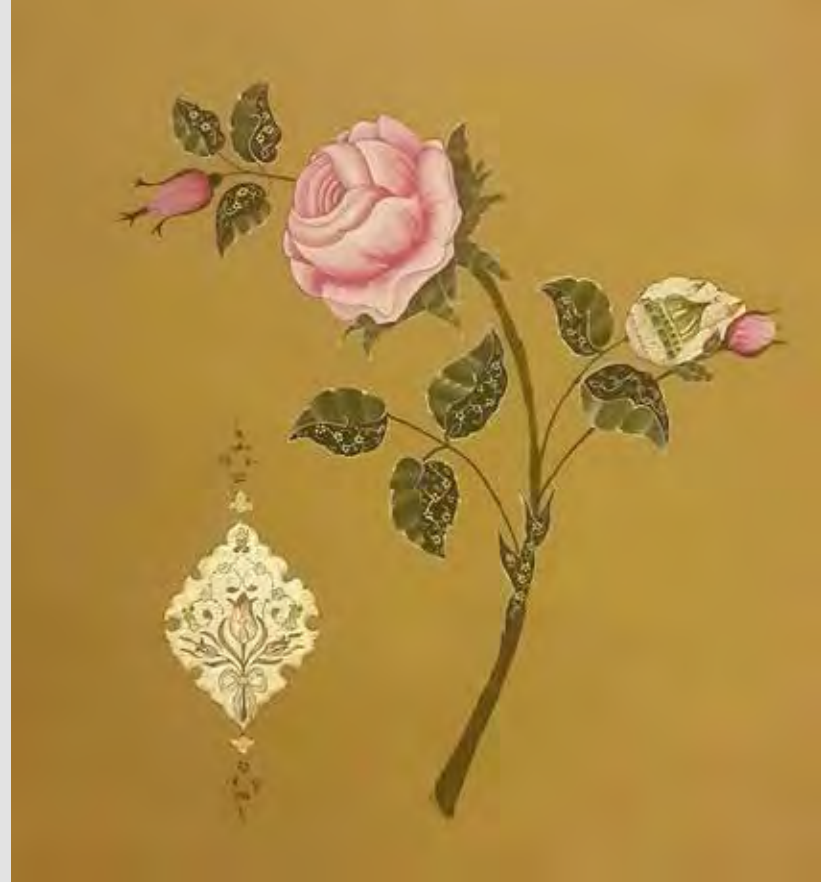
*Tefekkür eyleyip her dem hayâlini bu cânımda
Sevindirip nihâyet ver bu hicrâna eriş ey yâr¹*

(Ey sevgili! Senin hayalini her an bu canımda düşünüyorum. Yetiş bu ayrılığa son verip beni sevindir.)

Duyuların sûretlerini saklayan hayal yetisi ile kavramları saklayan hâfıza arasındaki konumuyla sürekli yeni şeyler üretir. Dolayısıyla mütehayyile, hayal yetisinden daha üst bir seviyeye işaret eder; soyut ve metafizik varlıklara ait benzetmeler yapıp, semboller üretebilir. Mütehayyile, sadece fizikî âlemde değil, bunlardan daha önemli olarak metafizik âlemde de, mânevî etkilenmeler, şâirâne ilhamlar şeklinde etkiler alır.

İbnü'l-Arabî, hayal kavramını izah ederken sadece zihne ait bir kurgu olmadığını söyler. O, hayali kendi varlık tasavvuru açısından

"Hayal, hem sûreti olmayana sûret vermek ve hem de bu sûreti insanda sürekli tutmak sûretiyle Allah (c.c.) ile kul arasında bir şekilde sevgi ve iştîyak alakası sağlamaktadır."

oldukça önemli bir konuma yerleştirir. Bu kavramla, ontolojik düzeyde, Hakk'ın ilk zuhûr mertebesine, bütün âleme (mâ-sivâ) ve duyular âlemi ile metafizik âlem arasında, kendine özgü bir takım işleyiş biçimleri olan üçüncü bir âleme işaret edilmektedir.

*Gâhî verip visâli gâhî açar cemâli
Gâhî hayâli dilde cevân olur olur yâ²*

((Sevgili) bazen visâline müsâade eder, bazen de cemâlini açar (gösterir), olur ya bazen hayali gönülde canlanır; olur ya!)

“Kalp, sūfîlerin nazarında idrâk eden, bilen, inanan, dinî sorumluluğa sahip olan, buna bağlı olarak güzel ahlâkın mahallî olan, değişken bir özelliğe sahip insânî bir idrak merkezidir.”

Hayal genişliği ve kapsamlılığı sayesinde maddî âlem ile metafizik âlemi birleştirdiği gibi ayrıca bütün zamanları da kuşatır. Geçmiş, gelecek ve an, bir bütün olarak ancak hayal ile idrâk edilebilir. İşte hayalin bu özelliği sayesinde tasavvufî tecrübenin objesi, sürekli canlı tutulabilmektedir.

Gönlün hayâli her zamân yâr olmaya hâli yaman

Yâ özü sözü tercümân irfân anın irfanıdır³

(Eğer gönlün hayali her zaman sevgili olmazsa, hâli yamandır. Onun özü sözü hâlinin

tercümanıdır, ilâhî sırları bilmek onun irfânıdır.)

İnsan sevgilisine, ancak onun sûretini hayalinde husûle getirince âşık olabilir. Böyle olmasaydı gözü, kulağı vb. gibi duyumları sevgilisinden uzaklaştığı zaman onunla olan alakası kesilirdi. İşte bu şekilde insan, maddî sûreti olmayan sevgilisini, gözüyle görmese de, sürekli hayalinde canlı tutarak sevgisini ve O'na olan iştîyâkını canlı tutabilmektedir. Kısacası hayal, hem sûreti olmayana sûret vermek ve hem de bu sûreti insanda sürekli tutmak sûretiyle Allah (c.c.) ile kul arasında bir şekilde sevgi ve iştîyak alakası sağlamaktadır.⁴

Es-Seyyid Osman Hulûsi Efendi âşığın hâlini de hayalini de sevgiliden başka olmaması gerektiğine işâreten şöyle buyurur:

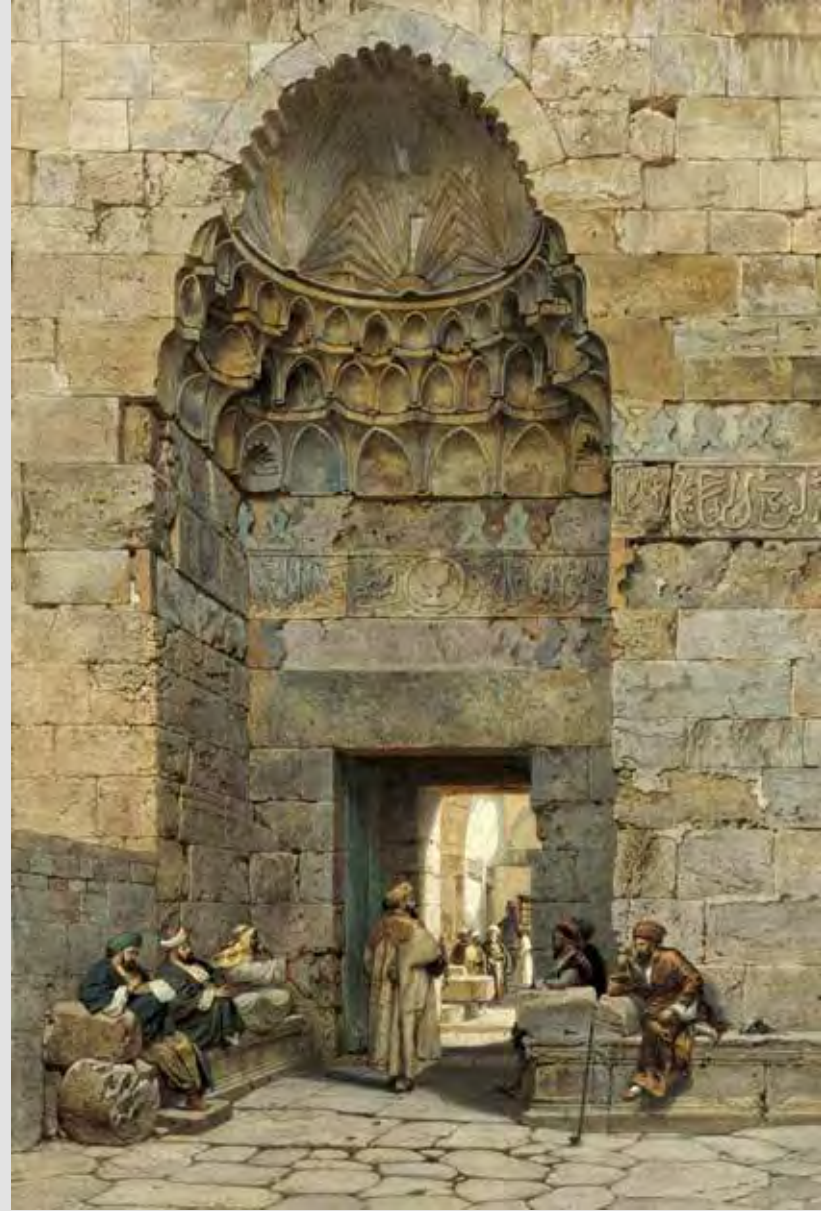
*Hayâlinde anın hâlinden özge bir hayâl tutma
Hayâl-i hâlini hâl etmeyen hâl ü hatardan geç*

(Hayalinde ondan (sevgiliden) başka bir hayal tutma. Onun hâlini hayal etmeyen durumdan ve tehlikeden geç.)⁵

Sözlükte, “geçmişle gelecek arasında içinde bulunulan durum” ve “iyi ya da kötü gidiş” anlamına gelen hâl kavramı, tasavvufî terim olarak belirli bir anda yaşanan geçici mânevî durumları ifade etmek için kullanılmaktadır. Tasavvufî tecrübenin temel kavramları arasında yer alan terim anlamı içindeki hâller, sûfîler tarafından bir bilgi ve bilinç yani marifet türü olarak değerlendirilmiştir. Tasavvufî bir perspektife de sahip olan Gazzalî, hâl kavramını insanların geneline teşmil etmekte, dolayısıyla insanın iç dünyasıyla ilgili bütün olayları hâl kavramıyla açıklamaktadır. Sûfîlerin terim olarak ele aldıkları hâlleri kalbe mahsus durumlar olarak görmeleri, sözü edilen durumların sadece insana mahsus durumlar olduğu düşüncesini içinde taşımaktadır. Söz gelimi Fütûhu'l-Gayb'da Abdülkâdir-i Geylânî, hâlin, insanın iyiye ve kötüye yönelmeye müsait bulunan ikili yapısı içerisinde bir yere sahip olduğunu söylemiştir. Bu konuda peygamberler insanlar için iyi birer örneklik teşkil etmektedirler. Buna göre, hâller iyi-kötü, güzel-çirkin gibi ikili durumlar arasında bulunan insana mahsus ve ondan başka hiçbir varlıkta bulunmayan yaşıntılardır.

Sûfîlerin büyük bir kısmı ise hâlleri kalbe mahsus durumlar olarak görme noktasında ittifak hâlindedirler. Kalp, sûfîlerin nazarında idrâk eden, bilen, inanan, dinî sorumluluğa sahip olan, buna bağlı olarak güzel ahlâkın mahalli olan, değişken bir özelliğe sahip insânî bir idrak merkezidir. Ruh ile nefis-i nâtika, ruh ile beden, nefisle ruh arasında bulunduğu ifade edildiği gibi, saf olarak nefis kavramıyla karşılanan nefis-i emmâre ve akıl olarak adlandırılan nefis-i levvâmeden sonraki nefis-i mutmeinne olarak da adlandırılmıştır.

Hâl ve ahvâl dinî his ve heyecan anlamına gelir. Tasavvufta insanın irâdesi ve çabası olmadan kalbe gelen mânâ (feyz, bereket, mârifet, his ve heyecan) olarak tanımlanır. Allah vergisi olan hâller sâbit değil, sürekli değişken kabul edilir. Bütün tasavvufî ilimleri

hâllere ait bilgiler olarak kabul eden Kelâbâzî, hâlleri, amellerin meyvesi ve neticesi olarak değerlendirir. Amellerin sağlıklı olmasının şartı, ona göre hâl ilmini öğrenmektir. O, fıkıh ve fıkıh usûlünü bu bilgilerden sayan diğer sûfîlerin aksine bu ilmin kesbî olduğunu savunur. Kuşeyrî ise, söz konusu terimi, “Kalbimi bir örtü bürür de onu kaldırmak için günde Allah’tan yetmiş defa af dilerim.”⁶ hadisine dayandırır. Hadisin konu ile ilgisini kurmaya çalışan Ebû Ali Dekkâk da Hz. Peygamber (s.a.v.)’in hâlleri itibarıyla sâbit değil devamlı bir artış ve yükseliş durumunda olduğunu, yeni hâline nazaran eski hâlinin bir hicapla örtülü olduğunu ifade eder. Kelabâzî,

“Sufî psikolojisi veya mistik durumlar olarak nitelendirebileceğimiz değişken hâller, insan fıtratının değişmez özelliğidir.”

hâl ilminden bahsederken bu ilmin keşf, şuhûd ve vecd ile elde edilebileceğini, buna da işaret ilmi denildiğini söyler. Bu iddiasını, “Gizli bir ilim çeşidi vardır. Allah hakkında mârifet sahibi olanlardan başkası bunu bilmez.”⁷ hadisine dayandırır. Ona göre buradaki gizli ilim sûflerin kendilerine has bir ilimdir. Onların makamlarına ulaşmamış olanlar bunu bilemezler.

Ebû Nasr Serrâc et-Tûsî de bu konuda şu hadise

yer verir: Bir gün Hanzale bin Âmir, “Hanzale münâfık oldu, Hanzale münâfık oldu.” diyerek Hz. Ebû Bekir’in evine gelir. Hz. Ebû Bekir neden öyle düşündüğünü sorunca; şu cevabı verir: “Ey Ebû Bekir, ben Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yanında aldığım imanın tadını başka yerde alamıyorum. Acaba ben münâfıklardan mı oldum diye korkuyorum.” deyince Hz. Ebû Bekir de ağlamaya başlar ve “Ben de senin gibiyim, onun yanında iken aldığım imanın tadını dışarıdan alamıyorum, acaba bende mi münâfıklardan oldum?” der. Karşılıklı dertleştikten sonra Hz. Peygamber (s.a.v.)’in yanına gidip durumu izah etmeye ve kendilerine yol göstermesini istemeye karar verirler. Peygamberimiz (s.a.v.), iki sahâbenin de imanlarından şüphe ederek ağladıklarını görünce onlara, “Eğer siz benim yanımdayken imandan aldığınız tadı başka yerde de alsaydınız çarşıda meleklerle görüşüp konuşurdunuz.” buyurur ve ikisini de teselli eder.⁸ Mânevî bir eğitim sürecinden sonra ilâhî bir mevhibe olarak elde edildiğine inanılan tasavvufî hâller, örneklerde de görüldüğü gibi Hz. Peygamber (s.a.v.)’in ve sahâbenin söylem ve eylemlerine dayandırılmıştır. Sufî psikolojisi veya mistik durumlar olarak nitelendirebileceğimiz değişken hâller, insan fıtratının değişmez özelliğidir.⁹

Senin sevdâna yanmak gayrı savdâdan usanmaktır

Seni sevdim demek hâline rengine boyanmaktır¹⁰

(Ey sevgili! Senin aşkınla yanmak diğer sevdalardan usanmak, onlardan vaz geçmektir. ‘Seni sevdim.’ demek senin hâlinle hâllenmek, senin gibi olmaktır.)

Cenab-ı Allah kalplere hükmeder, kalpleri evirip çevirir. Nitekim Ümmü Seleme’ye, “Ey mü’minlerin annesi! Rasûlullah’ın senin yanında olduğu zaman en çok yaptığı duâ ne idi?” diye sorduklarında, şu duâyı aktarmıştır: “Ey kalpleri bir hâlden bir hâle çeviren Rabb’im, benim kalbimi dinin üzere sâbit kıl.” Ümmü Seleme anlatmaya devam ederek şöyle demiştir: Ben kendisine: “Ey

Allah'ın Rasûlü! Niçin bu duâyı yapıyorsunuz?" diye sordum. Hz. Peygamber (s.a.v.), *"Herkesin kalbi Allah'ın parmakları arasındadır. Dilediğini düzeltir, düzgün yola koyar, dilediğini ise kalbini kaydırarak yoldan çıkarır."* cevabını verdi ve sonra Âl-i İmrân Sûresi'nin 8. âyetini okudu: *"O derin kavrayış sahipleri şöyle yakarırlar: 'Ey Rabb'imiz! Bizi doğru yola ilettikten sonra kalplerimizi bu gerçeklerden bir daha saptırma, katından bize rahmet ver, şüphesiz bağıışı en çok olan sensin sen."*¹¹

Sülemî, "Nefsi ezip küçültmek tasavvufun âdâblarındandır. Kimin nefsi kendisine şerefli görünürse, dini ona küçük görünür. Sûfiye gerekli olan şey; önce nefsine edebi, sonra ahlâkî uygulamasıdır. Bunları uygulayınca, Allah ona yüce hâlleri ihsan eder. Onun yaşayış tarzı; güler yüzlülük, geniş yüreklilik ve içtenlik olur." diyerek, önce nefsin suflî isteklerini engelleyip ona mâni olmak ve daha sonra da ona güzel ahlâkî yükleyerek eğitmek gerektiğini ifade etmiştir. Sûfinin hedefi, Hakk'a gerçek mânâda kul olabilmek ve O'na vuslattır. Bu hedefe ulaşmak için mânevî bir yolculuğa (seyr ü sülûk) çıkmak gerekir. Sûfinin eğitimi de bu sayede gerçekleşir.¹²

Yolundadır yolluğumuz, hâliyledir hâlliğimiz

*Herkes bilir kulluğumuz, semt-i yâra doğru gider*¹³

Sûfîler, bu yolda amaçlarının şu veya bu fazîleti veya şu ya da bu hâli elde etmek olmadığına işaret etmekten aslâ bıkip usanmazlar. Halbuki, fazîletlerin ötesindeki aşkın olana ulaşmak için, insanın her şeyden önce bu fazîletlere sahip olması gerekir. Benliği yok etme ve Allah'ta yaşama erme hâline ulaşabilmek için, insanın, her şeyden önce diğer bütün hâlleri ve makamları geçmesi gerekmektedir.

"Cüneyd'in öğrencilerinden birisi olan Ebu'l-Hasen en-Nûrî, şöyle der: "Sûfîler, nefisleri, basit yaratık görünümünü içindeki insânî tabiatın kirliliğinden temizlenmiş olan insanlardır. Bunlar şu kimselerdir ki, şehvet düşkünü nefsin

gayr-i ahlâkiliğinden arınmışlardır, arzulardan özgür hâle gelmişlerdir, Allah'ın huzurunda, en üst derecede bulunmayı başarmışlardır. Onlar, O'nun hâricindeki her şeyden kaçmışlardır. Hiçbir şeye sahip değildiler ve Allah'tan başka hiçbir şey tarafından da sahiplenilmemişlerdir."

İşte nefsin temizlenmesi ve her türlü tutku ile her türlü tensel arzudan özgürleşebilmesi için de, fazîletleri geliştirmesi ve mânevî makamları geçmesi zorunludur. Şayet nefs, tutku ve cehâlet perdesi sebebiyle Ruh'tan ayrı kalıplaşmış olsaydı, o daha şimdiden gerekli fazîletlere sahip olmuş ve onları geliştirmeye de gereksinimi kalmamış olurdu. Ama kesinlikle bir perde olduğu ve nefsi -Allah'tan doğrudan bilgi elde etmeye sadece o müsâade edebilecek olan- Ruh'un ışığından ayırdığı için, mânevî bir disipline ve fazîletlerle ziynetlensin ve böylece de huzûr-ı ilâhî'ye lâyık olabilsin diye, nefsin ölüm ve diriliş hâline râzı olmak gerekmektedir.¹⁴

Dipnot

1. Es-Seyyid Osman Hulûsî Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, (Haz: Mehmet Akkuş-Ali Yılmaz), Nasihat Yayınları, İstanbul, 2006. s.43.
2. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s.4.
3. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s.69.
4. M. Mustafa Çakmaklıoğlu, "Muhyiddin İbnü'l-Arabî (ö. 638/1240)'ye Göre Hayal ve Düzeyleri", Tasavvuf İlmî ve Akademik Araştırma Dergisi, Ankara, 2003, ss.300-305.
5. Nihat Öztoprak, 20. Yüzyıl Mutasavvıf Divan Şairi Seyyid Osman Hulûsî Efendi Divanı (İnceleme-Metin-Nesre Çeviri), Nasihat Yayınları, İstanbul, 2020, c.1, s.312.
6. Müslim b. Haccac el-Kureşî, Câmiu's-Sahîh, I-III, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Zikir 41.
7. Münâvî, Abdurraûf, Feyzu'l-Kadîr Şerhu'l-Câmiî's-Sağîr, I-VI, Daru'l Fikr, Beyrut, ts, c. 4, s. 326.
8. Hadisin kaynağı için bkz. Tirmizî, Ebû İsa Muhammed b. İsa, Sünen, I-V, Çağrı Yayınları, İstanbul 1992, Kıyamet, 59; Müslim, es-Sahih, Tevbe, 12.
9. Necmettin Şeker, "Hadislerle Temellendirilen Tasavvufî Hâller", Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Sayı: 2, Ekim 2012, ss.119-147.
10. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s.70.
11. Tirmizi, Deavât, 89.
12. M. Mansur Gökcan, Temel Ahlakî Prensipleriyle Tasavvuf, Harf Yayınları, Ankara 2017, s.13-14.
13. Ateş, Dîvân-ı Hulûsî-i Dârendevî, s.90.
14. Seyyid Hüseyin Nasr, Tasavvufî Makaleler, (Çeviren: Sadık Kılıç), İnsan Yayınları, İstanbul, 2002, s.81-82.

Sarı Saltuk/Saltuknâme ve Balkanlardaki Ruh

“Sarı Saltuk, Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetleriyle İslâm'ı anlatmak adına Buhâra'dan yola çıkan, Anadolu'nun ayakta kalmasını sağlayarak Bursa'da duraklayan alperen dervişlerin taşıdığı sancağı Balkanlara taşıyan alperen bir dervîştir.”

Hoca Ahmed Yesevî'nin hikmetleriyle İslâm'ı anlatmak adına Buhâra'dan yola çıkan, Anadolu'nun ayakta kalmasını sağlayarak Bursa'da duraklayan alperen dervişlerin bayrağını Balkanlara taşıyan alperen bir derviş olarak Sarı Saltuk, bir yandan Haçlı orduları, bir yandan Moğol çapulcuları tarafından Anadolu'ya saldırıların gerçekleştirildiği sıralarda Balkanları Türklere yurt olarak armağan eden, gönülleri fethederek hafızalarda yerini alan, böylece tarih sayfalarına adını altın harflerle yazdıran bir büyük şahsiyettir.

Derviş Gazi Sarı Saltuk, Anadolu ve Balkanlar'ın Türkleşip Müslümanlaşmasındaki etkisiyle, etrafında menkıbeler oluşmuş önemli bir şahsiyettir. Burada kaynaklardan edindiğimiz bilgiler doğrultusunda hayatından kısaca bahsedeceğiz. Daha sonra da Balkanlar'daki menkıbevî hayatından ve o bölgelerde nasıl bir etkisinin olduğundan bahsetmeye çalışacağız. Saltuknâme'de Sarı Saltuk'un ismi "Şerif Hızır" olarak geçmektedir. Bazı yazılarda "Muhammed Buhârî" ismi de kullanılmaktadır. Evliya Çelebi bu ismi Seyahatnâme'sinde zikretmektedir. Saltuk ismini alması ise bir geleneğe dayanmaktadır. Ki bu gelenek, kişinin gösterdiği kahramanlık sonucu isim almasıdır. Saltuk ismini, savaşta yendiği Alyon isimli bir düşmanı vermiştir. Müslüman olan Alyon'un ismini de Saltuk, İlyas olarak değiştirmiştir. Sarı Saltuk'un şeceresi Hz. Muhammed (s.a.v.)'e ve Hz. Ali (r.a.)'ye dayanmaktadır. Baba tarafından Hüseyinî (Seyyid), anne tarafından ise Hasanî (Şerif)'dir. Bu nedenle de Şerif Hızır, Server, Saltuk isimlerinin yanı sıra Seyyid ismi ile anıldığı görülmektedir. Babasının ismi Hasan'dır. Şerif Hızır üç yaşındayken babasız kalmıştır. Yetiştirilmesini Seravil isimdeki bir lala üstlenmiştir. Kısa zamanda ata binmeyi, ok atmayı, kılıç kullanmayı öğrenmiştir. Sarı Saltuk'un diğer kahramanlardan ayrıldığı en önemli hususlardan biri de hatip olması

"Sarı Saltuk, Balkanları Türklere yurt olarak armağan eden gerçek bir kişi olarak Türk kültür tarihinde önemi büyük bir şahsiyettir."

ve Türk adını öne çıkarmasıdır. Anadolu, Balkanlar, Kafkasya ve daha pek çok ülkede savaşa katılmış olup pek çok Hristiyan'ın gönül rızasıyla Müslüman olmasını sağlamıştır. Tahta kılıcıyla yenemediği düşman yoktur. On iki veya yetmiş iki dil bildiği rivayet edildiği için papaz kıyafeti giyerek kolaylıkla onların meclislerine girebilmiştir. Sarı Saltuk'un pek çok yerde mezarı, türbesi ve makamlarının olduğundan söz edilse de genel kanaat Romanya Babadağ'da olduğu görüşüdür. Bilindiği gibi Sarı Saltuk'un tarihî kimliği hakkında kesin bilgiler mevcut

“Osmanlı’nın Balkanlara yerleşmesinde tarîkat şeyhleri ve dervişler önemli görevler üstlenmişler ve Osmanlı fetihlerinin Balkanlardaki öncüleri olmuşlardır.”

değildir. Bilgi veren kaynakların hiçbiri onun zamanına ait değildir. Ahmed Y. Ocak’a göre bu önemli bir husustur. Söz konusu kaynaklar iki kısımda toplanabilir: 1. Sarı Saltuk’un gerçek hayatı, tarihî kişiliği hakkında bilgi verenler. 2. Sarı Saltuk’un menkıbevî hayatını nakleden kaynaklar. Menkıbeler daha fazla Bektaşî dervişlerinin menkıbelerine karışmıştır.

*Türk adını Balkanlarda duyuran
Sarı Saltuk emsalsiz bir kahraman
Bir Alperen derviş gönül doyuran
Sarı Saltuk emsalsiz bir kahraman*

Sarı Saltuk, 13. yüzyılın alperen dervişlerinden olan, olağanüstü kişiliğiyle Türk dünyası halk edebiyatındaki Er Töştük, Manas, Almambet, Bakay başta olmak üzere pek çok mitolojik ve efsanevî karakterlere benzetilmekte ve tarihte yaşamış gerçek kişiliğiyle de Battal Gazi, Danişmend Gazi gibi evliya, derviş ve İslâm dininin öncülerinden biridir. Serdar Seyyid Hasan’ın yegâne mahdumu, Hazret-i Hasan

ile Hazret-i Hüseyin’in torunu Kırvanlı Hızır ve Horasan âlimlerinden, Yesevîlik okulundan tâlim almış bir “Bektaşîliğin sarışın dervişi”, Türkmen asıllı ilk İslâm lideri olan Saltuk’un gerçek ismi Şerif’tir. Saltuk ismini Haçlılarla olan savaşta yendiği düşmanı olan Alyon verir. Bunun karşılığında Saltuk da düşmanı Alyon’a İlyas ismini verir. Ahmed Yesevî tarafından da Muhammed Buhârî ismi verilen Sarı Saltuk, romanda Stevi Nikola, Sveti Naum, Aziz Spiridion, Aziz Söyti Nikola, Aya Dimitri, Kaligra Sultan, Sytzigan, Baba Syrgiannes, Baba Saruca, Saltuk et-Türki vb. pek çok farklı isimlerle Balkanlarda Yesevîliğin, hoş görünün yaygınlaştırılmasında, gönüllerin fethinde insanlık namına çok büyük hizmetler sarf etmiş, başarıya ulaşmıştır. Böylece Balkanlardaki insanların zulümden kurtulmasında, Balkanların Türkler için bereketli topraklara dönüşmesinde çok büyük katkısı olan bir büyük şahsiyet olduğunu tarihî kaynaklardan hakkında üzerine yazılan Saltuknâmelerden öğreniyoruz.

Kısacası Sarı Saltuk, Hoca Ahmed Yesevî’nin hikmetleriyle İslâm’ı anlatmak adına Buhâra’dan yola çıkan, Anadolu’nun ayakta kalmasını sağlayarak Bursa’da duraklayan alperen dervişlerin taşıdığı sancağı Balkanlara taşıyan alperen bir dervîştir. Anadolu’yu dört bir yandan saran cehennem ateşini Hoca Ahmed Yesevî’nin kor ateşiyle söndüren bir büyük simadır. Bütün bunların yanı sıra Sarı Saltuk, Balkanları Türklere yurt olarak armağan eden gerçek bir kişi olarak Türk kültür tarihinde önemi büyük bir şahsiyettir.

Saltuknâme

Sarı Saltuk’un hayatı, çeşitli kahramanlıkları ve kerametleri ele alınmıştır. Eserin ana fikrini oluşturan konu ise Anadolu, Rumeli ve Balkanların fethi ve İslâmlaştırılması konusudur. Bu eser, Sarı Saltuk konusunda daha önceden yayımlanmış menkıbe, efsane, destan

ve çeşitli araştırmalara dayanılarak yazılmıştır. Eserin en çok başvurduğu esas kaynak da Cem Sultan'ın isteği üzerine Ebu'l-Hayr-ı Rumî tarafından kaleme alınan "Saltuknâme" eseridir. Bununla ilgili yazarın kendisi de kitabın sonunda şu satırlara yer vermektedir: Saltuknâme'nin yazılmasına ve Kitab-ı Sarı Saltuk Baba'nın meydana gelmesinde sebep kılınan Cem Sultan ve Ebu'l-Hayr-ı Rumî'ye; "Tanrı'dan geldik, yine O'na döneceğiz. Tanrım, onların işlerini kolaylaştır. Sana kavuşmalarını mutlu kıl. Kavuştuklarını bıraktıklarından iyi kıl. Ey Allah'ım, Rahman'sın, esirgeyensin onları yarlığa, onların derecesini hidayete ermiş kimseler içinde yücelt, bizleri ve onları affet, ey âlemlerin Rabbi! Onların kabrini geniş eyle ve orasını onlara ışıklı kıl. Ruhları için el-Fâtîha..."

*Âyetten hadisten örnekler sunan
Hayat çeşmesinden içip de kanan
Saltuknâme ile esere dönen
Sarı Saltuk emsalsiz bir kahraman*

Ayrıca İslâmiyet sonrası yazılmış dört büyük eserden biri olan Ahmed Yesevî'nin Dîvân-ı Hikmet'i de "Saltuknâme"den sonraki en çok başvuru eser olmuştur. Bunların dışında da Mevlânâ, Yunus Emre, Evliya Çelebi, Hacı Bektaş-ı Velî gibi İslâm âleminin ünlü isimlerinin eserlerinden ve Kur'ân-ı Kerim sûre ve âyetlerinden de alıntılarla zenginleştirilmiş bu yapıt, günümüz araştırmacıların bilgilerinden de yararlanılmasıyla efsanevî kahraman Sarı Saltuk ile ilgili ve ayrıca Anadolu, Rumeli ve Balkanların Türkleştirilmesi ile ilgili bundan sonraki çalışmalara da ışık tutan bir başyapıt niteliğini taşımaktadır.

Balkanlardaki Manevî Ruh

Osmanlı'nın Balkanlara yerleşmesinde tarîkat şeyhleri ve dervişler önemli görevler üstlenmişler ve Osmanlı fetihlerinin Balkanlardaki öncüleri olmuşlardır. Genelde

"Sarı Saltuk Anadolu'yu dört bir yandan saran cehennem ateşini Hoca Ahmed Yesevî'nin kor ateşiyle söndüren bir büyük simadır."

dinî düşünce özelde ise tasavvufî düşünce ve yaşayış, tarîkatlar vasıtasıyla yaygın hâle gelmiş ve geniş halk kitlelerine mâl olmuştur.

*İslâm'ın nurunu taşıyan yiğit
Alp olup ederce yaşayan yiğit
Dünyayı talakla boşayan yiğit
Sarı Saltuk emsalsiz bir kahraman*

Balkanlardaki bu tarîkat öncüleri hakkında da menkıbeler oluşmuştur. Sarı Saltuk Balkanların birçok bölgesine İslâm'ın yayılmasında öncülük eden dervişlerden biridir. Onun efsanevî, menkıbevî hayatı Balkan ülkelerinde de şöret ve yaygınlık kazanmıştır. Hakkında çeşitli araştırmalar yapılmıştır ve daha önce de bahsettiğimiz gibi menkıbevî hayatı Bektaşî dervişlerinin menkıbelerine karışmıştır.

Bektaşîliğin Balkanlarda yayılması, Dobruca'ya ilk Selçuk kolonizasyonu ile ilgili olan birçok menkıbeyle başlar. Burada bahsedilen isim Sarı Saltuk'tur. Onun menkıbevî hayatı önce Bulgaristan'dan başlayarak bütün Balkan (Yugoslavya) bölgelerini kapsamıştır.

Balkanlarda Osmanlılardan önce başlayan bir İslâmlaşma süreci olduğu ve bu hususta Sarı Saltuk'un çok önemli bir yeri olduğu inkâr edilemez bir gerçektir. Bosna'da günümüzde de Sarı Saltuk denince ilk akla gelen "Alperenler Tekkesi"dir. Çünkü Sarı Saltuk'un Balkanlar'daki hayatını kuşatan menkıbevî, efsanevî sırlarla dolu tarihî, Blagay Tekkesi için de geçerlidir.

Dipnot

*Doç. Dr. Oğuzhan AYDIN, Gazi Üniversitesi

Mostar Köprüsü'nden Bakınca Görülenler

“Bosna-Hersek’in en tanınmış eserleri arasında yer alan tarihî Mostar Köprüsü 1566’da Mimar Sinan’ın talebesi olan Mimar Hayreddin tarafından, Mostar şehrini tam ortadan bölen Neretva Nehri üzerine inşa edilmiştir. Görünümüyle yüreklere dokunan butik bir köprüdür.”

Bosna-Hersek, Avrupa'nın güney doğusunda Balkanlar olarak bilinen kadim coğrafyada tarih boyunca değişik etnik ve dinî grupların ikamet ettiği bir hoşgörü beldesi olmuştur. Uzun yıllar Osmanlı egemenliği altında yaşayan Bosna-Hersek halkı (Boşnaklar) Osmanlı'nın buradan çekilmesiyle zor dönemler yaşamışlardır. Fakat bütün zorluklara rağmen yine de dinlerini, kültürlerini ve milliyetlerini muhafaza etmişler, mankurtlaştırılamamışlardır.

Balkanların itilip kakılarak bir anlamda ötekileştirilmiş milletlerinden biri olan Boşnaklar, Slav kökenli Müslüman bir halktır. Osmanlı Devleti bölgeye gelmeden önce Bosna'da yaşayan bu insanlar Hristiyanlığın Bogomil Mezhebine mensupturlar. Bu mezhebin inançları ve ibadetleri Müslümanlıkla benzerlik gösterdiği için Boşnakların Müslüman olması zor olmamıştır. Meselâ bu çerçevede Bogomiller, Ortodoksların ruhban sınıfının otoritesine karşı çıkmışlar, Tevrat'ı kabul etmemişler, Hz. Meryem'in kutsallığı, Hz. İsa'nın Allah'ın oğlu olduğu safsatası, ikon, kilise, teslis gibi Hristiyanlığın temel inançlarını kabul etmemişlerdir. Bunlar da o topluluğun fertlerinin Müslümanlık paydasında buluşmalarını kolaylaştırmıştır.

Bosna-Hersek'in başkenti bir Osmanlı şehri olarak da bilinen Saraybosna'dır. Bosna-Hersek'in toplam yüz ölçümü 51.197 km²'dir. Doğuda Sırbistan'la, güneydoğuda Karadağ'la, kuzey ve batıda ise Hırvatistan'la komşudur. Bu güzel ülkenin Adriyatik Denizi'nde 20 km uzunluğunda bir sahil şeridi bulunmaktadır. Boşnak, Sırp ve Hırvat etnik gruplarının yaşadığı Bosna-Hersek'te resmî dil olarak Boşnakça, Sırpça ve Hırvatça kullanılır. Ülke topraklarında Akdeniz iklimi ve karasal iklim etkilidir.

Kültür ve medeniyetlerin geçiş kavşağıdır Bosna-Hersek. Yakın geçmişte yaşadığı acıların uzağında umutlara tutunmuş bu güzel Balkan coğrafyası. Tarihî, tabîî güzellikleri ve misafirperver insanlarıyla herkesi kendine çağırıyor. Gelenleri bağrına basıyor adeta.

“Taşların dili olsa acaba Mostar Köprüsü bizlere ne acıklı ve ibretli hikâyeler anlatır. O, taş diliyle anlatır da acaba bizler o acıklı hikâyeleri dinlemeye tahammül edebilir miyiz?”

Bir Hakikat ve Hürriyet Kahramanı: Ali-ya İzzetbegoviç

Bosna-Hersek, “Evlâd-ı Fâtihân” diye tabir ettiğimiz, Anadolu'dan kopup gelen insanların çileler içinde de olsa, hiçbir taviz vermeden şerefiyle yaşadığı kadim coğrafyadır. Buralar Saraybosna'sıyla, Mostar'ıyla, Drina'sıyla adeta bir yeryüzü cennetidir. Bu topraklarda yaşayan insanlar mâzîlerini unutmamış, köklerinden beslenmeye devam etmişlerdir. Fakat köklerimizden rahatsız olanlar, onlara rahat yüzü göstermemişlerdir.

Yirminci yüzyılın en büyük dramının yaşandığı yerdir Bosna-Hersek. Zira takvimler yirminci

asrın sonlarını gösterirken, dünya medeniyetinin beşiği olduklarını iddia edenler, demokrasinin anayurdu dedikleri Avrupa'nın ortasında vahşet denebilecek bir soykırıma imza atmışlardır. Elinde silah olmayan yaşlılar, çocuklar ve kadınlar Srebrenitsa'da soykırıma tâbî tutulmuşlardır. Bu vahşeti uzaktan seyredenler, müdahalede bulunma gereği duymamışlardır.

Bütün bunlar yaşanırken Aliya İzzetbegović isminde bir kahraman çıkıyordu meydana. Avrupa'nın ortasında varlık mücadelesi veren mazlum milletine hürriyet düşüncesini ve bu uğurda mücadele etme azmini aşıyordu. Kısa zamanda halkıyla sımsıkı kenetleniyordu.

Yiğit Aliya, insanların İslâm'ı konuşmadığı ve yaşayamadığı zor bir zamanda Genç Müslümanlar Teşkilatı'nı kurduğunda etrafında sadece 15 kişi vardı. Fakat o, iyi niyetle yola çıktığı için bu sayının çok kısa zamanda yüzlere, binlere, on binlere; hatta yüz binlere yükseleceğine yürekten inanıyordu. Nitekim öyle de oldu. Kartopu büyüklüğündeki kütle, çok kısa zaman içerisinde bir çığa dönüştü; önündeki bütün engelleri yerle bir etti.

Hem devlet hem de dava adamı olan merhum Aliya, bağımsızlığa koşan halkının önündeki bütün engelleri bir bir aştı. Onlara cesaret ve güven verdi. Bosna'ya sahip çıktı. Avrupa topraklarında doğup büyüyen Müslüman bir genç olan Aliya'yı tanımadan ve anlamadan Bosna-Hersek'i anlayamazsınız. O, tabir caizse Bosna'nın kara kutusuydu.

Bilge Kral Aliya; cesareti, iradesi ve dirayetiyle 78 yaşına kadar elif gibi dimdik yaşadı. Baskı ve tehditlere hiçbir zaman boyun eğmedi. Hayata ve hadiseler hep İslâm'ın hakikat penceresinden baktı. Bosna'yı Bosna yapan ruhu yaşadı ve yaşattı. O, İslâm dünyasındaki krizleri sadece görmedi, onlara çözüm yolları da bulmaya çalıştı. Kararlı bir şekilde "Köle olmayacağız!" diyerek başta Avrupa olmak üzere, bütün dünyaya haykırdı.

Avrupa'nın Gerçek Yüzü: Srebrenitsa 8372 Kabristanlığı

Bosna Savaşı sırasında Sırplar Avrupa'nın ortasında vahşilikte sınır tanımaz. Zalim Sırplar 1995'te BM tarafından "Güvenli Bölge" olarak ilân edilen Srebrenitsa'da kelimenin tam anla-

miyla Boşnakları soykırımı tâbî tutarlar. Güvenliği sağlamak gerekçesiyle Müslümanların elindeki silahları toplayan BM barış gücü komutanı, şehri Sırlara teslim eder.

Gözü dönmüş Sırp General Ratko Mladić denen zalim, ağır silahlarla bir hafta boyunca, silahsızlandırılmış Srebrenitsa'ya adeta ölüm yağdırır. Kadın ve çocuk ayrımı yapılmadan en az 8372 masum insan katledilir. Öldürülen bu 8372 kişinin cesetleri parçalanıp iskeletleri çıkartılır ve bu cesetler krematoryumda yakıldıktan sonra Lahey Mezarlığı'na gömülür. Srebrenitsa katliamı, İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Avrupa'da gerçekleştirilmiş en büyük toplu insan kıyımıdır. Bu durum hukukî olarak da belgelenmiştir.

Lahey Adalet Divanı, Srebrenitsa Katliamını soykırım olarak kabul etmiştir. Lâkin hukuk adına ne acıdır ki bunun sorumlusu olarak Sırbistan'ı görmezler, bu işten Sırları sorumlu tutmazlar. Böylece zalim Sırların yaptığı soykırım yanlarına kâr (!) kalır.

Acının merkezi Srebrenitsa'da (me)denî Avrupa'nın gözleri önünde sistematik bir soykırım gerçekleştirilmiştir. Asrın en büyük zulumu olan bu soykırım sırasında ölenler için "Srebrenitsa 8372 Kabristanlığı" düzenlenmiştir. Parçalanmış kadın ve çocuk cesetleri kepçelerle toplu mezarlara taşınmıştır. Toplu mezarlara sadece masum Boşnaklar değil, insanlık da gömülmüştür. Bu kabristanı ziyaret edenler, bu soykırımın korkunç yüzüyle karşı karşıya kalarak adeta ürperirler. Srebrenitsa 8372 Kabristanlığı, sadece küstah Sırbistan'ın değil, samimiyetsiz bütün Avrupa'nın yüzkarasıdır. İkiyüzlülüğün mermere kazınmış hâlidir.

Medeniyetlerin Beşiği: Saraybosna Nam-ı Diğer Sarajevo

Bosna-Hersek'te gezilecek yerlerin başında ülkenin başkenti de olan Saraybosna gelmektedir. Birçok medeniyete beşiklik etmiş olan bu güzel şehir Doğu ve Batı medeniyetlerinin sen-

"Mostar Köprüsü, Mostar şehrini tam ortadan bölen Neretva Nehri üzerine inşa edilmiştir. Görünümüyle yürekleri dokunan butik bir köprüdür."

tezlendiği bir yerleşim yeri olarak da dikkat çekmektedir. Bunun göstergesi olarak da camiler ve kiliseler yan yana, koyun koyuna arz-ı endam etmektedir.

Saraybosna, adını Osmanlı Dönemi'nde "Sarajevo", Türkçe anlamı ile "Saray Ovası" kelimelerinden almıştır. Birçok kültürün büyük bir hoşgörüyle bir arada yaşadığı bu şehirde cami, sinagog ve kiliseler bir aradadır. Sevgi ve hoşgörünün hayata hâkim olduğu bu Güney Doğu Avrupa şehrinde suç oranları çok düşük olduğu için huzurlu bir hayat sürmek mümkündür. Bu çok kültürlülük şehrin müziğine ve mutfağına da yansımıştır. Köklü ve kadim bir geçmişe sahip olan ve doğal güzellikleriyle kendine hayran bırakan bu şehirde hem Osmanlı hem de Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun izlerini görmek mümkündür. Şehir merkezi küçük olduğu için hemen her yere yürüyerek varılabilen bu mütevazı başkentte Belediye Binası, Katedral, Başçarşı, Latin Köprüsü ve çeşitli müzeler görülmeye değerdir.

Bir Osmanlı Yedigârı: Başçarşı

Bosna-Hersek'in baş şehri Saraybosna'nın en şirin ve en kalabalık mekânlarının başında bir Osmanlı yedigârı olan Başçarşı gelmektedir. Burası her çeşit dükkâna ev sahipliği yapan 15. yüzyıldan kalma tarihî bir yerdir. Bu kadim Balkan ülkesini bir vücuda benzetirsek Bosna-Hersek'in kalbi burada atar. Hayat bir anlamda burada başlar ve biter.

Başçarşı tek katlı mütevazı dükkânlarıyla, tarihî çeşmesiyle, saat kulesiyle, camisiyle, be-desteniyle ziyaretçilerine adeta bir zaman tüneline de olduğunu hissettirir. Burada çoğu kere

zamanın durduğu hissine kapılabilirsiniz. Yine Başçarşı'da Osmanlı Devleti tarafından yaptırılan su sebili zamanın hoyrat elinden kurtularak bugünlere gelebilmiştir.

Başçarşı'nın merkezinde bulunan Gazi Hüsrev Bey Camii, beş asırlık bir Osmanlı eseridir. "Bey Camii" olarak da anılır. 1531 yılında Osmanlı'nın sancakbeyi olan Gazi Hüsrev Bey tarafından Mimar Sinan'a yaptırılan bu güzel cami, Başçarşı'nın ruhunu aksettirir. Geniş bir avluya sahip olan caminin tek şerefeli bir minaresi vardır. Zamana meydan okuyan bu güzel Osmanlı eseri, medrese ve kütüphanesiyle birlikte bir külliye hüviyetindedir. Caminin doğusunda Gazi Hüsrev Bey'in türbesi yer almaktadır. Bunlarla birlikte Hünkâr Camii, Ali Paşa Camii, Ferhadiye Camii Bosna-Hersek'teki diğer Osmanlı camileridir.

Medeniyetleri Birbirine Bağlayan Tarihî Mostar Köprüsü

Bizim hep tarihî bir köprü olarak bildiğimiz, hafızalarımızda öylece canlandırdığımız Mostar, aslında Bosna-Hersek'teki kadim bir şehrin de adıdır. Hersek bölgesindeki Mostar şehri, adını tarihî köprüden alır. Bu, bölgenin en büyük

şehri olarak dikkat çeker. Mostar şehri Bosna-Hersek Federasyonu'na bağlı Hersek-Neretva Kantonu'nun da idare merkezidir.

Tarihî ve tabîî unsurlarıyla güzel bir şehir olan Mostar, Neretva Nehri'nin kıyısında yer alır. Nüfusu yüz binin üzerindedir. Bosna Savaşı en çok da bu şehri etkilemiştir. Savaşın akabinde şehirdeki binalar ve başta Mostar Köprüsü olmak üzere, tarihî eserler onarımdan geçmişse de geçmişin acı izleri uzun süre silinememiştir. Yüreklerdeki izler hep bâkî kalmıştır. Hatta ayrılıkların beslediği acıların sızısı zaman içerisinde daha da hissedilir olmuştur. Zira savaştan sağ ve yaralı kurtulanlar, acıları iliklerinde hissetmişlerdir. Savaştan büyük yaralarla çıkan eski Mostar şehri 2005 senesinde UNESCO tarafından Dünya Miras Listesine alınmıştır. Bu aslında şehre olan ilgiyi artırmış ama kadim acıları azaltamamıştır. Mostar şehri Mimar Sinan'ın memleketi olan Kayseri'yle kardeş şehir yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda Mostar'ın kardeş şehirleri arasına Antalya ve İzmir de eklenmiştir.

Bosna Savaşı, Mostar'ı derinden etkilemiş, âdeta bir harabeye döndürmüştü. Bununla da kalmamış, şehrin etnik yapısını da değiştirmiştir. Savaş sonrasında Müslümanlar şehrin doğu-

sunda, Hırvatlar ise batısında yaşamaya başlamıştır. Sırp'ların çoğu şehri terk etmiştir.

Bosna-Hersek'in en tanınmış eserleri arasında yer alan tarihî Mostar Köprüsü 1566'da Mimar Sinan'ın talebesi olan Mimar Hayreddin tarafından, Mostar şehrini tam ortadan bölen Neretva Nehri üzerine inşa edilmiştir. Görünümüyle yüreklerle dokunan butik bir köprüdür.

Mimar Sinan'ın öğrencisi olan Mimar Hayreddin tarafından yapılan bu tarihî köprüde Osmanlı'nın ve onun mimarbaşı olan Mimar Sinan'ın izlerini açıkça görmekteyiz. Nehirden 24 metre yükseklikte, otuz metre uzunluğunda ve dört metre genişliğindeki bu kadim köprü, Mostar kentinin ruhu olarak hafızalara kazınmıştır. Fakat bu tarihî köprü yapımından 429 yıl sonra Bosna Savaşı sırasında Sırp ve Hırvat topçuları tarafından bombalanarak yıkılmıştır. Aslında o gün, medeniyetimizin sembollerinden biri olan Mostar Köprüsü değil, tarih ve insanlık kalleşçe bombalanmıştır. Balkan topraklarındaki barışı ve kardeşliği imha edecek kor ateşin fitili ateşlenmiştir. Bosna-Hersek'in sevgi ve kardeşliğe dayanan çok uluslu yapısı derdest edilmiştir. Sevgi, merhamet ve hoşgörü nefret ateşiyle kundaklanmıştır.

Her yönüyle zengin ve özgün İslâm mimarîsinin en dikkat çekici yapılarından biri olan ve Boşnakça "Stari Most" olarak isimlendirilen Mostar Köprüsü, tarihî süreç içerisinde nice hadiselerle şahit olmuş, en sonunda da kendi yok oluşunu bizzat gözleriyle görmüştür. Taşların dili olsa acaba Mostar Köprüsü bizlere ne acıklı ve ibretli hikâyeler anlatır. O, taş diliyle anlatır da acaba bizler o acıklı hikâyeleri dinlemeye tahammül edebilir miyiz? Hadi dinleyiverdik, acaba bu acılardan payımıza düşen hisseyi alabilir miyiz? Kim bilir?

Köprüler dostu dostu bağlayan anlamlı yapılardır. Köprüler hayatın vazgeçilmezidir. Birileri köprüleri atsa da, birileri onu imar ve inşa etmek zorundadır. Yoksa dünya adeta bir cehenneme döner, hayat yaşanılmaz olur. Onun içindir ki 1997 yılına gelindiğinde UNESCO ve Dünya Bankası'nın öncülüğünde bu köprü yeniden inşa edilmeye başlanmıştır. Barış köprüsü olmasını arzuladığımız bu tarihî köprü 2004 yılında Türkiye'nin katkılarıyla aslına uygun olarak tekrar aslî vazifesine döndürülmüştür. İnşallah bir daha bu kara günleri görmez.

Hayattayken Ölüm Gerçeğiyle Yüzleşmek

“Bizden önceki insanlar geçmiş günleri için neler hissedip vefat etmişlerse bizler de aynı duyguları hissederek ömür sermayemizi tüketiyoruz. Mezarlıklar bizim gibi birer ömür sürmüş milyonlarca insanla dolu. Geriye kalan tek bir insan yok.”

Küçük yaşlardayken yaşlı amcaların konuşmalarını dinlerdik. Yaşadıkları hayattan bir şey anlamadıklarını, geçmiş sanki yaşamamış gibi hissettiklerini, her şeyin bir rüya gibi geçip gittiğini söylerlerdi. Başta tasavvuf kitapları olmak üzere ahlâk kitaplarında da benzer şeyleri okurduk. İnsanın hayatının çok çabuk geçtiğini, çocukluk gençlik derken ihtiyarlığın gelip çattığını ve ölüm gerçeğiyle yüzleşildiğini okurduk. Şimdi yaşıyoruz elliye yaklaştı. Belki bu yazıyı okuyanlar içinde yaşı bizden fazla olanlar da vardır. Geçmiş yıllarımı gözümün önüne getirdiğimde, bir zamanlar dinlediğim ve okuduğum şeyleri şimdi kendimin hissettiğini görüyorum. Geçekten de bunca yılın nasıl geçtiğini anlayamıyorum. Sanki yaşamamış gibiyim. Sanırım sizler de aynı şeyleri hissediyorsunuzdur. İnsan birkaç saniye süren rüyasında anlatmakla bitiremeyeceği şeyler görür. Hayat da tıpkı bunun gibidir işte. Yaşadığımız onca şeyi anlatmaya kalksak vakitler yetmez ama tıpkı rüyalarımız gibi her şey bir hayal gibi geride kalmıştır.

İnsan bu duyguları hissettiğinde, kalan ömrünün de aynı şekilde geçip gideceğini anlaması zor olmuyor. Bizden önceki insanlar geçmiş günleri için neler hissedip vefat etmişlerse bizler de aynı duyguları hissederek ömür sermayemizi tüketiyoruz. Mezarlıklar bizim gibi birer ömür sürmüş milyonlarca insanla dolu. Geriye kalan tek bir insan yok. Bir âyetle belirtildiği üzere, *"Her insan ölümü tadacaktır."* Eğer yaşadığımız şu hayat Allah katında çok önemli olsaydı, herhâlde onu geçici kılmaz, hayatı âhiretin köprüsü yapmaz, cennet ile cehennemi yaratmazdı. Ayrıca yaşadığımız hayat ebedî hayata göre daha kıymetli olsaydı, bu yaşamı en çok hak eden insan hiç şüphesiz ki son elçi Hz. Muhammed (s.a.v.) olurdu. Hz. Muhammed (s.a.v.)'e ebedî kılınmayan dünyanın bir başkası için ölümsüzlük yurdu olmayacağı âşikârdır. Âyetle belirtildiği gibi, *"Senden önce hiçbir insanı ölümsüz kılmadık, sen ölürsün de onlar bâkî kalır mı?"*

"Cenâze merasimlerinde çokça şâhit olduğumuz gibi, önümüzdeki musallâya uzanmış meyvit bile bizleri ölüm gerçeğiyle karşı karşıya getirmez; ibret almamız."

Birimiz Herkesin Vefatını Görecek

Akşam bir araya gelip çaylarınızı yudumlarken aile fertlerinize bir bir bakın. Aranızda olan gönül bağı, onlara olan sevginizi, geçirdiğiniz mutlu ve hüzünlü günleri, onlara yönelik plânlarınızı düşünün. Ondan sonra da aklınıza şu ölümsüz gerçeği getirin: "Bu mecliste oturanlardan biri diğer herkesin ölümünün acısını tadacak."

Evet, aile fertlerinden bir tanesi diğer herkesin ölüm acısını değişik zamanlarda yaşayacak ve sevdiklerini birer birer kaybedecek, âhirete yolcu edecek. Sonra gün gelecek, o da sevdiği birinin kalbine ölüm acısını kondurarak dünyayı terk edecek. Fânî dünya hayatı bu şekilde âhirete dek sürüp gidecek.

Oysa insan ölümün kendisi kadar gerçek olduğunu, ebedî yaşamın verildiği tek bir Allah'ın kulu bulunmadığını bilmesine rağmen, ölümü kendisine hep uzak tutar. Sanki ölüm kendisi dışındakilerin yüzleşeceği bir gerçekmiş gibi yaşar. Cenâze merasimlerinde çokça şahit olduğumuz gibi, önümüzdeki musallâya uzanmış meyyit bile bizleri ölüm gerçeğiyle karşı karşıya getirmez; ibret almayız. Cenâze merasimine katılan insanların konuşmalarına kulak verdiğinizde, cenâzenin onlar için pek de bir şey ifade etmediğini, âdetâ bir görevi savmak için orada toplandıklarını, gündelik işlerini konuşmayı yine sürdürdüklerini görürüz.

Gerçekten de ölümü kendimize o kadar uzak tutmaktayız ki, "Şu an yeryüzünde yaşayan insanlardan bir tanesine ebedî yaşam hakkı verilecek." dense, bunun biz olduğumuzu sanırsınız. Birkaç milyarda bir ihtimale umut bağlarız ve dünyanın bize kalacağını sanırsınız. Oysa "Hiçbir şeyi yoktu, sabah beraberdik." dediğimiz pek çok insanı âhiret yolculuğuna uğurlamış olan yine bizleriz. Bizim de yolda yürürken ayağımızın kayması, bir trafik kazası, başımıza yukarıdan bir şey düşmesi, bir cinâyet, bir kalp krizi sonunda âniden ölmeyeceğimizi kim garanti edebilir? Âhirete yolcu ettiklerimizin yerinde hiç beklemediğimiz anda bizim olmayacağımızın bir güvencesi mi var? Elbette yok. Bu nedenle

Veysel Karânî Hazretleri insana ölümün ne kadar yakın olduğunu ifade etmek için, "Ölümü, yattığında yastığının altında, kalktığında da karşında bil." dermiş. Ölümün her an insanın yanı başında olduğunu hatırlatmış.

Hayatı Değerli Kılan Kulluktur

İbret almasak da, kendimizden uzak tutsak da öleceğimiz gerçeği değişmiyor. Bu durumda, "Geçici hayat karşısında asıl ve değerli olan nedir?" diye çok basit bir soru sormak gerekmektedir. Bu basit sorunun cevabı da çok basittir. Önemli olan, insanın kalbiyle, yani inancıyla barışık bir hayat sürmesidir. Kişinin kendisi yani kul olabilmesidir, inançlarıyla çelişkili bir hayat sürmemesidir. Velhâsıl ölüme gerçekten inanmasıdır. Zira ölümü kendimize uzak tutmamız âhiret sermayemizi artırmayışımızın en büyük sebebidir.

Ölümü kendimize ne kadar uzak tutarsak, hazırlığımızda odereceaz olmaktadır. Dolayısıyla, insanın ölümü kendisine uzak başkalarına yakın tutması, ölüm sonrası hayatla ilgili hazırlığının yetersiz olması imanının yoğunluğuyla ilgili bir durumdur. İnsan Allah'a yakınlık kesbeder, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in getirdiği dini yaşamayı gönlüne hükümrân kılsa bu yönde bir çaba içerisinde olur. Ancak İslâm'ın güzellikleri ile Allah'ın kullardan beklentileri gönle tam olarak

yerleşmezse âhiret sermayesini artırma çabası da o nisbette az olur.

Hiz. Peygamber (s.a.v.)'i ve ondan sonra günümüze kadar gelmiş geçmiş olan ve Allah dostu olarak andığımız insanların hayatını bir gözümüzün önüne getirelim. Allah sevgisi ve Rabb'e yönelme iştiyâkı onları her zaman ölüme hazır tutmaktaydı. Bu sebeple de yaşamları tam bir istikâmet üzere ve Allah'ın rızâsını her dâim gözetken bir çizgide sürmekteydi. Onlar ölüme, Rabb'in huzuruna yürümeye her an hazırıldılar.

Ölüme Ne Kadar Hazırsınız?

Biz her an ölmeye hazır mıyız peki? Canımızın birden alıniverilmesi durumunda çıkınımız dolu mu? Kendi kendimize bunu sormamız gerekir. Biz bu satırları okurken Rabb'imiz bizlere son nefesimizi verdirecek olsa acaba onun huzuruna nasıl varırız? Boynu bükük olarak mı, yoksa Yaratan'ımızı memnun etmiş olarak mı?

İnsan elbette kendisini hiçbir zaman kâmil bir kul olarak göremez, ancak o yönde bir çaba içerisinde olup olmadığını bilir. En azından Allah'ın merhametine sığınmaya yüzü olup olmadığını farkındadır. Kalbinde bir titreme yoksa, farz olan ibâdetlerini yerine getirmekte zorlanıyorsa, insanlarla olan ilişkilerinde haram-helâl çizgisine dikkat etmiyor ve sadece menfaatini öne çıkarıyorsa, tanıdıkları onun ardından hep olumsuz şeyler söylüyorlarsa, bu insanın ölümle birdenbire yüzleşmeye hazır olmadığı açıktır.

Bütün bu anlattıklarımızdan ortaya çıkmaktadır ki, gerçek anlamda kulluk yapan her an ölüme hazır olan insandır. Allah'a isyan ânında insanın ruhunu teslim etmesi, bir haramı işlerken dünyasını değişmesinden daha kötü ne olabilir? Günah ve ardından tevbe etmek elbette insan içindir, ancak günah Allahu Teâlâ'nın istediği bir şey değildir. Bundan dolayıdır ki, Allah ve Sevgili Peygamberi günahların hemen peşinden tevbe edilmesini isterler. Kulun bir an önce tevbe etmesini ve günahının kararttığı

amel defterini temizlemesini arzularlar. Çünkü ecel her an onu yakalayabilir.

"Kim haksız davranışından sonra tövbe eder ve durumunu düzeltirse, şüphesiz Allah onun tevbesini kabul eder. Allah çok bağışlayıcı ve esirgeyicidir.", "Kötülükleri işleyip dururken, ölüm kendisine geldiği zaman; 'Şimdi tevbe ettim.' diyenler ile kâfir olarak ölenlerin tevbesi makbul değildir. İşte onlara elem verici azap hazırlamıştır."

Ölüm Hayatı Yaşamaya Engel Değil

Unutmamak gerekir ki, üzerimize doğru gelen bir şeye gözlerimizi kapatmamız onun gelmesini nasıl durdurmazsa, ölümü düşünmemeye çalışmamız ve yokmuş gibi yaşamamız da ölümün bize gelmesini engellemez. Öyle veya böyle ölüm gerçeğiyle hepimiz bir gün yüzleşeceğiz.

Bununla birlikte, ölüm gerçeğini insanın kalbinde hissetmesinin anlamı dünyayı ihmal etmesi, el etek çekmesi, münzevî bir hayata yönelerek insanlardan uzaklaşması, gülmemesi değildir. Rabb'imiz, üzerinde ömür sürdüğümüz bu dünyayı bizim yaşamamız ve mâmur hâlde getirmemiz için yaratmıştır. İçindeki nimetleri bizler için yaratmıştır. Bu nimetlere bizler ona kulluk etmeyenlerden daha lâiyiz. Burada önemli olan, kulluğu unutmadan, yaratılış gayesinden uzaklaşmadan dünyanın nimetlerinden helâl ölçüler çerçevesinde istifade etmek ve her şeyi kulluğa dönüştürebilmektir. Kulluğu sadece namaz kılmak, oruç tutmak gibi aklımıza gelen ibâdetlerle sınırlanamaktır. Biz iyi ve hâlis niyete sahip olduktan sonra hayatımızın her ânı ibâdete dönüşecektir. Ve bu durum bizi Rabb'imize daha yakın kılacaktır. Böyle olduğumuzda ise ölümle yüzleşmeye, hatta onunla kucaklaşmaya daha hazır olacağız demektir. Zira biz ölümü en sevgiliye kavuşma ânı olarak biliyoruz. Öyleyse insana düşen, bu kavuşma ânına yaraşır bir hazırlıkta olmasıdır.

Dipnot

* Prof. Dr. Enbiya YILDIRIM, Ankara Üniversitesi

HâŖimî Emîr Osman Efendi ve Kutbiyye Risalesi

“Velûd bir müellif olan HâŖimî, kendinden önceki sûfîlerin birçok tasavvufî kavrama ilişkin görüş ve düşüncelerini harmanlayan ve bu fikirleri kendinden sonraki kuşaklara ilmî disiplini muhâfaza ederek aktaran bir sûfîdir.”

Bayrâmî-Melâmî geleneğinin önde gelen isimlerinden olan Hâşimî Emîr Osman, XVI. yüzyılda faaliyet yürütmüş sûfîlerdendir. Hâşimî, döneminin şartları içerisinde görüşlerini bir usûl dâiresince serdetmesi, yetiştirdiği talebeleri, Kasımpaşa'da kendi adını taşıyan tekkedeki faaliyetleri ile etkili olmuştur.

Velûd bir müellif olan Hâşimî, kendinden önceki sûfîlerin birçok tasavvufî kavrama ilişkin görüş ve düşüncelerini harmanlayan ve bu fikirleri kendinden sonraki kuşaklara ilmî disiplini muhâfaza ederek aktaran bir sûfîdir.

Hâşimî Emîr Osman Kimdir?

"Saçlı Osman Efendi" olarak tanınan Hâşimî Emîr Osman, torunlarından Mehmed Süreyyâ'nın verdiği bilgiye göre 919/1513'te Sivas'ta dünyaya gelmiştir. Asıl adı Osman olan Hazret, Seyyid olması hasebiyle "Emîr" ve "Seyyid", saçlarını uzatması sebebiyle "Saçlı Emîr" şeklinde tanınmıştır. Evliyâ Çelebi onu "Emîr Sultan" şeklinde tavsif etmiş, halk arasında "Emîr Efendi" olarak bilindiğini de söylemiştir. Kasımpaşa'da ikâmet edip, buradaki tekkesinde yürüttüğü faaliyetleriyle dolayısıyla bazı kaynaklarda "Kasımpaşalı Emîr Efendi" şeklinde ismi geçmektedir. Osman Efendi, şiirlerinde "Hâşimî" ifadesini mahlas olarak kullanmıştır.

Bağdatlı İsmail Paşa Hediyyetü'l-ârifîn'de Osman Efendi'nin babasının Mehmed Efendi olduğunu söylemiştir. Annesine dâir kaynaklarda bilgi bulunmamaktadır. Lemezât'ta Hulvî, Osman Efendi'nin eşinin, şeyhi Gazanfer Dede'nin (ö. 973/1566) kızı olduğu bilgisini paylaşmıştır. Müstakîm-zâde, Osman Efendi'nin vefatından sonra onun yerine geçen ve vefatının ardından babasının kabrinin yakınlarına defnedilen Seyyid Cafer Efendi adlı bir oğlundan bahsetmiştir.

Sivas'ta geçen çocukluk döneminin ardından Hâşimî, medrese tahsili için önce Amasya'ya oradan da İstanbul'a gitmiş burada yüksek tahsilini tamamlayıp Sahn-ı Seman Medresesi'nde müderrislik yapmıştır. Emîr Osman, gördüğü

"Hâşimî'nin Risâle-i Kutbiyye adlı eseri içerdiği zengin konu başlıkları, meselelere dâir yapılan orijinal yorumlar ve takip edilen usûl itibariyle çok yönlü olarak ele alınması gereken bir eserdir."

bir rüya üzerine Rumeli'de Melâmîlerin pîri olan Ahmed-i Sarbân'ın (ö. 952/1545) halîfelerinden Vizeli Alâeddîn Efendi (ö. 970/1562-63) ve ardından Gazanfer Efendi'ye intisap ederek Bayrâmî-Melâmî usûlü üzere tekmîl-i tarîkat eden Emîr Osman, daha sonra Füsûs şârihlerinden Sofyalı Bâlî'nin (ö. 960/1553) halîfelerinden Nûreddîn-zâde'ye (ö. 981 / 1574) intisap etmiş ve ondan da Halvetî icazeti almıştır. Emîr Osman Efendi'nin Bayrâmî-Melâmî silsilesi bazı kitaplarda mevcuttur.

Amasya'da Melâmîliği neşreden Hâşimî, şeyhi Gazanfer Dede'nin vefatı üzerine İstanbul'a gelerek tekkede postnişîn olmuştur. Beyoğlu İlçesi'nde, Kasımpaşa'da, Kulaksız Mahallesi'nde bulunan Saçlı Emir Tekkesi olarak anılan bu tekke Emîr Osman'dan sonra oğlu Cafer Efendi, sonrasında onun oğlu Şeyh Tavîl İbrahim

Efendi (ö.1687), ondan sonra da onun oğlu Şeyh Gazanfer-i Sâni (ö.1700) postnişin olmuştur. Hüseyin Vassâf Bey, Hâşimî'nin Rahîmî Bey (ö. ?), Seyyid Halil Ağa (ö. ?) ve Başmakçı Ali Dede (ö. ?) isimli halîfeleri olduğunu söylemektedir. Hâşimî Emîr Osman Efendi, 1003/1595'te vefat etmiş ve tekkesinin hazîresine defnedilmiştir.

Hâşimî'nin Risâle-i Kutbiyye Adlı Eseri ve Önemi

Velûd bir müellif olduğu anlaşılan Hâşimî'nin eserlerini şu şekilde gösterebiliriz:

1. Divânçe

Toplam elli yedi şiir bulunan Dîvânçe'de Hâşimî, daha çok aruz vezni kullanarak şiirlerini kaleme almıştır. Şiirlerinde coşkulu bir usûl kullanan Hâşimî, bununla birlikte samimî, sade ve anlaşılır tavrından taviz vermemiştir. Tarz olarak şiirlerinde Nesîmî'nin izlerinin görüldüğü belirtilen Hâşimî, bu yönüyle döneminin Hallâc-ı Mansûr'u olarak anılmıştır. Vassâf, Hâşimî'nin Divânçe'sini incelediğini ve hayran kaldığını ifade etmiştir.

2. Tarîkatnâme

Hâşimî'nin tasavvufî görüşlerini içeren önemli eserlerinden biri de Tarîkatnâme adlı eseridir. Bu eserde Hâşimî, varlık tasavvurunu gözler önüne seren âlemin zuhûru, hakikat-i Muhammediyye ve insan-ı kâmil gibi konular üzerinde durmuştur. Eserin sonunda Hâşimî'nin otuz beş şiiri yer almaktadır.

3. Tefsîr-i Sûre-i İsrâ

Hâşimî'nin Tefsîr-i Sûre-i İsrâ adlı eseri, on varaktan oluşmaktadır ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in miracını konu edinmektedir. Konuyla ilgili olarak İsrâ Sûresi'nin ilk âyetinin metni ve meâliyle başlayan eserde hakikat-i Ahmediyye'nin zât-ı Ahad'dan mefrûz olduğu konusu işlenmiştir.

4. Hülâsa-i Vesâyâ-i Fütûh

Hâşimî'nin Arapça ve manzûm olan bu eserine ulaşılamadığı belirtilse de yaptığımız kütüphane taramasında eserin Almanya Millî Kütüphanesi Türkçe Yazmaları bölümünde olduğunu gördük.

5. Münşeât

Bursalı Mehmed Tâhir, Hâşimî'nin sevenlerine gönderdiği mektuplardan meydana gelen bir eserinden bahsetmiş ve eserin adının Münşeât olduğunu zikretmiştir. Bu esere de henüz ulaşamamıştır.

Hâşimî'nin düşünce dünyasını ve kapsamlı bir şekilde yansıtan ve geniş açıklamalarla görüşlerini müdellel olarak serdettiği eseri Risâle-i Kutbiyye adlı çalışmasıdır. O, ricâl-i gayb, marifet düşüncesi, nefis, kalp, fakr, müşâhede ve tecellî gibi birçok konuya dâir görüşlerini dile getirdiği Risâle-i Kutbiyye'nin tek nüshası Amasya Bâyezîd Kütüphanesi'nde, 05 Ba 1072'dedir. Eser, "Sivâsî-Hâşimî Emir Osman b. Mehmed" adına kayıtlıdır. Eser 147 varaktır. Eserin dili Arapçadır. Nesih hatla kaleme alınan Risâle'de âyetlerin üzeri düz bir çizgi ile işaretlenmiş, âyetlerin sonuna kırmızı renkli nokta işareti konulmuştur. Âyetlerin çoğunluğu harekesizdir, bazı âyetler de harekeli şekliyle Risâle'de yer almaktadır. Kutbiyye, 189x125-115x70 ebadında, haç filigranlı kâğıda, reyhânî yazı türü ile her varakta 12 satır olacak şekilde kaleme alınmış bir eserdir. Kütüphane kaydında, "Kâtipzâde'nin vakfî" olduğu şeklinde bir bilgi yer almaktadır. Risâle'nin sonunda müellif hattı olup olmadığına ve eğer varsa müstensihî ve istinsah tarihine dâir herhangi bir bilgi bulunmamaktadır.

Hâşimî, kalp, marifet, muhabbet, dünya sevgisi, mâsivâ, ağıyâr, zühd, salih amel, mürşid-i kâmil, irâdî ölüm, güzel ahlâk, tecellî, feyz, nefis, rûh, melâmet, fakr ve diğer konuları kutup ve gavs ile ilgili görüşlerini dile getirmek için zikretmiştir. Bir başka ifadeyle, Risâle'de asıl amacı zamanın imamı ve insân-ı kâmil olarak isimlendirdiği kutbu (gavsı) anlatmak olan Hâşimî, kalp tasfiyesi, mürşid-i kâmilin kalbi arındırmadaki fonksiyonu, kalbin tecelligâh-ı ilâhî konumuna gelmesi, Hakk'ın isim, sıfat ve Zât tecellîleriyle sâlikî hakîkî bilgiye ulaştırması gibi meseleleri analiz etmiştir. Yine o, dünya sevgisinin kalpten çıkarılması, zikir, tevbe ve sâlih amelle müşâhedeye ve rızâyâ ulaşılması gibi konular

üzerinden de kalple ilgili değerlendirmelerde bulunmuştur. Hâşimî, kalple ilgili görüşlerini dile getirirken olduğu gibi irâdî ölüm, kötü nefsten kurtulmak, aşk, muhabbet ve ihlâsla sâlikin ilâhî tecellîye mazhar olup mârifet nûru ile bezenmesi ve mürşid-i kâmilin bu süreçteki tesiri gibi başlıklara dâir görüşlerini sıralarken de Hz. Musa-Hz. Hızır kıssasının geçtiği âyetlere getirdiği işârî yorumlar üzerinden meseleyi izah etmiştir. Mârifet fakr münâsebeti, sâlih amel, velâyet, kerâmet, nübüvvet ve daha birçok konuda da risâlede görüşler serdeden Hâşimî'nin tasavvufî fikirlerini Hamdûn Kassâr, Cüneyd-i Bağdâdî, Kuşeyrî, Hucvirî, İbnü'l-Arabî, Ebü'l-Hasan Harakânî, Ahmed-i Sarbân ve Hacı Bayrâm-ı Velî başta olmak üzere birçok sûfîye dayandırdığı görülmektedir. Bu yönüyle Hâşimî'nin melâmet anlayışının kendisine kadar gelen ana mevzularını harmanlayan ve bu düşüncelerin kendisinden sonraki kuşaklara aktarılmasında etkin bir isim olduğu söylenebilir.

Netice olarak ifade etmek gerekirse Hâşimî'nin Risâle-i Kutbiyye adlı eseri içerdiği zengin konu başlıkları, meselelere dâir yapılan orijinal yorumlar ve takip edilen usûl itibarıyla çok yönlü olarak ele alınması gereken bir eserdir. Bu eser, vahdet-i vücûd düşüncesinin işlendiği, bu düşüncenin âyet ve hadîs temelleri üzerine inşâsı noktasında işârî yorumlardan bolca istifade edildiği ve çeşitli metaforların kullanılarak meselenin geniş izahlarının yapıldığı bir çalışmadır. Bu risâlenin çok yönlü araştırmalara konu olması Hâşimî'nin fikirlerinin tespit edilebilmesi, döneminde ele alınan konularla Hâşimî'nin risâlede dile getirdiği düşüncelerinin karşılaştırılması ve Melâmî-Bayrâmî düşünce geleneği içerisinde bu risâlenin tesiri gibi yönleri itibarıyla önem arz etmektedir.

Dipnot

* Dr. Fâti̇h ÇINAR, Sivas İl Vaizi

Yazının tamamını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Maraş Savunması'nın Delifışek 'Vezir Hocası' Mehmed Alparслан

"Nice destansı ve dramatik hikâyeler, bunların nice başrol oyuncusu kahramanlar vardı, bu Maraş Savunması'nda... Sütçü İmam'ın, Rıdvan Hoca'nın, Abdal Halil Ağa'nın, Senem Ayşe'nin ve daha nicelerinin kahramanlıkları..."

Maraşlı Müderris Mehmed Alparslan Efendi, halk arasında “Vezir Hoca” ya da “Vezir Fakı” olarak bilinirdi. O belki de, hocaların ve sarıklı mücahitlerin “veziri” idi.

1883’te Maraş’ta doğdu. Aslen Cerit Aşiretinden olup, ailesine Maraş’ta Vezirler denir. Babası ilmiye sınıfından Mehmet Eşref Efendi’dir.

Mehmed Alparslan, rüştiyeyi Maraş’ta okudu. Bektutiyye Medresesi müderrisi Mehmed Efendi’den dinî ilimler tahsil etti. Tahsilini ilerletmek için Halep’e gitti ve Urfalı Şeyh Hüseyin Efendi ile büyük fakih Şeyh Zerka gibi âlimlerin ilminden istifade etti, hadis, tefsir, fıkıh vb. dersler gördü.

Daha sonra İstanbul’a gitti. Fatih Dersihanelerinden Serezli Hacı Eyüb Efendi’nin ders halkasına dâhil oldu. 1912-1913’te bu zattan icâzet aldı ve Mekteb-i Kudât’a (Kadılık Mektebi) kaydoldu. Fakat Osmanlı’nın Birinci Dünya Savaşı’na dâhil olmasıyla mektep kapatıldı.

Bu gelişmeler üzerine memleketine dönen Mehmed Efendi, tayin edildiği Dar’ül-Hilafe Medresesi’nde müderrislik, Çiçekli Camii’nde de imamlık yapmaya başladı.

22 Şubat 1919’da 8 ay süreyle evvela İngilizlerin, arkasından 29 Ekim 1919’da Fransızların işgal etmesiyle Maraş’ta esaret ve direniş yılları baş gösterdi.

Nihayet Ocak 1920’de “Kahraman” Maraşlılar, işgalci Fransızlara ve işbirlikçi Ermenilere karşı kendi bağımsızlık mücadelelerini başlattılar ve bu örnek mücadeleyi yakın tarihimize “Maraş Savunması” adıyla yazdırdılar.

Nice destansı ve dramatik hikâyeler, bunların nice başrol oyuncusu kahramanlar vardı, bu Maraş Savunması’nda... Sütçü İmam’ın, Rıdvan Hoca’nın, Abdal Halil Ağa’nın, Senem Ayşe’nin ve daha nicelerinin kahramanlıkları...

İşte bu destansı halk savaşının efsane isimlerinden, baş mimarlarından biri de Vezir Hoca lakaplı Mehmed Alparslan Efendi’ydi.

“Cumhuriyet Devri’nde yetişen büyük din âlimlerinden Elmalılı Hamdi Vazır’ın talebelerinden olan Vezir Hoca’nın çok kuvvetli bir hafızasının olduğu, 30 bin kıta şiiri ezberine aldığı rivayet edilmektedir.”

Yiğitlikleri Maraş’ta dilden dile dolaşan Vezir Hoca’nın kahramanlık öyküsü ise şöyleydi:

Maraş sokaklarında, kışın en şiddetli ve en dondurucu günleri yaşanıyordu. Ama Maraşlılar buna aldırır mıydı hiç? Çünkü Maraşlılar için düşman ve esaret, dondurucu soğuktan daha beter değil miydi?!

Vezir Hoca, bu savunma savaşı sırasında medresede hocalık yapıyordu. Etraftaki kaza ve köylerden gelen talebeleri okutuyordu.

Savaş öncesinde, talebeleri arasında kurduğu bir teşkilatla, civar köy ve kazalarda savunma düzeni aldirdi.

Maraş Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin kurucuları arasında yer aldı ve bu cemiyete başkan seçildi. Vatanı kurtarmak için ölümden korkmadan çalışıp çarpışacağına dair Kur'an-ı Kerim üzerine el basıp yemin etti.

Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti'nin şehirde ve köylerde teşkilatlanmasını sağladı. Fatmalıolu Der-viş Efendi, Şeyh Ali Sezai (Kurtaran) Efendi gibi Maraş'ın ileri gelen hocalarıyla birlikte halkın (özellikle güneydeki Bababurnu tarafındaki köylerin) silah ve cephane ihtiyacını karşıladı.

Büyük mücadele başlayınca da şehirdeki yönetim kadrosunun başında yer aldı. Hanesi, kritik ve ateşli toplantıların ocağı/karargâhı oldu. Kayabaşı Mahallesi'nde oluşturduğu cephenin komutanlığını üstlendi.

Harp kızışınca, talebeleriyle birlikte Fransızlarla göğüs göğşe çarpıştı. O kadar ki, yoğun bomba ve kurşun sağanağı altında siperden başı kaldırmamanın imkânsız olduğu durumlarda bile, Vezir Hoca aldırış etmiyordu. Talebelerinin yalvarmalarına rağmen siperden sipere atılmaktan çekinmiyordu.

Buna benzer kahramanlıklarıyla Vezir Hoca, mücahitleri sayısız kez hem hayret hem de dehşet içinde bıraktı. Yürekleri ağızlara getirdi. Dik-katli olması ve siperden ayrılmaması rica edildiğinde, hep şöyle itiraz etti:

"Gâvurun kurşunu bize işlemez!"

Hakikaten de zaman zaman cübbesinin eteklerini delip geçen ve sarığını sıyıran kurşunlar oluyordu. Fakat asla Hoca Efendi'ye işlemiyor, isabet etmiyordu.

Hocalarının olağanüstü gayret ve fedakârlıklarına şahit olan talebeleri ise, coştukça coşuyordu. Eşsiz kahramanlık öyküleri ve şaheserleri yazıyorlardı.

22 gün 22 gece süren, Maraş'taki ilk halk savaşı sırasında Vezir Hoca, şehirdeki Katolik Kilisesi, Kümbet Yetimhanesi ve Abarabaşı Kilisesi arasında sıkışıp kalan Ermeni çeteler ile Fransız askerleri esir alan kuvvetlerin başında bulundu.

Elde ettiği büyük miktardaki silah ve cephane ile kuvvetlerini daha da güçlendiren kahraman hoca, Maraş kurtulduktan sonra tesis ettiği milis taburla Haruniye ve Antep mücadelelerine de katıldı. Tam dokuz ay daha din ve vatan yolunda

yiğitçe savaşmaya devam etti. Antep Harbi'nde, daha sonra cumhurbaşkanı olacak olan Cevdet Sunay'ın emrinde çalıştı.

Adını, Maraş Savunması'na ve Milli Mücadele'ye şan ve şerefle yazdırdı.

Savaşın sonra Ankara'ya çağrıldı ve büyük iltifatlar gördü.

Cumhuriyet Dönemi'nde Çiçekli Camii'nde fahri imamlık ve Maraş Merkez vaizliği yaptı.

1935 yılından itibaren yedi yıl süreyle Gök-sun müftülüğü görevini ifa etti ve 1942'de emekliye ayrıldı.

Sekiz çocuk babası olan Mehmed Alparslan 90 yaşında iken, 15 Mart 1972 tarihinde Maraş'ta vefat etti.

Vezir Hoca'nın çok kuvvetli bir hafızasının olduğu söylenir. Öyle ki, 30 bin kıta şiiri ezberine aldığı rivayet edilmektedir.

Cumhuriyet Devri'nde yetişen büyük din âlimlerinden Elmalılı Hamdi Yazır'ın talebele-rindendi.

Mehmet Âkif'in de yakın dostları arasındaydı. Şubat 1921'deki Ankara ziyareti sırasında bir dostuyla beraber Mehmet Âkif'in Sebilür-reşad mecmuasını ziyaret etti. Âkif'in yakın mesai arkadaşı Eşref Edip ile görüştü. Maraş Müdafaası'nı bizzat içinde bulunan birinin ağ-zından dinlemek ve neşretmek teklifine şöyle mukabele etti:

"Biz bir şey yapmadık, din ve vatan uğrunda hepimiz ölmeye azmederek cihada başladık, Allah tevfikini ihsan etti. Düşman perişan oldu!"

Eşref Edip'in ısrarlı isteği üzerine Vezir Hoca, ilk defa kendi ağzıyla Maraş ve Antep'te verdiği destansı mücadeleleri anlattı. Böylece kahramanlık öyküsü, basında ilk defa Sebilürreşad'da, bu ziyaret vesilesiyle yayımlandı.

"Vezir Hoca adını, Maraş Savunması'na ve Milli Mücadele'ye şan ve şerefle yazdırdı. Savaşın sonra Ankara'ya çağrıldı ve büyük iltifatlar gördü. Cumhuriyet Dönemi'nde Çiçekli Camii'nde fahri imamlık ve Maraş Merkez vaizliği yaptı."

Kaynakça

Kaynaklar: Eşref Edib, "Maraş ve Ayntabluların Kahramanlıkları", Sebîl'ür-Reşâd, H. 24 Cemaziye'l-Evvel 1339 Perşembe, (M. 3 Şubat 1921), Sayı: 467, s. 296-304; Vezir Hoca ile Röportaj, Edik Dergisi, 1962-1963, s. 14; Yalçın Özalp, Gazilerin Dilinden Milli Mücadelemiz, Ankara, 1986, s. 78 vd; Adil Bağdatlılar, Uzunoluk İstiklal Harbinde Kahramanmaraş, İstanbul, 1974, s. 68, 122; Akbıyık, Millî Mücadele'de Güney Cephesi (Maraş), s. 149-151, 217; Mısıroğlu, Sarıklı Mücahitler, s. 176-178; Recep Çelik, "Maraş Milli Mücadelesinde Din Adamları", I.Kahramanmaraş Sempozyumu, 6-8 Mayıs 2004, s. 721-722, 726; Serdar Yakar, Kahramanmaraş'ın Öyküsü, Maraş, 2013, s. 102-104; Yaşar Alparslan, Serdar Yakar, Maraş Meşhurları, Kahramanmaraş, 2009, s. 214; Ahmet Sandal, Milli Mücadele Döneminde Müderris Hocalar, Kahramanmaraş, 2009, s. 65; Orhan Doğan, "Milli Mücadelede Sebîl'ür-Reşâd Dergisi Ve Eşref Edib'in "Maraş Ve Ayntabluların Kahramanlıkları" İsimli Makalesi", Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, Ekim 2011, Sayı: 4, s. 1449.

Tuna Ufuklarında

Dilde tekbirle yürür nice kahraman nefer,
Hudutlar ötesine başladı kutlu sefer.

Rüzgârları biçerken kır atların yelesi,
Hilâli selamlıyor sanki Çimpe Kalesi.

Yaslandık Rumeli'nin asırlık çınarına,
Kurduk otağımızı Meriç'in kenarına.

İhtişamlı ordumuz sarıverdi ovayı,
Yüzyıllarca yurt tuttuk Üsküp'ü, Kosova'yı.

Bağrında şehit düştü Murat Hüdavendigâr,
Bize Balkan sevgisi atalardan yâdigâr.

Fethin anahtarıyla açıldı tüm kapılar,
Medeniyet nuruyla yükseliyor yapılar.

Bosna, Varna, Prizren öpöz ata toprağım,
Tuna ufuklarında dalgalandı bayrağım.

Kubbelerin altında iman kandili yandı,
Çan yerine mavi gök ezan ile uyandı.

Vazgeçilmez köprüden, ne çarşıdan ne handan,
Hepsi birer iz taşır evlâdı fâtihandan.

Gül kokan bu illeri gezenler ıssız sanır,
Gâzi Evrenos Bey'in hatırası canlanır.

Ey yiğit insanları bağrına saran vatan!
Ey gidip gelmeyi ağılayıp soran vatan!

Gönül bağı kopmadı senden ayrı düşeli,
Hâlâ gözde yaşımsın, hâlâ şanlı Türk eli.

Sanki duyar gibiyim Türk'ün ana dilini.
Özlerim ecdadımın obasını, ilini.

Uzaklardan gelen ses ağıt mı türkü müdür,
Şu heybetli koç yiğit Rumeli Türk'ü müdür?

Ahmet Sami BENLİ

Evlâd-ı Fâtihân

Helal lokma yedim, mayam bozulmaz;
Serapa bir iman bendedir bende.
Gönül coğrafyama sınır çizilmez,
Şühedaya meydan bendedir bende.

Mostar Köprüsü'nde kadim bir taşım,
Tarihlere sorma, bilinmez yaşıım.
Neler gördü neler bu garip başım,
Damlada çağlayan bendedir bende.

Cennet Kosova'nın banisi benim,
Göklerde bayrağın hamisi benim,
Fatih Sultan Mehmet Camisi benim,
Gül kokulu ezan bendedir bende.

Saraybosna güzellerin güzeli,
Zalim bir zincirle bağliyen eli,
Ne canlar kurtardı Umut Tüneli.
Dillerdeki destan bendedir bende.

Arda boylarında türküm duyulur,
Recep'in Mecnunca aşkı yayılır,
Halime dillerde Leyla sayılır;
Âşığa gülistan bendedir bende.

Yahya Kemal hasretimle yanmıştır,
Alev alev ecdadını anmıştır.
Üsküp mısra mısra şi're kanmıştır,
Can bekleyen canan bendedir bende.

Meriç de bendedir Tunca da bende,
Bizler iki başız bir tek bedende.
Kokumuz duyulur mis kokan tende,
Derya değil umman bendedir bende.

Rumeli fethinde terim var benim,
Sarı Saltuk gibi pîrim var benim,
Türk'ün öz bağrında yerim var benim;
Evlâd-ı Fâtihân bendedir bende.

Yusuf DURSUN

Kahraman Bir Sîmâ Ebû Müslim Horasanî

Ebû Müslim Horasanî; çocukluk ve ilk gençlik yıllarını, Emevî karşıtı siyasî ve sosyal faaliyetlerin merkezi konumundaki Kûfe’de geçirmiştir. Başarılı, zeki, cesaretli, atılgan, kendine güvenen, istikrarlı ve çalışkan bir kişiliğe sahipti. Ezberi ve hitabeti güçlüydü. Az konuşuyor fakat konuştuğu zaman insanları etkiliyordu. Sağlam bir mantığa, işlek bir muhakemeye ve gözlem gücüne sahipti. Ailesinden ayrı olması, başkalarının yanında büyümesi, acılarını ve özlemlerini bastırabilen güçlü bir mizaca sahip olması onu daha küçük yaşlarda olgunlaştırmıştı.

Abbasî devlet kurucuları Ebû Müslim’in zekâsına hayran kalmışlardı. Mekke’de İmam Muhammed b. Ali ile bir araya gelince ona karşılaştıkları Ebû Müslim’den söz ettiler. Muhammed b. Ali ile böyle bir konuşma üzerine tanışan Ebû Müslim, Abbasî davetinin öncüleriyle ilk kez bir araya gelmiş oldu (741–742). Fakat Muhammed b. Ali, çok kısa bir süre sonra öldü. Yerine oğlu İmam İbrahim geçti ve Ebû Müslim bu kez onun yanına götürüldü. İmam İbrahim bu zeki, cesur, ışıltılı ve isabetli kararlar verebilen genci kendi davalarına kazandırdıktan ve iyice yetiştirdikten sonra Emevîlere karşı ciddî bir hareket düzenlemek üzere 745’te Horasan’a gönderdi.

Ebû Müslim Horasanî’nin Cesareti ve Dehâsı

Ebû Müslim bölgeye vardığında, Huzâa Kabilesine mensup Arapların oturduğu Merv’e bağlı bir köye yerleşti. Kendisini Emevîlerle mücadeleye adanmış Ebû Müslim, iki yıl kadar Horasan’ın çeşitli beldelerini dolaşarak isyancıları örgütledi. Konuşmalar yaptı. Emevîler eliyle gerçekleşen haksızlıkları ve zulümleri anlattı. Çeşitli şehirlere temsilciler göndererek daveti yaygınlaştırmaya gayret etti. 747 ilkbaharında tekrar Merv civarına döndü ve bölgedeki taraftarlara haber gönderdi. Öyle anlaşılıyor ki Ebû Müslim, çok iyi bir organize ile Horasan’ın önemli merkezlerine propagandacılar göndererek, hareketin bir an önce gerçekleştirilmesi yolunda önemli adımlar atmıştı. O, propagandacılara, karşıtlarının kendilerine saldırmaları hâlinde, kendilerini koru-

“Emevî Devleti’nin mevali politikasını sona erdiren kahraman olarak nitelendirilmiş hangi ırktan olursa olsun İslâm’la şereflenen her ferdin haklarının aynı olması ve ırkların üstünlük anlayışına son verilmesi hususunda Emevîlere ciddi anlamda darbe vurmuştur.”

malarını da emretmekteydi. Bir müddet Merv’in Fanin köyünde kalan Ebû Müslim, Ramazan ayının ilk haftası içerisinde Süleyman b. Kesir’in köyü olan Sefizenc’e gitti. Ebû Müslim, imamın açıktan propagandayı emreden mektubunu ona verdi. Propagandacılarını halkın arasına gönderen ve açıktan daveti başlatan Ebû Müslim’in etrafında onlarca köy halkı kenetlenmeye başla-

di. Ramazan'ın bitmesine birkaç gün kala, İmam İbrahim tarafından gönderilen iki siyah bayrak dikilerek, ateş yakmak suretiyle etraftaki köylere haber verildi.

Daveti kabul eden herkes süratle siyah giysilere büründü. Siyah bayrakların açılmasından sonra propagandacılar, daveti kabul edenlerle birlikte Ebû Müslim'in yanına gittiler. Bölgedeki Emevî valisi, bu gelişmeler karşısında Arap kabilelerini birleştirmek için boşuna çaba gösteriyordu. Çok hızlı ve akıllıca hareket eden Ebû Müslim birbiri ardı sıra Merverrûz, Herat, Nesâ, Ebîverd, Belh gibi şehirleri ele geçirdi. Yemanî kabilelerin lideri Ali b. Kirmanî ile anlaştıktan sonra 15 Ocak 748'de Horasan eyaletinin merkezi Merv'i zaptedince Emevî Valisi sırasıyla Serahs, Tûs ve Nişabur'a çekilmek zorunda kaldı. Vali Nasr, Kumis'e kaçtı. Artık Horasan'daki Emevî kuvvetleri tam anlamıyla çökmüştü. Ebû Müslim,

karargâhını Nasr'ın terk ettiği Nişabur'a nakletti. Orduları onun emriyle iki kol hâlinde batıya doğru ilerlerken Ebû Müslim Horasan'da vali olarak kaldı.

Ebû Müslim, Horasan'da bozulan dengele-ri ve kaybolan asayiş-i temin etmek için çalışmaya devam etti. Emevî hanedanının yıkılarak Abbasîlerin yönetimi devralması Horasan'daki karışıklıkların ortadan kalkmasına yetmiyordu. Nişabur'da Zerdüş-t inancının yeniden canlandırılmasını isteyen Bih-âferid b. Mâhfervedîn, Mecûsî ruhban sınıfına karşı büyük bir saldırıya geçti. Mecûsîler hem kendi dinlerine hem de İslâm'a zararlı olan bu kişinin bertaraf edilmesi için Ebû Müslim'den yardım istediler. Ebû Müslim'in gönderdiği birlikler bu isyan hareketi-ni de bastırdı.

Ebû Müslim tarafından bu ayaklanmayı bastırması için görevlendirilen Ziyad b. Salih, Temmuz 751'de Talas nehri sahilinde Çin ordusu-nu mağlup etti. Ebû Müslim aynı yıl civardaki şehirlere ya da başkaldırmaya yeltenen küçük grupların üstüne birlikler göndererek bölgeye tam anlamıyla hâkim oldu. İlginçtir ki Abbasî ailesi bile Ebû Müslim'in bu başarılarından çekinmeye başlamıştı. Hatta ilk Abbasî sultanı Ebu'l Abbas'ın gizli tahrikleri sonunda bölgenin ileri gelen komutanlarından Ziyad b. Salih ile Sibâ b. Numan ona karşı isyan ettiler. Ancak Ebû Müslim bu isyanları da kolaylıkla bastırmayı bildi.

Hazin Bir Son; Ebû Müslim Horasanî'nin Katledilmesi

Emevîleri yıkarak yönetimi Ebû Müslim'in teşkilatçılığı, askerî zaferleri ve siyasal başarısı sayesinde ele geçiren Abbasîler, onun büyük bir güç ve saygınlık kazanmasından rahatsız oldular. Ebu'l Abbas'ın kardeşi ve halefi olan, hastalık derecesinde kuşkucu bir kişilik taşıyan Ebû Cafer el-Mansur, Ebû Müslim'i yok etmeyi teklif ettiğinde bu istek ağabeyi tarafından geri çevrilmişti. 754 yılında Ebû Cafer ile Ebû Müslim birlikte hacca gittiler. Bu esnada araları iyice bozuldu. Fakat hacdan dönerken Ebu'l Abbas'ın vefat haberi

geldi. Ebû Cafer yönetime geçince, Suriye valisi olan amcası Abdullah b. Ali, halifeliğin kendi hakkı olduğunu ileri sürerek ayaklandı. Ebû Cafer, bu zorlu işi hâletmesi için pek istekli olmayan Ebû Müslim'i görevlendirdi. Ebû Müslim, haftalarca süren çabalardan sonra, ustaca bir strateji güdererek kendisinininkinden çok büyük olan isyan ordusunu Nusaybin yakınlarında mağlup etti ve Ebû Cafer'i büyük bir sıkıntıdan kurtarmış oldu.

Abdullah b. Ali isyanının bastırılması Mansur'u bir süreliğine rahatlatmış olsa da Ebû Müslim'in saygınlığının ve ününün daha da artması onu kaygılandırıyordu. Daha önce de değindiğimiz gibi Mansur, iktidarın kendi ailesine geçmesinden beri Ebû Müslim'in bertaraf edilmesini istiyordu. Yenilip kaçan Abdullah b. Ali'nin hazine ve mallarının Ebû Müslim'in eline geçmesi Mansur'u iyice telaşlandırmıştı. Ebû Cafer el-Mansur, fazla zaman kaybetmeden Ebû Müslim'e bir elçi gönderdi. Elçi, Mansur adına onu tebrik ettikten sonra hazinelerin merkeze gönderilmesini istedi. Ebû Müslim çok öfkeleni, tepki gösterdi. Ebû Müslim'in Horasan'a dönerek bir isyan çıkarmasından kaygılanan Mansur, onun merkeze yakın bir yerde oturmasını temin etmek amacıyla Suriye ve Mısır valiliklerini ona verdiğini bildirdi. Dimaşk'ta kalmasını emretti. Ebû Müslim, Abbasî Sultanı'nın bu emrini dinlemedi ve ordusunu toplayıp Horasan'a yöneldi. Mansur, bunun üzerine, arkasından gönderdiği bir heyetle hizmetlerinden ötürü ona şükranlarını bildirdi ve onu başkente davet etti. Ebû Müslim bu teklifi de reddetti. İyice telaşa kapılan Mansur, bu kez ailesinin ileri gelenlerini ricacı olarak ona gönderdi. Kendisi de Bağdat'tan önceki başkent olan Enbar'dan Medain'e geçti. Gönderilen son heyet onu ikna etmeyi başardı. Başta sultan olmak üzere bütün devlet erkânı Ebû Müslim'i karşılamaya çıktılar. Mansur, sıcak davranıp büyük bir ilgi göstererek Ebû Müslim'in şüphelerini bertaraf etmeye çalıştı. Ebû Müslim'in yanında gelen 3 bin kişi yakın bir bölgede karargâh kurmuştu. 12 Şubat 755'te Mansur'un Ebû Müslim'le sohbet ettiği bir sırada daha önceden saraya yerleştirilen çok sayıda silahlı adam saklandıkları yer-

“Emevîleri yıkarak yönetimi Ebû Müslim'in teşkilatçılığı, askerî zaferleri ve siyasal başarısı sayesinde ele geçiren Abbasîler, onun büyük bir güç ve saygınlık kazanmasından rahatsız oldular ve Halife Ebû Cafer el-Mansur bir hile ile huzuruna çağırarak katletti.”

den çıkarak Ebû Müslim'e saldırdı. Ebû Müslim orada katledildi. Mansur, Ebû Müslim'in cesedini Dicle'ye attırdı. Askerlerini ikna etmek için hediyeler verdi ve bir konuşma yaparak Ebû Müslim'i itaatsizliği nedeniyle öldürttüğünü söyledi.

Sonuç

İyi bir eğitim gören Ebû Müslim Horasanî; ke-tum, soğukkanlı, gerektiğinde acımasız, akıllı ve ileri görüşlü bir devlet adamı olarak öne çıkmıştı. Merv'de ve Nişabur'da camiler yaptırmış, şehirlerin surlarını tamir ettirmiştir. Horasan, Özbekistan, Türkmenistan, Dağıstan ve Anadolu'da cesareti, fedakârlığı, siyaseti, başarısı dilden dile anlatılmıştır. Öyle ki Emevî Devleti'nin mevali politikasını sona erdiren kahraman olarak nitelendirilmiş, hangi ırktan olursa olsun İslâm'la şereflenen her ferdin haklarının aynı olması ve ırkların üstünlük anlayışına son verilmesi hususunda Emevîlere ciddî anlamda darbe vurmuştur. Böylece pek çok coğrafyada İslâm'ın yayılmasını hızlandırırken huzur ve adalet anlayışı ile mesrur bir yaşantı ortaya çıkmıştır. Ebû Müslim Horasanî'nin kahramanca mücadelesi ise gönüllerde derin bir iz bırakmıştır.

Kaynakça

- Cem Zorlu, Abbasîlere Yönelik Dinî ve Siyasî İsyanlar, Ankara, 2001.
M. Fuat Köprülü, Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul, 1981.
Corci Zeydan, Ebû Müslim Horasanî, İstanbul, 2010.
Hakkı Dursun Yıldız, Ebû Müslim-i Horasânî, TDVİA, C. X.
Nurettin Albayrak, Ebû Müslim Destanı, TDVİA, C. X.

Balkan ve Evlâd-ı Fâtihân

Yahyâ Kemâl Beyatlı, fetihleri, "Her yaz şimâle doğru asırlarca bir koşu..." diye anlatır
Fetihlerden sonraki geri çekilmeyi dile getirdiği Açık Deniz'de okuru ağlatır

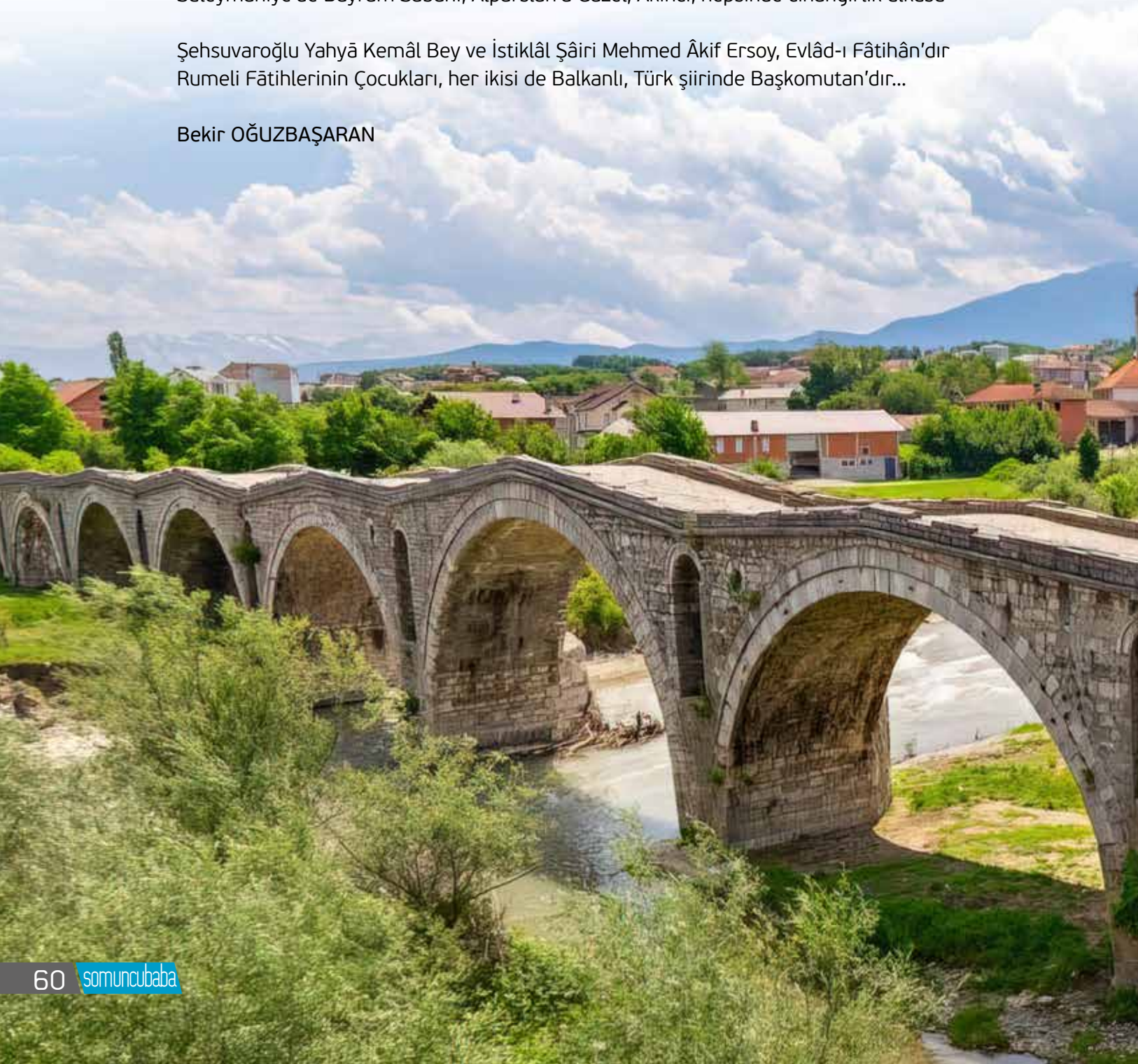
Kendi hayat hikâyesiyle Devlet-i Aliyye'nin medd ü cezri arasında paralellik görür
Tarihte, insanların kaderiyle devletin kaderi birbiriyle alış-veriş hâlinde yürür

Kabına sığamayan Osmanlı, Büyük Fetih'ten sonra Akdeniz'i Türk Gölü hâline getirir
Haçlı ordularının, Avrupa devletlerinin, Hristiyan dünyânın işini bir bir bitirir

İstanbul'u Fetheden Yeniçeriye Gazel, Selimnâme, Ezân-ı Muhammedî, Mohaç Türküsü
Süleymânîye'de Bayram Sabâhı, Alparslan'a Gazel, Akıncı, hepsinde cihangirlik ülküsü

Şehsuvaroğlu Yahyâ Kemâl Bey ve İstiklâl Şâiri Mehmed Âkif Ersoy, Evlâd-ı Fâtihân'dır
Rumeli Fâtihlerinin Çocukları, her ikisi de Balkanlı, Türk şiirinde Başkomutan'dır...

Bekir OĞUZBAŞARAN

Budin de sonbahar bir başka güzel,
Mevsimler yüklenir güzün üstüne,
Gül babada ağlar ebetle ezel,
Tuna'da şiirler hüzün üstüne...

Nice civan yaprak olmuş sellere,
Tekbir sesi sinmiş esen yellere,
Bırakmamış bayrağını ellere
Nefer düşmüş bazen yüzün üstüne...

Resulüne kurban olan Osmanlı,
Düşkünlere derman olan Osmanlı,
Hak yolunda revan olan Osmanlı,
İz aranmaz senin izin üstüne...

Hiç söndürme Estergon'un korunu,
Aşmalısın engelin en zorunu!
Sıra sende Osmanlı'nın torunu,
Kim yetişir artık, hızın üstüne...

Zigetvar da okunmuyor ezanlar,
Söyle Celil, şimdi seni kim anlar?
Mohaç meydanında tarih yazanlar,
Söz bulunmaz senin sözün üstüne...
Burada sözlerim hazan üstüne...

Halil GÖKKAYA

“Allah’a Yardım Etmek”

“Allah’ın Peygamber (s.a.v.)’ine yardım eden, aynı zamanda Allah’ın dinine yardım etmiş olur. Yani kim Allah’ın dinine yardım ederse, Allah da ona kâfirlere karşı savaşta yardım eder.”

Allahu Teâlâ, Muhammed sûresi 7. âyetinde şöyle buyurmaktadır: “Ey iman edenler! Eğer siz Allah’a yardım ederseniz O da size yardım eder, ayaklarınızı sâbit kılar.”

Yüce Allah, bu âyet-i kerimede “Allah’a yardım etmek”ten bahsetmektedir. Allah’a yardım edenlere, Allah’ın da yardım edeceği ve ayaklarını hak üzere sâbit kılacağı va’dedilmektedir. Bu âyetinde Allah’a yardım etmekten kasdedilen nedir acaba? Allahu Teâlâ sonsuz güç ve kudret sahibidir, hiçbir şeye ihtiyacı olmadığı gibi yardıma da ihtiyacı yoktur. Bu âyetinde Allah’a yardım etmekten kasdedilenin mânâ itibarıyla ne olduğu hususunu açıklamamız gerekmektedir.

Bu âyetinde mecâzî bir ifade kullanılmıştır. Allah’a yardımdan kasıt; Allah’ın dinine ve Peygamber (s.a.v.)’ine yardım etmektir. Bu âyetin bir benzeri de Hac Sûresi’nde geçmektedir. Nitekim Yüce Allah, Hac Sûresi 40. âyetinde, “Allah, kendisine (kendi dinine) yardım edenlere muhakkak sûrette yardım eder. Hiç şüphesiz Allah, güçlüdür, gâliptir.” buyurmaktadır.

Kur’ân müfessirlerinden Taberî (öl. 310/923), bu âyetteki Allah’a yardımı, “Allah’ın ismini yüceltmek için kim Allah yolunda cihad ederse Allah da o kuluna yardım eder.” şeklinde açıklamıştır. Kutrubî (öl. 210/825 civarı) ise âyetteki Allah’a yardımı, Allah’ın Peygamber (s.a.v.)’ine yardım olarak açıklamıştır. Her iki mânâ da aynı kapıya çıkmaktadır. Zira Allah’ın Peygamber (s.a.v.)’ine yardım eden, aynı zamanda Allah’ın dinine yardım etmiş olur. Yani kim Allah’ın dinine yardım ederse, Allah da ona kâfirlere karşı savaşta yardım eder.

“Ayaklarınızı sâbit kılar.” Ayaklarınızı düşman karşısında sâbit kılmak sûretiyle sizi muzaffer kılar. Âyetin bu kısmı, “İslâm üzere sâbit kılar veya sırât-ı müstakîm üzere sâbit kılar.” şeklinde de açıklanmıştır. Bazı müfessirler de “Güven bahşetmek sûretiyle kalplerinizi hak üzere sâbit kılar.” şeklinde açıklamışlardır.

İmam Mâtürîdî (öl. 333/944) ise bu

“Rasûl’e itaat ona iman etmek ve onun dinle ilgili emirlerini yerine getirmek ve verdiği hükümleri kabul edip hayatta tatbik etmekle mümkün olur.”

âyetlerdeki Allah’a yardımdan kasdedilenin, Allah’ın dinine ve Allah’ın velî kullarına yardım etmek olduğunu söylemiştir.

O hâlde Allah’ın dinine, Peygamber (s.a.v.)’ine ve velî kullarına yardım nasıl yapılabilir? Bu hususları şöyle açıklayabiliriz:

Allah’ın Dinine Yardım Etmek

Allah’ın yüce ismini gönüllere yerleştirmek için göndermiş olduğu İslâm dinini tebliğ etmek, insanlara açıklamak ve “el-emru bi’l-ma’ruf ve’n-nehyi ani’l-münker/iyiliği emretmek, kötülükten sakındırmak” görevini hakkıyla

yerine getirmek sûretiyle yapılabilir. Bu vazife, İslâm dininin hakikatlerini insanlara tebliğ edip açıklamak şeklinde olabileceği gibi, İslâm'ın önündeki engelleri kaldırmak için Allah yolunda cihad etmek şeklinde de yapılabilir. Nitekim tefsirini yaptığımız âyet, Allah yolunda cihad ile ilgili âyetler bağlamında geçmektedir. Allah Teâlâ'nın dinini, dünyanın dört bir yanına yaymak sûretiyle insanların dinin hükümlerini öğrenip hayatlarında uygulamalarıyla dünya ve âhiret saâdetine kavuşmaları sağlanmış olur.

Allah'ın Peygamber (s.a.v.)'ine Yardım Etmek

Allah'ın Peygamber (s.a.v.)'ine yardım etmek; Peygamber (s.a.v.)'in Allah tarafından gönderilmiş bir hak elçisi olduğuna inanmak, onun sünnetini ve dinle ilgili vermiş olduğu hükümleri kabul edip uygulamakla olur. Maalesef

sakınmakla mümkün olur. Rasûl'e itâat ise ona iman etmek ve onun dinle ilgili emirlerini yerine getirmek ve verdiği hükümleri kabul edip hayatta tatbik etmekle mümkün olur. Nitekim Yüce Allah, kendi sevgisine ve rızâsına ancak Peygamber (s.a.v.)'e ittibâ etmekle ulaşılabilirceğini şöyle ifade etmektedir: *"(Rasûl'üm!) De ki; 'Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin ve günahlarınızı bağışlasın. Allah son derece bağışlayıcı ve esirgeyicidir."* Peygamber (s.a.v.)'e iman etmeden, Peygamber (s.a.v.)'e tâbi olmadan ve onun sünnetini kabul edip hayata tatbik etmeden Allah'ın rızâsına kavuşmak mümkün değildir.

Allah'ın Velî Kullarına Yardım Etmek

Yüce Allah, Kur'ân-ı Kerim'de, *"Sâdıklarla beraber olunuz."*, *"Allah'ın velî kullarına korku yoktur; onlar üzülmeyeceklerdir de."* buyurmaktadır. Bu âyetlerde Allah'ın velî/sâdık kullarıyla beraber olmak emredilmektedir. Çünkü onlara korku olmadığı gibi, onlar âhirette üzülmeyeceklerdir. O hâlde Allah'ın velî kullarına yardım etmek; onları sevmek, onlarla beraber olmak ve onları örnek almakla mümkün olabilir. Allah'ın velî kulları ihsan şuurunda hayatlarını yaşamakta ve dâimâ Allah'ın dinine hizmet için çaba ve gayret sarf etmektedirler.

Netice olarak diyebiliriz ki, Yüce Allah Kur'ân-ı Kerim'de iki âyetle kendisine yardım edilmesini istemektedir. Allahu Teâlâ sonsuz güç ve kudret sahibidir. Hiçbir yardıma ihtiyacı yoktur. O hâlde bu âyetlerde mecâzî bir anlatım tarzı kullanılmıştır. Allah, dinine, Peygamberlerine ve velî kullarına yardım edilmesini kendisine yardım olarak kabul etmekte ve emretmektedir. Yardım edenlere de ilâhî yardımı müjdelemekte ve düşmanlarına karşı Müslümanlara yardım edip ayaklarını sırât-ı müstakîm olan hak yol üzere İslâm'da sâbit kılacağını va'detmektedir. Nitekim Yüce Allah, İslâm tarihi boyunca bu ilâhî va'dini, kâfir ve müşriklerle yapılan savaşlarda mü'minlere yardım için melekler göndermek sûretiyle birçok defa gerçekleştirmiştir. Bundan

"Allah'ın velî kullarına yardım etmek; onları sevmek, onlarla beraber olmak ve onları örnek almakla mümkün olabilir. Allah'ın velî kulları ihsan şuurunda hayatlarını yaşamakta ve daima Allah'ın dinine hizmet için çaba ve gayret sarf etmektedirler."

son zamanlarda "Kur'ân İslâm'ı" sloganıyla, "Kur'ân'da varsa dinde vardır; Kur'ân'da yoksa dinde yoktur." diyerek Peygamber (s.a.v.)'in sünnetini ve hadislerini reddeden insanlar ortaya çıkmıştır. Halbuki aslâ peygambersiz bir din olamaz. Çünkü Yüce Allah, *"Ey iman edenler! Allah'a, Peygamber'ine iman ediniz."* buyurduğu gibi, aynı zamanda tam 50 âyetle *"Allah'a ve Rasûl'üne itâat ediniz."* buyurmaktadır. Allah'a itâat etmek; Yüce kitabı Kur'ân-ı Kerim'deki emirlerini yerine getirmek, yasaklarından da

sonra da kıyâmete kadar gerçekleştirecektir inşallah. Yeter ki Müslümanlar ihlasla Allah'ın dinine, Peygamber (s.a.v.)'ine ve velî kullarına yardım etmeye devam etsinler.

Hülâsa Allah'a, Peygamber (s.a.v.)'e, velî kullara yardım, mâhiyeti itibariyle İslâm dinine yardımdır. İslâm dinine yardım, insanlığın kurtuluşuna yardımdır. Yukarıda da ifade edildiği üzere, Allah'ın yardıma ihtiyacı yoktur, fakat insanlığın dâimâ ihtiyacı vardır. Bir hadîs-i şerifte ifade edilir ki, Yüce Allah kıyâmet günü kulunu karşısına alır ve ona şöyle buyurur:

"Ey âdemoğlu! Hastalandım, beni ziyâret etmedin." Âdemoğlu;

"Sen âlemlerin Rabbi iken ben seni nasıl ziyâret edebilirdim?" der. Allahu Teâlâ;

"Falan kulum hastalanmıştı, ziyâretine gitmedin. Onu ziyâret etseydin, beni onun yanında bulurdun. Bunu bilmiyor musun? Ey Âdemoğlu! Beni doyurmanı istedim, doyurmadın." buyurur. Âdemoğlu;

"Sen âlemlerin Rabbi iken ben seni nasıl doyurabilirdim?" der. Allahu Teâlâ;

"Falan kulum senden yiyecek istemişti, ona bir şey vermedin. Eğer ona yiyecek verseydin, verdiğini benim katımda mutlaka bulacağını bilmez misin? Ey Âdemoğlu! Senden su istedim, vermedin." buyurur. Âdemoğlu;

"Ey Rabb'im! Sen âlemlerin Rabbi iken ben sana nasıl su verebilirdim?" der. Allahu Teâlâ;

"Falan kulum senden su istemişti, vermedin. Eğer ona istediğini verseydin, verdiğinin sevabını katımda bulurdun. Bunu bilmez misin?" buyurur.

Bu hadiste de ifade edildiği üzere Allah'ın kullarına yapılan yardım, Allah'a yapılmış gibi Allah katında kabul edilmekte ve büyük bir ecir/sevapla mukabelede bulunulacağı müjdelenmektedir.

Dipnot

*Prof. Dr. Mehmet SOYSALDI, Nevşehir Üniversitesi

Yazının geniş kaynakçalarını web sitemizin makaleler bölümünde bulabilirsiniz.

Yıkıntılarının Ardında Şehir

“Şehirler ayağa kalkmazsa insanlar da ayağa kalkamaz, çünkü şehrin varlığı da bir umuttur, insanın varlığı da bir umuttur. Güneşin doğması, batması, mevsimlerin birbirini kovalaması, kainattaki bütün denge hepsi ayrı bir umut. Umut varsa hayat vardır ve umut varsa yaşam sevinci devam eder.”

Malumunuz olduğu üzere geçtiğimiz Şubat ayında büyük bir deprem yaşa-
mıştık ve içinde olduğumuz Malatya ile
beraber Kahramanmaraş, Hatay, Adıyaman çok
şiddetli bir şekilde bundan etkilendi. Diğer şe-
hirlerimizde de ciddi etkilenmeler oldu ama bu
dört şehirdeki tahribat daha fazlaydı.

Malatya özelinde yazıma devam etmek isti-
yorum, zannediyorum ki, ciddi derecede zarar
gören diğer şehirlerimizde de durum aynıdır.
Şehirlerin bir ruhu vardır, ona o ruhu katan in-
sanların şehirlerde yaşaması ve yaşanmışlıklar-
la geriye kalan anılardan ibarettir. Dolayısıyla
şehir anılarla ileriye gider, anlam bulur, canlı ka-
lır. Bugün deprem felaketini yaşadığımız şehir-
lerde maalesef insanlar hem barınacak yerlerini
hem de işlerini kaybettikleri için farklı şehirlere
zorunlu göç etmiş durumdalar. Hiç kimse için bu
zaman dilimi kolay değil, bulunduđun şehri terk
etmek, bütün anıları geride bırakıp gitmek ba-
zen kolay olmuyor. Kalanlar için de ayrı bir dert
başlıyor, çünkü yıllardır yaşadıkları şehrin adım
adım yıkılışına şahit oluyorlar. Her köşe başında
bir yıkıntıyı görmek, oluşan boşluklarda daha
önce burada ne vardı diye hafızayı yoklamaya
koyuluyoruz. Yaşayan bir şehrin yıkılışına şahit
olmak da insanın canını acıtıyor bir bakıma.
Tabii yapacak bir şey yok, bundan sonrası için
sağlam adımlar atmalı, sağlam yapılar yapma-
lı ve ders çıkarması gereken herkes dersini iyi
alışıp şehrin mimarısına kafa yormalıdır. Tabii
şehrin de ruhunu tekrar kazanabilmesi için yine
hasbî duygularla hazırlanmış projeler olmalıdır.
Şehrin sıcaklığını hissettirecek, soğuk bir yapıda
olmaması önemli.

Yıllar geçtikçe aşırı bir tüketim çılgınlığına
gitsek de son birkaç yılda yaşadıklarımız aslında
içinde bulunduđumuz dünyanın da nimetlerinin
artık çok fazla olmadığı gerçeğini yüzümüze vu-
ruyor. Bizim hesap kitap bilmez savurganlığımız
sonucunda dünya kaynaklarını hızlı bir şekilde
tüketmemizin faturası bir şekilde karşımıza ı-

“İnsan tek başına yaşayacak bir varlık
değildir, elbette insanlardan uzak bir şekilde
yaşamak isteyenler oluyor. Ama tamamen
insanlardan soyut bir şekilde bir yerlerde
sürekli olarak yaşamak fıtrata uygun değil.”

“Ders çıkaralım, aynı hataları tekrar yapmayalım, insanlarımız depremde dolayı ölmesin, yaralanmasın. Dünyanın bir dengesi var, ona müdahale etme şansımız yok. Dolayısıyla biz sadece müdahale edebileceğimiz kısmıyla ilgilenmemiz lazım. Bunlara dikkat ettiğimiz zaman yine yaşam alanları olur, insanlar yaşar ve o şehrin canlılığı sağlanır, hatıralarla şehir büyür.”

kiyor ama bunun da muhasebesini yapma gereği duymuyoruz. Çünkü parasını verdiğimiz müddetçe her şey bizim deme hakkını kendimizde görüyoruz!

Şehrin ruhunu geri kazanabilmesi için bir an önce yıkıntıların ortadan kaldırılması elzemdir. Çünkü bu acı hatıralar durdukça bizi belki atalete sürükleyecek ve karamsar bir düşünce yapısından çıkmayacağız. Bu demek değil ki depremi unutalım, bu yapı yanlışlarını unutalım ve hayatımıza bakalım. Ders çıkaralım, aynı hataları tekrar yapmayalım, insanlarımız depremde dolayı ölmesin, yaralanmasın. Dünyanın bir dengesi var, ona müdahale etme şansımız yok. Dolayısıyla biz sadece müdahale edebileceğimiz kısmıyla ilgilenmemiz lâzım. Bunlara dikkat ettiğimiz zaman yine yeni yaşam alanları olur, insanlar yaşar ve o şehrin canlılığı sağlanır, hatıralarla şehir büyür. Kitaplara hikâyeler girer, şarkı ve türkülere sözler çıkar bu şehirlerden.

Şehirlerin ruhu insandır bir bakıma, bir şehirde insan yoksa orası viraneye dönmüştür. İnsan tek başına yaşayacak bir varlık değildir, elbette insanlardan uzak bir şekilde yaşamak isteyenler oluyor. Ama tamamen insanlardan soyut bir şekilde bir yerlerde sürekli olarak yaşamak fıtrata uygun değil. İnsan konuştuğu, paylaştığı, gezdikçe, okudukça gelişir, değişir ve buna paralel olarak bulunduğu ortamın da gelişmesine, değişmesine katkıda bulunur. Bu vesile ile şehirlerimiz de gelişir, değişir. İşte nasıl bir şekilde geliştirip, değiştirdiğimiz de toplumsal hafıza ile mümkün. Karamsarlık bulutları içinde kaybolmadan şehrimizin ve şehirlerimizin ayağa kalkması için üstümüze düşeni yapacağız ve gerisi çorap sökücü gibi gelecek.

Şehirler ayağa kalkmazsa insanlar da ayağa kalkamaz, çünkü şehrin varlığı da bir umuttur, insanın varlığı da bir umuttur. Güneşin doğması, batması, mevsimlerin birbirini kovalaması, kâinattaki bütün denge hepsi ayrı bir umut. Umut varsa hayat vardır ve umut varsa yaşam sevinci devam eder. Bizler aslında yıkıntıların ardında kendini kaybetmiş şehri arıyor ve tekrar şahlanması için gayret etmek istiyoruz.

Mezar Bile Dar Değil

Bütün yüküm şu çantanın içinde
Ben dünyaya, dünya bana yâr değil
Deprem olmuş inanılmaz biçimde
İçin dökmek bir yiğide ar değil

Yıllar yılı dostum oldu saz benim
Sitem benim, cilve benim, naz benim
İçim döksem, ne söylesem az benim
Gökten yağan yağmur değil, kar değil

Ne fark eder, İskenderun, Adana
İki lokma, fazla bile adama
Bîvefâda sakın vefâ arama
Zor zamanda saklananlar yâr değil

Yazsam eğer, bitmez türlü konu var
Kârın olsan bu hayatın sonu var
Garibanın bir ekmeklik unu var
Mü'min kula mezar bile dar değil

Şükrü ÜNAL

Şefkat ve Şefa'at

“Güle bakmak, insanı güldüren müspet, yapıcı ve onarıcı bir etkiye sahiptir. Hakk’ın ikramı dile getirilmiştir çünkü hüsn/güzellik, mutlak olarak Allah’a aittir ve bu kâinatta görünür olan bütün güzellikler, ilahî güzellik kaynağından emanettir.”

1809 yılında İstanbul'da doğan Şeref Hanım, Yenikapı Mevlevîhânesi şeyhi Osman Selâhaddin Dede'nin müridlerindendir. Şiirlerinden hareketle hiç evlenmediği anlaşılan Şeref Hanım, 1861 yılında vefat etmiş ve Mevlevîhane'nin Muhibler Kabristanı'na defnedilmiştir. Rindâne, hakîmâne ve âşıkâne şiirlerinde bazen hüznün, bazen neşe göze çarpmaktadır. Kerbelâ mersiyesiyle tanınan Şeref Hanım'ın bir Dîvân'ı vardır.¹ Eğitim hayatına dair bir bilgi bulunmayan Şeref Hanım, şiirlerinden anlaşıldığına göre iyi bir eğitim almış; kültür ve sanat açısından zengin bir muhitte yetişmiştir.² Son dîvân şairlerinden addedilen³ Şeref Hanım'ın Peygamber Efendimiz (s.a.v.) için kaleme aldığı kaside formunda üç; mesnevî formunda bir na't-ı şerifi mevcuttur. Şeref Hanım'a göre şairlerin na't kaleme almaları, Hz. Peygamber (s.a.v.)'e olan manevî nispetlerini ve muhabbetlerini gösterme gayesine matuftur:

*Na'tdan gerçi ümîd-i şu'arâ
İntisâb etmedir ey şâh sana⁴*

Şeref Hanım, kaside formundaki na'tların birinde Yâ Rasûlallah, birinde es-selâmu aleyk, bir diğerinde ise efendim kafiyeyle şiirlerini şekillendirmiştir. Bu na'tlardan seçilen beyitler kısa açıklamalarla yazımıza konu edilecektir.

*Reng ü bûyunla virdi Hak revnak
Sahn-ı gülzâra yâ Rasûlallah*

(Yâ Rasûlallah! Cenâb-ı Hak senin renk ve kokunla, gül bahçelerine canlılık ve güzellik vermiştir.)

Birçok na't şairi gibi Şeref Hanım'a göre de Hz. Peygamber (s.a.v.) güzellik unsurlarını kendinde toplamıştır. Beyitte yaratılmışlar arasında rengi, kokusu ve görünüşüyle güzelliği en iyi anlatan çiçek unsuruna atıf yapılmıştır. Çünkü sevgiliyi sembolize etmesi hasebiyle gül, gül-mekle muttasıftır. Güle bakmak, insanı güldüren, müspet, yapıcı ve onarıcı bir etkiye sahiptir. Hakk'ın ikramı dile getirilmiştir, çünkü hüsn/güzellik, mutlak olarak Allah'a aittir ve bu kâinatta

“Cennet, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in âsîtânıdır ve âsîtâna kabul edilecekleri belirleme yetkisi Hz. Peygamber (s.a.v.)'e aittir.”

görünür olan bütün güzellikler, ilahî güzellik kaynağından emanettir. Revnak kelimesinin hem canlılık hem de güzellik anlamına sahip olmasından dolayı Hz. Peygamber (s.a.v.), yaratılışın vesilesi olduğu gibi güzelliğin de vesilesidir.

*Şeref'i itdi midhatin mecbur
Nazm-ı eş'âra yâ Rasûlallah*

(Yâ Rasûlallah! Seni övmek, beni şiir yazmaya mecbur bıraktı.)

Güzeli övmek, muhteva kadar şekil açısından da güzele yaraşır bir şekilde olmalıdır. Dolayısıyla şair Hz. Peygamber (s.a.v.)'i methetme işinde düzyazı yerine manzume yolunu tutmuş; şiirin ruha hitap eden ve güzeli betimleyebilen estetik doğasını, Hz. Peygamber (s.a.v.)'i methetme işinin hizmetine sunmuştur. Çünkü "Şiir aşkıdır, çünkü şer' ve 'arş kelimeleri ile aynı harflere sahiptir."⁵ Dolayısıyla insanoğlunun yücelerle irtibatını tesis eden Hz. Peygamber (s.a.v.)'in hem manevî şahsiyeti hem tarihî şahsiyeti, bu yüceliğe yaraşır bir şekilde ancak şiirle bihakkın anlatılabilir.

*Şefî-i rûz-ı cezâ nâzenîn-i yâr-i Hudâ
Emîr-i memleket-i 'ismet es-selâmu 'aleyk*

(Ey Hüdâ'nın nazlı sevgilisi, hesap gününün şefaatchisi, ismet memleketinin emîri. Selâm sana olsun.)

Şair ilk dizede, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in Allah'ın sevgilisi ve âhiretin şefaatchisi olduğunu belirtmektedir. İkinci dizede ise ismet kelimesini tevriyeli kullanmaktadır. İstilah olarak ismet, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in günahlardan korunmuşlu-

ğunu anlatmaktadır. Şairin emîr-i memleket-i 'ismet terkinde ise Hz. Peygamber (s.a.v.)'in mahşer meydanında ümmetini koruyacağına dair ümit dillendirilmektedir. Her iki anlam bir arada mütalaa edildiğinde Cenâb-ı Hak tarafından bu dünyada korunmuş olan Hz. Peygamber (s.a.v.); öbür dünyada Cenâb-ı Hakk'ın verdiği şefaathu ruhsatıyla ümmetini koruyacaktır.

*Kemîne bendeni kıl âsitânına dâhil
Disin fakîre gelüp devlet es-selâmu 'aleyk*

(Hakir köleni, dergâhına kabul et. Devlet gelip fakire es-selâmu 'aleyk desin.)

Şeref Hanım'ın bu beyti, iki türlü yorumlanmaya müsaittir. İlk anlama göre şair, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in dergâhına kabul edilmeyi, ümmetinden olmayı ve kendisine Efendimiz (s.a.v.) tarafından selâmla mukabele edilmesini hayal etmektedir. Bir diğer anlama göre yukarıda geçen şefaathu ümidinin de desteğiyle şair, kıyamet gününde affedilmeyi ve "Selâm size! Hoş geldiniz! Ebedî olarak kalmak üzere buyurun girin cennete!"⁶ âyetindeki hitaba muhatap olmayı ümit etmektedir. Beyitte geçen gelip devlet ifadesi;

ilk anlama göre Hz. Peygamber'in ümmetine kabul edilmeyi, ikinci anlama göreyse cennete girmeyi anlatmaktadır. Bütüncül bir perspektiften bakıldığında ise cennet, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in âsitânıdır ve âsitâna kabul edilecekleri belirleme yetkisi Hz. Peygamber (s.a.v.)'e aittir. Şairin bu yorumu destekleyen bir beytine göre cennet, Hz. Peygamber (s.a.v.)'in gelişi için süslenmiş ve türlü nimetlerle donatılmıştır:

*Teşrîfin için kıldı müzeyyen o kadar Hak
Âlâyîş ü ârâyîş-i cennetsin efendim*

*Ne denlû mücrim isem ümmetim amân amân
Revâ mı nâsa olam 'ibret es-selâmu 'aleyk*

(Ne kadar günahkâr olsam da ümmetindeyim. Aman diliyorum, aman. Selâm sana olsun, insanlara ibret olmam reva mıdır?)

Şair affedilmediği takdirde kıyamet gününde Hz. Peygamber (s.a.v.)'in ümmetinden birinin yaşayacağı mahcubiyeti biraz acziyetle, biraz da siyasetle hatırlatmaktadır. Yani şaire göre, diğer ümmetlerden ve dinlerden insanların da bulunduğu bir meydanda ümmetinden birinin günahlarının açığa çıkması ve insanlara ibret

“Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şefaati ile affedilemeyecek günah yoktur. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şefkat deryasında çağlayan dalgalar, günah dağlarını yok edecek kudrette ve aşacak yüksekliktedir.”

olması Hz. Peygamber (s.a.v.)'i üzecektir. Dolayısıyla şair Hz. Peygamber (s.a.v.)'in böyle bir hüzne düşmemesi için kendisine şefaati edilemesi gerektiğini belirtmektedir. Beytin anlam örgüsünde Hz. Peygamber (s.a.v.)'i merkeze alan fakat şairin de işine gelen bir diğer kâmlık ve şairi merkeze alan bir af beklentisi yer almaktadır. Zira Şeref Hanım'a göre Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şefaati ile affedilemeyecek günah yoktur. Zira Hz. Peygamber (s.a.v.)'in şefkat deryasında çağlayan dalgalar, günah dağlarını yok edecek kudrette ve aşacak yüksekliktedir:

*Kûh-ı günehim mahv olur 'afvın ile ferdâ
Emvâc-ı himem kulzüm-i şefkatsin efendim⁷*

Es-salâtü ve's-selâmü 'aleyke yâ şefî'a'l-ümme.

Dipnot

- * Dr. Hamit DEMİR - Sivas Cumhuriyet Üniversitesi
1. Detaylı bilgi için bk. Mehmet Arslan, “Şeref Hanım”, Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Ansiklopedisi, (Erişim: 19.08.2023).
 2. Hayatı ve şairliğine dair bazı bilgiler için bk. Ahmet Yılmaz, “Son Dîvân Şirlerimizden Şeref Hanım ve Münâcâtları”, Necmettin Erbakan Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi 10/10 (2000), 201-203.
 3. Mesnevi formunda yazılmış na't-ı şerifle ilgili yazılmış bir makale için bk. Muhammed Felat Aktan, “Hâtemü'l-Enbiyâ Aşk, Şeref Hanım'ın Bir Na'tının Tahlili”, Külliyyat Osmanlı Araştırmaları Dergisi 13 (Nisan 2021), 19-30.
 4. Nakledilen beyit için bk. Şeref Hanım, Şeref Hanım Dîvânı, ed. Mehmet Arslan (Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı Yayınları, 2018), 381.
 5. Konu ile ilgili mütalaalar için bk. Annemarie Schimmel, Tasavvuf Notları, çev. Dilara Yabul (İstanbul: Sufi Kitap, 2018), 30-31.
 6. 39/Zümer, 73.
 7. Nakledilen beyitler için bk. Şeref Hanım, Şeref Hanım Dîvânı, 11-15.

Kur`ân`da Karakter İnşâsı

“Kitapta vahyin karakter inşâ metodu ‘aklın inşâsı’, ‘kalbin inşâsı’ ve ‘davranışların inşâsı’ olmak üzere üç ana başlık altında derinlemesine analiz edilirken modern devrin insanına, ahlâkî erdemlere ulaşma ile sonuçlanan tatbikî bir metot sunuluyor.”

Modern çağda ulvî yönelişini kaybeden insan, tarihte yaşanan cahiliye devirlerini aratacak derecede özünden kopmuş, Yüce Yaratıcı'nın bahsettiği erdemleri elinin tersiyle bir kenara itmiş, süfli hedefleri doğrultusunda inşa ettiği profan dünyada nefsi ve şeytaniyle baş başa kalmış ve böylece dünyayı kendisine zindan etmiştir.

Artık insan, içine düştüğü bu buhrandan kurtulmak için özeleştiri yapmak, kendisini yeniden tanımak ve tanımlamak, maddî ve manevî varlığını; olumlu ve olumsuz yönlerinin farkında olarak en sahici ve samimî bir biçimde yeniden inşa etmek zorundadır. Bunu yaparken de kendisini bir amaç doğrultusunda yaratan, onun zâfiyet ve erdemlerini en iyi bilen Yüce Yaratıcı'nın hakikat çağrısı olan Kur'an'ın ışığında hareket etmek mecburiyetindedir. Çünkü vahye alternatif olarak ileri sürülen seküler 'izm' ve ideolojilerin, insanlığı günbegün nasıl bir uçurumun kıyısına sürüklediği artık herkesçe malumdur.

İnsan, nasıl ki, sağlıklı bir hayat için havaya, suya ve gıdaya muhtaç ise mutlu ve faziletli bir yaşam için de vahye muhtaçtır. O, kendi varlığını, var edicisinden; fazilete giden yoldaki tekâmülünü de vahiyden ve Hz. Peygamber (s.a.v.)'in rehberliğinden bağımsız düşünemez, düşünmemelidir.

Tefsir ilminin yanı sıra Din Psikolojisi ve Din Eğitimi gibi alanlardan da istifade edilerek kalemeye alınmış inter disiplinler bir çalışma olan Kur'an'da Karakter İnşası adlı eserinde Yazar Doç. Dr. Yasin Pişgin, vahyin karakter inşâ metodunu "akıl inşâsı", "kalbin inşâsı" ve "davranışların inşâsı" olmak üzere üç ana başlık altında derinlemesine analiz ederken modern devrin insanına, ahlâkî erdemlere ulaşma ile sonuçlanan tatbikî bir metot sunuyor.

"İnsanlığın içine düştüğü kaostan kurtulması için ne yapılabilir?" sorusu, bu kitabın hareket noktasıdır. İnsanı var oluşunun anlam ve amaçları çerçevesinde maddî ve manevî yönden kemâle erdirecek yegâne kaynak olan Kur'an'ın,

insan karakterini aşamalı olarak nasıl inşâ ettiğini ve onu "esfel-i sâfilîn" derekesinden çıkarıp "eşref-i mahlûkât" mertebesine nasıl eriştiğini ortaya koyan çalışma, karakter kavramını, vahyin gerçekleştirmeyi hedeflediği insan-ı kâmilin sahip olduğu ahlâkî özelliklerin bütünü, inşâ kavramını ise bu bütünlüğün oluşturulmasında takip edilen süreç ve metot anlamında kullanıyor. Böylece Kur'an'ın inşâ ettiği karakter yapısına erişme çağrısında bulunuyor.

Yazar kitabın giriş kısmında karakter kelimesi ile ilgili olarak geniş bir açıklamada bulunmuş devamında da kitapta hangi anlamda kullanacağı hususunu şu şekilde ifade etmiş:

"İnsan Allah'a kullukla sorumlu olan bir varlıktır. Bu sorumluluğu gereği gibi yerine getirebilmesi için Allah ona pek çok özellik lutfetmiş ve onu diğer varlıklara üstün kılmıştır. Kulluk vazifesini gerçekleştirmesi için insana verilen nimetlerin başında karakter gelmektedir. Yunanca bir kelime olan ve Arapçada "şahsiyet", Türkçede ise "kişilik" kelimeleriyle ifade edilen karakter, genel anlamı ile insanı insan yapan ve diğer varlıklardan ayıran fıtrî yapı, özel anlamı ile de bir insanı diğer insanlardan ayıran kişisel özellikler bütünü olarak değerlendirilebilir.

Karakter insana ait davranış ve eğilimlerin kökeni olup; maddî ve manevî yaşantının seyri içinde tedricen oluşur.

Biz bu çalışmamızda "karakter" kavramını; vahyin gerçekleştirmeyi hedeflediği insan-ı kâmilin sahip olduğu ahlâkî özelliklerin bütünü, inşâ kavramını ise bu bütünlüğün oluşturulmasında takip edilen süreç ve metot anlamında kullanacağız. Bu bağlamda "vahyin karakter inşâsı" ifadesi, Allah'ın talep ettiği inanç, duygu, düşünce ve davranışların insana kazandırılması için Kur'an'ın takip ettiği metodoloji anlamını ifade etmektedir."

Timaş Yayınları

Tel: 0212 511 24 24

Hakikati Arayanlar İçin Kılavuz

“Bizim hem aklımızı, hem ruhumuzu, hem gönlümüzü aydınlatan âlimlerimizin hiçbir zaman yeri doldurulamaz. Gerçek âlimleri tanıyabilirsek inanıyorum ki bizleri yoldan çıkartmaya çalışan bozuk düşüncelere karşı da kendimizi daha iyi koruyabiliriz.”

Peygamber Efendimiz (s.a.v.)'in bir sünnetini ihya etmek bazen çok güzel hayırlara vesile olabiliyor. Bilindiği gibi ziyaretleşmek hem güzel bir sünnet hem de bereketli bir geleneğimizdir. Sünnete ittibas ile bilinen, Peygamber sevdalısı bir âlim olan Abdulfettah Ebu Gudde'nin eserleri ile tanışmam da yine böyle bir sünnetin bereketiyle oldu. İstanbul'da ziyaret ettiğim Mehmet Odabaşı Hoca "Hakikati Arayanlara Kılavuz" adıyla tercüme ettiği kitabını fakire hediye etmişti.

Eve gider gitmez eseri okumaya başlayınca tam bir hikmet hazinesi ile karşılaştığımı fark ettim. Hiç abartmıyorum o kadar çok kıymetli bilgi iki kapak arasına sığdırılmıştı ki... Müellif bu eserine en değerli nasihatleri, en hoş irşadları, eksiksiz öğütleri, en açık tembih ve uyarıları, en samimî söz, açıklama ve yönlendirmeleri tatlı bir üslupla âdeta ilmek ilmek işlemişti. Eser her ne kadar Muhasibî'nin olsa da Abdulfettah Ebu Gudde'nin şerhi sayesinde bambaşka bir esere dönüşmüştü.

Ağlayarak Yazmış

Kitabın başında yer alan Ebu Gudde'nin oğlunun yazdığı önsözde şöyle deniliyor: "Babam bu kitaba nice nice notlar koymuştur gözyaşları dökerek ve âhlar çekerek. Eklediği notları gözyaşları içinde ve hasretle iç çekerek nakletmiştir. Merhum babam bu kitabın, özelde istikâmet yolunu arzulayan çağımızın gençlerine ve genelde ise hidayet peşinde koşanlara bir işaret taşı, bir ışık ve bir kandil olmasını arzu ederdi. Onun arzusu bu kitabın doğru yolu arayanlara gerçekten bir delil ve kılavuz olmasıydı. Allah'ım! Onun amelini kabul eyle, ona mağfiret et, ona rahmetinle muamele buyur, kabrini nurlandır ve genişlet. Allah'ım! Müslümanlar için onun yerini daha hayırlısıyla doldur!"

Kur'ân ve sünnetin hikmetleriyle kalbi yumuşamış, Allah yoluna tüm varlığı ile adanmış böyle bir âlimin temennîsi bizim için ancak bir emir sayılabilir. Gönül ister ki bu kitabı gençlere bir şekilde ulaştırarak bu güzel âlimin hatı-

"Selim fıtrat sahibi insanlar, fazilet ehli kişilerin üstünlük ve güzelliklerini itiraf etmeye, yardım ve iyilikte bulunan ya da ülkesi ve toplumunu savunurken namusu, değerleri, dini ve inancı uğruna öldürülen kişilere karşı şükran duyguları beslemeye yatkındır."

rını yerde bırakmayalım. Belki ileride böyle bir imkânı Mevlâ nasip eder; şimdilik bu kitabı sizlere tavsiye etmekle yetinelim.

Kitabı okuduktan sonra artık nerede Ebu Gudde ismini duysam kulak kabartmaya ve nerede onunla ilgili bir şeyler bulsam okumaya başladım. Onu bir nebzecek tanıtabilmek için bir yazı yazmayı plânladım. Hazırlık amacıyla bazı yazıları okurken âdeta burnumuzun direği sızladı ve çoğu kere okumayı yarıda bırakmak

zorunda kaldım. Bir müddet duruyor, düşünüyör, nefes alıyor, tabiri caizse kendime geliyor sonra okumaya devam ediyordum. Çünkü onun edebi, ahlâkı, faziletleri, incelikleri, nezaketi ve ilmî hassasiyetiyle hayatı gerçekten de çok etkileyiciydi. Çok şükür Türkiye'deki talebeleri sayesinde hakkında birçok Türkçe bilgiye rastlanılabiliyor.

Fazilet Sahipleri Anlar

Onu tanıyanlar herhangi bir abartıda bulunmadığını zaten fark etmişlerdir. Tanımayanlar ise onun dünyasıyla tanıştıklarında mutlaka ondan istifade edecekler ve feyz alacaklardır. Ama kendisinin de sık sık tekrar ettiği bir hakikat vardır ki; "Fazilet sahibi insanları ancak fazilet sahibi insanlar takdir edebilir." Efendim, bir âlim demek ne demektir? Bir ârîfin kıymetini kimler anlar? Düşünün bir kere, her tavrıyla selef-i salihîn sîretinde bir âlim yetişiyor; ilmiyle irfanıyla nice insanları etkiliyor. İşte bugün bütün mesele böyle bir âlim ve ârîfi yeniden yetiştirebilmektir. İrfan medeniyetimizi ancak bu şekilde yeniden canlandırabiliriz.

Şayet yaşantısı ile örnek olan güzel âlimlerimiz olmasa, Allah korusun İslâm'ı eski kitaplarda kalmış hayata tatbik edilmesi mümkün olmayan bir ütopya gibi zannedebilirdik. Ama Mevlâ'nın lütf-u keremine bakılsın ki, her devirde böyle büyük zâtları ümmete hediye etmiştir. Tam kurumuş, çorak kalmış dediğimiz bir topraktan bir de bakmışız yemyeşil bir fidan bitivermiş. Burada şunu söylemek isterim ki, bizim hem aklımızı, hem ruhumuzu, hem gönümüzü aydınlatan âlimlerimizin hiçbir zaman yeri doldurulamaz. Rabb'im bizleri onların sevgisinden, muhabbetinden, feyzinden mahrum bırakmasın. Gerçek âlimleri tanıyabilirsek inanıyorum ki, bizleri yoldan çıkartmaya çalışan bozuk düşüncelere karşı da kendimizi daha iyi koruyabiliriz.

Merhum Ebu Gudde de bu eserinde Süfyân bin Uyeyne'nin "Salihler anıldığı zaman rahmet yağar." sözünden, Muhammed bin Yunus'un; "Salihleri zikretmek kadar kalbe faydalı olan başka bir şey görmedim." sözünden mülhem olarak faziletli âlimlerin, sâlih zâtların bol bol ismini zikrediyor. Onların hayatlarındaki asalet

ve (manevî) kokularındaki güzellik dolayısıyla onların adı geçtiği zaman rahmet yağmasını umarak genellikle sözleri ve olayları sahibine isnad etme yolunu tercih ettiğini söylüyor. Yani nakledilen sözler kaynakları ile birlikte zikrediliyor.

Âlimlere Hürmet

Âlimlere göstermemiz gereken edebi öğretmesi açısından da bu eser bir örneklik arz ediyor. Mesela müellif âlim, fazıl, sâlih zâtlardan bahsederken mutlaka; "Allah ondan razı olsun." veya "Allah'ın rahmeti üzerine olsun." şeklindeki dua cümlelerini kullanıyor. Konuyla ilgili olarak Hanbelî âlim Ebû Muhammed Et Temîmî'nin şu sözünü naklediyor: "Bizden istifade ettiğiniz hâlde daha sonra bizi anıp bizim için Allah'ın rahmetini dilememeniz ne kötü bir davranıştır."

Selef-i sâlihînin önde gelen imamlarının, bulundukları mecliste sâlih kişiler anıldığı zaman, o kimseler orada bulunmasalar bile, onların makamına gösterilen ihtimam ve saygının bir gereği olarak edebe en uygun oturma şeklini tercih ettiklerini söyleyen Ebu Gudde, Ebû Zür'a Er-Râzî'den nakille, hastalığı dolayısıyla uzanmış olan Ahmed bin Hanbel'in yanında İbrahim bin Tahmân'ın ismi anıldığında doğrulup oturduğunu ve şöyle dediğini naklediyor: "Salihler yâd ediliyorsa bizim uzanıp yatmamız yakışık almaz."

Ebu Gudde eserinde sadece âlimlerin değil topluma yararlılık gösteren kahramanların ve şehidlerin de isimlerinin unutturulmaması gerektiği ve onların yeni nesillere örnek olabilmeleri için de hatıralarının yaşatılması gerektiği hususunda Ebû'l Hasen En Nedvî'nin şu sözlerini naklediyor: "Selim fıtrat sahibi insanlar, fazilet ehli kişilerin üstünlük ve güzelliklerini itiraf etmeye, yardım ve iyilikte bulunan ya da ülkesi ve toplumunu savunurken namusu, değerleri, dini ve inancı uğruna öldürülen kişilere karşı şükran duyguları beslemeye yatkındır. Zaten fıtratları sapmalara uğramayan ve erdemli bir mizaca

"Fıtratları sapmalara uğramayan ve erdemli bir mizaca sahip olan toplumlar, iyiliklerini itiraf etmek ve yeni nesillere örnek olmalarını sağlamak amacıyla kendi kahramanlarının anısını ebedileştirme yolunu benimsemişlerdir."

sahip olan toplumlar, iyiliklerini itiraf etmek ve yeni nesillere örnek olmalarını sağlamak amacıyla kendi kahramanlarının anısını ebedileştirme yolunu benimsemişlerdir."

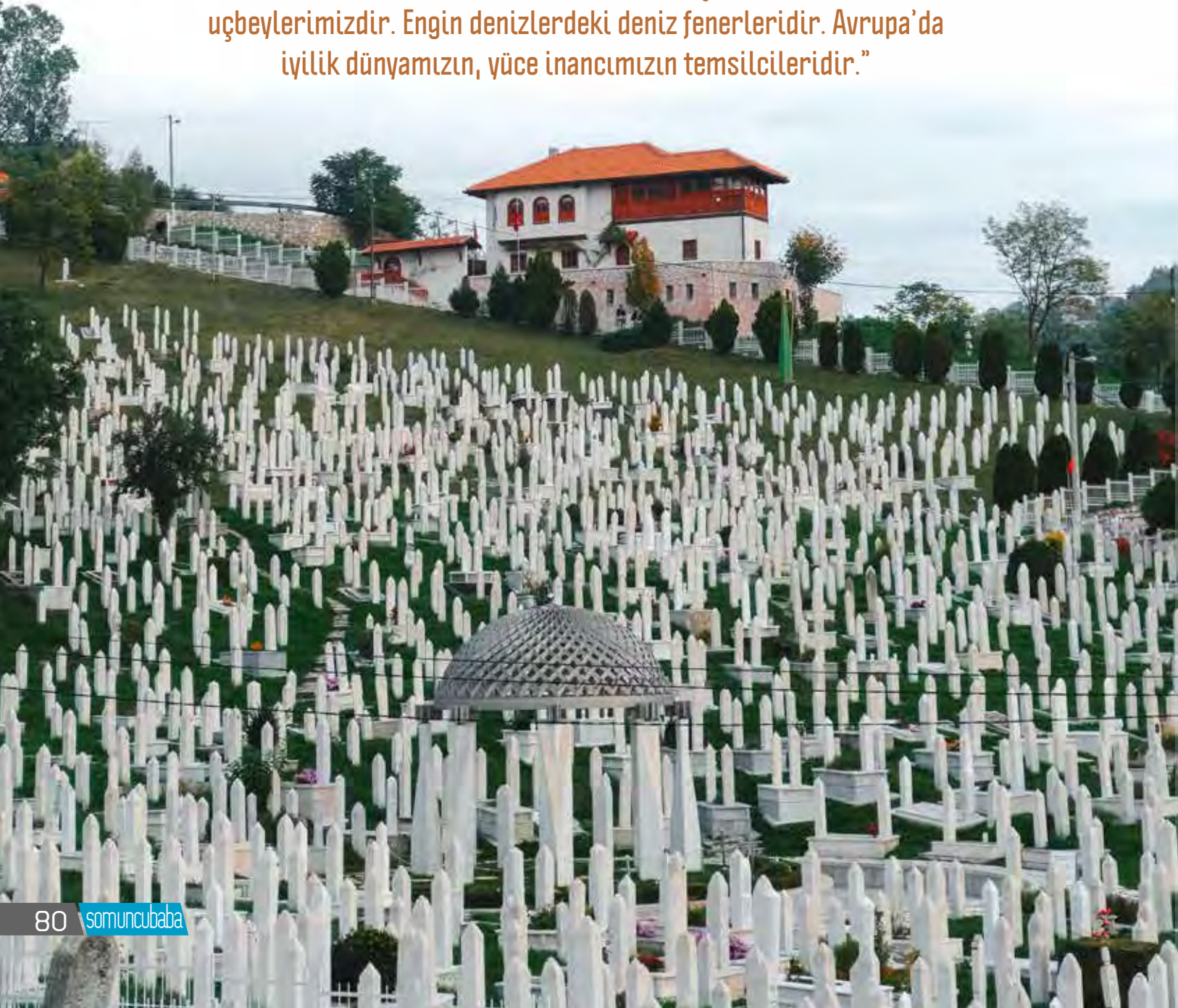
Tam bir hikmet deryası olan bu kitabın daha fazla kitlelere ulaşması için farklı bir tasnif ve düzenle yeniden ele alınması ve daha ilgi çekici bir şekilde basılması çok faydalı olacaktır. Eserin müellifi Muhasibî'ye, onu şerh eden Abdulfettah Ebu Gudde'ye ve eserde ismi geçen çok sayıdaki âlimlerimize rahmet olsun. Ve ilme emek veren bütün ilim yolcularına da...

Edebiyatımızın Rumeli'deki İzleri

“Balkanlar bizimdir, o topraklarda yaşayanlar, bizim
uçbeylerimizdir. Engin denizlerdeki deniz fenerleridir. Avrupa’da
iyilik dünyamızın, yüce inancımızın temsilcileridir.”

Balkanlar'da bizim sesimiz bizim nefesimiz vardır. Hâlâ o dağlarda Osmanlı akıncılarının sesi yankılanır, Tuna'da ve diğer nehirlerde Türk denizcilerinin "Vira Bismillah"ını duyarsınız biraz kulak kabartırsanız. Biz Balkanlar'a daha çok "Rumeli" deriz. Rumeli topraklarının Türkiye'dekinden farkı yoktur. Üsküp ile Bursa kardeş şehirlerdir. İki şehrin sadece mimarîsi birbirine çok benzer. Türküleri de kardeştir, şarkıları da eştir. Atasözleri, ninniler, maniler ve ağıtları, aynı ortak hicrânın terennümüdür.

Bir Rumeli mersiyesi önce bizim yüreğimizi yakar. Bosna'da Sırp katliam yaparken Anadolu gözyaşı döküyordu. O acıların yaşandığı sırada Türkiye ile birlikte Türk dünyası da nemli gözlerini sildi. İslâm âleminin içine kahr çöktü. Çünkü orada çoluk çocuk, genç ihtiyar katledilenler öz be öz bizim kardeşlerimizdi. Tıpkı Kırım'da, Doğu Türkistan'da, Suriye'de, Yemen'de, Arakan'da olduğu gibi...

Yahya Kemâl'in Hissiyatı

Yeni Türk edebiyatını baştan sona incelersek Balkan hicranıyla, Rumeli sevgisiyle yazılmış yüzlerce şiire rastlar, nice nesre tesadüf ederiz. Peki, bu sıradan bir hâdise midir? Hayır! Çünkü biz o güzelim topraklardan ayrılmış olsak bile gönlümüzdeki yeri bâkîdir. Meselâ Aziz Şairimiz Yahya Kemâl Beyatlı bir "Evlâd-ı Fâtihân"dır. Fethedilmiş toprakların çocuğudur. Bu bakımdan doğup büyüdüğü yerleri unutmaz. Hatıralarında çocukluğunu, dindar annesini ve o mübarek iklimi anlatır.

Okul ders kitaplarında geçen "Akıncı" şiiri de aslında bir Balkan güzellemesidir. Hepimizin içinde derin hülyalar, tatlı rüyalar uyandıran şiiri mümkünse çocuklarımıza ezberletebilsek ne güzel olur. İşte o destansı "Akıncı" şiiri:

Bin atlı, akınlarda çocuklar gibi şendik;

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Ak tolgalı beylerbeyi haykırdı: İlerle!

Bir yaz günü geçtik Tuna'dan kafilelerle...

"Yahya Kemâl Beyatlı bir 'Evlâd-ı Fâtihân'dır. Fethedilmiş toprakların çocuğudur. Bu bakımdan doğup büyüdüğü yerleri unutmaz. "Akıncı" şiiri de aslında bir Balkan güzellemesidir. Hepimizin içinde derin hülyalar, tatlı rüyalar uyandıran şiiri mümkünse çocuklarımıza ezberletebilsek." ne güzel olur.

Şimşek gibi bir semte atıldık yedi koldan,

Şimşek gibi Türk atlarının geçtiği yoldan.

Bir gün doludizgin boşanan atlarımızla

Yerden yedi kat arşa kanatlandık o hızla...

Cennette bugün gülleri açmış görürüz de

Hâlâ o kızıl hâtıra titrer gözümüzde!

Bin atlı akınlarda çocuklar gibi şendik,

Bin atlı o gün dev gibi bir orduyu yendik!

Bu şiirde bizim cesaretimiz, yiğitliğimiz, gözü karalığımız, pervâsızlığımız, fetih aşkımız, cennet sevdâmız ve bütünüyle irfanımız, medeniyetimiz vardır. Keşke Balkanlar'da ve Türkiye'de Rumeli sevdasıyla yazılmış bütün şiirler, denemeler, hikâyeler ve diğer cümle metinler toplansa, birkaç ciltlik bir antoloji hazırlansa...

Rumeli'nin İçli Sesi

Balkanlar'da Türk edebiyatına en çok hizmet edenlerin başında Osman Baymak gelir. Genç yaşta ebedî âleme göç eden Osman Baymak ile iyi bir dostluğumuz vardı. Rumeli'nin billur sesi, Balkanlar'ın sıcak nefesiydi. Bir Evlâd-ı Fâtihân'dı Osman Baymak! Türkiye ile Kosova arasında bir gönül köprüsü kurmuştu. İstanbul'a her gelişinde çalıştığım Türkiye gazetesine uğrardı. Konuşur, söyleşirdik. Sadece Kosova'daki hemşerileriyle ilgilenmiyordu. Bütün Müslüman Türk dünyası ilgi alanına giriyordu. Azerbaycan'dan Kırım'a, Kerkük'ten Üsküp'e ka-

dar gönül coğrafyamızın tamamıyla alâkardır. O da ebedî âleme doğru sefere çıktı. Cenazesi 14 Eylül Cuma günü Terzimahalle Camii'nden kaldırılarak Prizren Şehir Mezarlığı'nda toprağa verildi. Zafer Karatay, sosyal medya hesabından şu duyuruyu yaptı: "Balkanlar'ın Türkçe sesi sustu; Osman Baymak Kosova'nın Prizren şehrinde 64 yaşında vefat etti. Şair, yazar, gazeteci yayıncı, Türkçe ve Türk Dünyası sevdalısı bir aydın idi. Allah rahmet etsin."

Prizren'de 13 Mayıs 1954 tarihinde doğan Baymak, eğitim hayatını burada ve Priştine şehrinde tamamladı. Yazı hayatına şiirle başladı. Daha sonra hikâye, deneme, tenkit ve araştırma yazıları yazdı, röportajlar yaptı. 1994 yılından itibaren Bay kültür ve sanat dergisini, İnci Ço-

cuk ile Dost Gençlik dergilerini yayımladı. Balkan adlı haftalık siyasî gazeteyi çıkardı ve yazı işleri müdürlüğünü yaptı. Sadece bu değerli neşriyatla yetinmedi merhum edibimiz. 'Bay', soyadının yarısıydı ama faaliyetlerinin tamamıydı, merkeziydi. Kısa adı BAY olan Balkan Yazarları Derneği'ni kurmuştu ve başkanlığını yapıyordu. Ayrıca Bay Yayınları'nın da başındaydı. Yıllarca Uluslararası Balkan Türk Kültür ve Sanat şölenlerini düzenledi. Ödüller verdi. Hizmetleri dolayısıyla kendisine de mükâfat verildi. Azerbaycan'ın Bakü Asya Üniversitesi tarafından fahri doktora unvanı takdim edildi. Kosova ve Balkan Türk edebiyatının gelişmesi ve yaşatılması adına eserler verdi, Kırımname-Kırım'dan Gelirim adlı şiir kitabı yayımlandı. İstanbul'da çok seveni vardı ama rahmetli Kemal Çapraz en yakın dostlarındandı.

Kaleme aldığı eserler ve hazırladığı antolojiler pek çok. Hiç olmazsa bir kaçının kaydını, rahmete vesile olsun diye düşelim: Beş Parmak, Şarkılar Seni Arar, Unutma, Selam Dur Geçmişe, Yaşarlar Dize Dize, Rumeli Sizi Unutmaz, Ceviz Ağacı, Bir Yürek, Rumeli Şairlerinden İstanbul'a Şiirler, Tarih Boyunca Avrupa Kavşağı Kosova, Yüreğim Kördüğüm, Balkan Kadın Şairleri Şiir Antolojisi, Balkanlar Türk Kültürü ve Edebiyatı, Türk Dünyası Şiiri Antolojisi, Kosova Türk Şiiri Antolojisi, Kosova Türk Çocuk Öyküsü Antolojisi.

Vefalıydı Osman Baymak, kadirşinastı. Dostlarını arar bulurdu. Gazeteden ayrıldıktan sonra beni de çalıştığım Kubbealtı Akademisi Kültür ve Sanat Vakfı'nda ziyaret etmişti. O gün, yani 5 Nisan 2007 tarihinde Köprülü Medresesi'nde hücremizde bir hayli sohbet etmiştik. Yeni çıkan Geçmişten Günümüze Rumeli Türküleri kitabını da "Sayın Mehmet Nuri Yardım'a Rumeli türküleriyle merhaba..." diyerek lütfedip imzalamıştı. Kitabın başında "Rumeli türküleri, Rumeli insanının yüreğindeki duygularını simgeler. Seven bir yüreğin; tatlısıyla, acısıyla, direnişiyle, dostluğuyla, özlemiyle, öfkesiyle, çilesiyle kabına sığmaz... Sığmayınca döker kendini türküye..."

Çünkü söz ve ezgiden oluşan birer halk edebiyatı ürünüdür türküler..." diyordu. "Alişimin Kaşları Kare", "Bülbüller Ötüyor Seher Vaktidir", "Buna Er Meydanı Derler", "Dağlar Dağlar Viran Dağlar", "Debreli Hasan", "Gine de Şahlanıyor Aman", "İndim Yârin Bahçesine", "Ramize'm", "Tuna Nehri Akmam Diyor", "Yağma Yağmur", "Vardar Ovası" ve "Pencereden Kar Geliyor" gibi sevilen türkülerini derlemiş, bir araya getirmişti.

Aziz dost Zafer Karatay, merhumun Kırımname adlı eserinde geçen "Bahcesaray Mezarlığında" şiirini de paylaşmıştı köşesinde. Kırım sevdalısı şairimiz burada muhayyel ölümünü anlatıyordu: *"Solgun otların arasında yüzümü görürüm/Yalnızlığımı mezar taşlarının sessizliğinde/Şiirimin dizesinde Kırım'ın çığlığı/Bir çocuğun yüzündeki hüznün gözyaşları/Kararan yüreğim Karadeniz kasırgasında/Sabrim Yunus'un sevdalarına yaslanmış/Atalarımın yattığı kurak toprağında sessiz duamdır/Bahcesaray mezarlığında bin kez ölürüm..."*

Bir kitabının adı Rumeli Sizi Unutmaz idi. Peki ya biz, ya biz seni unutabilir miyiz sanıyorsun? Osman Baymak! İnan, seni Balkanlar da, Kafkaslar da, Kırım da, Rumeli ve Türkiye de hiçbir zaman unutmayacak, hâtıranı eben cet, ilelebet

yaşatacaktır. Allah'ın rahmeti ve mağfireti üzerine olsun. Ruhun şad, kabrin nur, mekânın cennet, makamın âlî, menzilin mübarek olsun.

O Topraklar Bizimdi

Osman Baymak gibi Balkanlar'da vücuda getirilmiş olan Türk ve İslâm edebiyatına dikkatlerin daha çok çekilmesi gerekiyor. Zira o topraklarda yaşayanlar, bizim uçbeylerimizdir. Engin denizlerdeki deniz fenerleridir. Avrupa'da iyilik dünyamızın, yüce inancımızın temsilcileridir. İnşallah son yıllarda Balkanlar'daki Osmanlı izlerini keşfe çıkan kültür sanat mensupları sadece mimarî mirasımıza sahip çıkmakla yetinmeyecek, sözlü ve yazılı edebiyatımızın birikimlerini de bütünüyle gün ışığına çıkaracaklardır. Türkiye, şükürler olsun son yıllarda dünyada en çok dikkat edilen, sözü geçen, itibarı artan ve hatta denge unsuru olan bir büyük ülke seviyesine yükselmiştir. Yeryüzündeki bütün mazlumlara sahip çıkan Türkiye'nin sivil toplum kuruluşları, aydınları ve edebiyatçıları inşallah Balkanlar'daki edebiyat birikimine de esaslı biçimde sahip çıkacaklardır.

Gül Yetiştiren Bahçıvanlar

“Okulu bahçe, öğrencileri bahçenin eşsiz çiçekleri, öğretmenleri de bahçede rengârenk çiçekler yetiştiren bahçıvanlar olduğunu biliyoruz. Öğretmenler; açmayı bekleyen tomurcuklara yol gösteren gönül erleri, ruhları okşamasıyla, dinlemesiyle çok özel ve güzel bir insandırlar.”

Yeni bir eğitim ve öğretim yılının değerli öğretmenlerimize, sevgili öğrencilerimize, kıymetli velilerimize ve eğitim camiasına hayırlar getirmesini Rabb'imden niyaz ediyorum. Millî ve manevî değerlerimize uygun, bilgi ve teknolojiyle donanmış, ahlâkî erdemlerle bezenmiş, hayırlı, başarılı, huzurlu ve mutlu insanların yetişmesi dualarımla, eğitimin temel taşı öğretmenlerimiz hakkında düşüncelerimi aktarmak istiyorum.

Öğretmenler; yürekleri ısıtan, gönülleri aydınlatan güneşe benzerler. Sevgi dolu yürekleri, güler yüzleri ve güzel sözleriyle gönülleri fethederler. Tatlı dilleri ve maharetli elleriyle kalplere sevgi tohumları ekerler. Sevgileri, bilgileri ve ilgileriyle öğrencilerini geleceğe hazırlarlar. Çiçeklerini en güzel şekilde yetiştirirler. Gerçek öğretmenler öğrencilerine ilham kaynağı olurlar.

Eğitimin temel taşları sevgi, bilgi ve ilgidir. Okulu bahçe, öğrencileri bahçenin eşsiz çiçekleri, öğretmenleri de bahçede rengârenk çiçekler yetiştiren bahçıvanlar olduğunu biliyoruz. Öğretmenler; açmayı bekleyen tomurcuklara yol gösteren gönül erleri, ruhları okşamasiyla, dinlemesiyle çok özel ve güzel bir insanlardır.

Öğretmenlerin; mangal gibi yürekleri, çelik gibi bilekleri, pamuk gibi yumuşak gönülleri vardır. Öğrencilere onurlu bir kişilik kazandırmak, yeteneklerine göre yönlendirmek, millî ve manevî değerler vermek başlıca görevlerindendir. Öğretmen, öğrencinin gözünde her şeyi bilen örnek insanlardır.

Hepimizin bildiği gibi iletişim sevgiyle başlar ve başarıya doğru ilk adım atılmış olur. Öğretmenlerin kalpleri çocuk sevgisiyle dolup taşmalıdır. Yüreğine giremediğimiz çocukları eğitemeyiz. Öğretmen sabırlı olup, ümitsizliğe düşmeden yoluna devam etmelidir. Öğretmen değer veren, dinleyen, kızmayan, alınmayan, saygı duyan, sevgi, güven, anlayış gibi özellikleri nefsinde yaşayandır. Aynı zamanda öğretmen öğrencisine, velilere, meslektaşlarına ve çevre-

“Öğretmen değer veren, dinleyen, kızmayan, alınmayan, saygı duyan, sevgi, güven, anlayış gibi özellikleri nefsinde yaşayandır.”

sine hoşgörölü olabilir. Öğretmenin sözleri karşısındakinin ruhuna işlemelidir.

Öğretmen beyindeki zincirleri çözebilir. Öğretmen sınıfı bir çiçek tarlası gibi görerek, hiçbir çiçeği kırmadan, incitmeden, soldurtmadan besleyip büyütebilmelidir. Öğretmen öğrencilerinin sevgisine, üzüntüsüne, sorunlarına, hayallerine, korku ve ümitlerine, düşüncelerine ortak olmalı, onları yakından tanıyıp ilgilenmelidir. Öğretmen öğrencisinin kalbindeki kör düğümleri çözebilecek sabır ve hoşgörü içinde olmalıdır.

Öğretmen sadece kendi bahçesindeki çiçeklerle değil, çevresindeki tüm çiçeklerle ilgilenmeli, solgun çiçeklere hayat verecek şifalı suyu gönüllerine, akıllarına akıtabilmelidir. Bir öğretmen düşünün ki, öğrencilerini tanımıyor, onlarla gerektiği gibi ilgilenmiyorsa bu sınıfta başarılı öğrencilerin yetişmesi çok zordur. Tıpkı bahçesindeki çiçekleri tanımayan bahçıvan gibi.

Okul bir bahçe, öğrenciler de o bahçenin eşsiz, nâdîde çiçekleridir. Öğretmene bu bahçede rengârenk çiçekler yetiştirecek bir bahçıvandır. Bu bahçede her çiçek kendi renginde açacak, etrafa misk gibi kokular yayacaktır. Her çiçeğin farklı özellikleri vardır. Her birine ayrı ilgi ve bakım göstermemiz gerekir. Bunu yapmazsak çiçekler açmaz, açan çiçekler de solgun ve cılız olur. Öğretmen, bahçesini saran yabanî otları, dikenleri temizleyemezse bahçedeki çiçekler istenilen güzellikte olmaz. Sorun, sıkıntı ve huzursuzluklar giderilemezse öğrencilerimiz yok olup gider.

Burada bir özeleştiriy yaparak, biz öğrencilerimizin farklı yapılarında olduklarını, ona göre davranmamız gerektiğini düşünerek hareket ettik mi? Bütün öğrencilerimizi aynı görüp, hepsinden aynı derecede başarı mı bekledik? Hepsinin belirlenmiş kalıplara uymalarını mı istedik? Uymayanları azarlayıp, horlayıp, suçlayıp dışladık

mi? Öğrencilerimizin iç dünyalarını, aile yapılarını, istek ve düşüncelerini dikkate alıp, ona göre davrandık mı? Onların kendilerini bize anlatmalarını, özgürce konuşabilmelerini sağlayabildik mi? Hatasını gördüğümüz öğrencileri suçlayıp, okuldan atmak acaba bir çâre mi? Bizden bağımsız, özgürce gelişiyor, kendi renginde açıyor diye soldurmaya çalışmak doğru mu?

Öğrencileri yapma çiçekler gibi görmeyelim. Onlara sevgi dolu yüreğimizi açarak yardımcı olalım, önlerini açalım, rengârenk çiçekler hâline gelsinler, güzellik ve kokularıyla etrafı güzelleştirsinler. Öğrencilerimizin içindeki gizli enerjiyi açığa çıkarmalarına yardımcı olalım.

Çocuklar; masumiyetin, sevginin ve iyiliğin birer sembolüdür. Çocuklardaki güzelliğin ve yeteneklerin keşfedilmesi, geliştirilmesi ve yönlendirilmesi özenli ve düzenli bir çalışmadan sonra oluşur. Bunun için sabır, yeteri kadar zaman ve bilinçli bir çaba gerekir. Dün dinleyen, bugün konuşan ve yarın ülkeyi yöneten insanlar olarak çocuklarımız bir çağlayan misali akan sesimiz, yarınlarımız, tertemiz geleceğimizdir. Çocuklarımızın eğitimi asla şansa bırakılmamalı onların en iyi bir şekilde yetişmeleri için elimizden gelen tüm imkânları kullanmalıyız.

Gül yetiştiren gönül fâthihlerine selâm olsun. İyi ki varlar...

Beklenen Sensin

Her karış toprağın atamın izi
Unuttuk sanmayın unuttuk sizi
Hala duyuyorum o meşhur sözü
Dağlardan ses gelir; beklenen sensin

Bir komutan çalar garip kapısın
Baştan aşağıya süzer yapısın
Kapıdaki nine dikip kafasın
Sağlardan ses gelir; beklenen sensin

Yürürüm yürürüm şehirlerinden
O eski yapılar üzer derinden
Kırık minarenin tam üzerinden
Çağlardan ses gelir; beklenen sensin

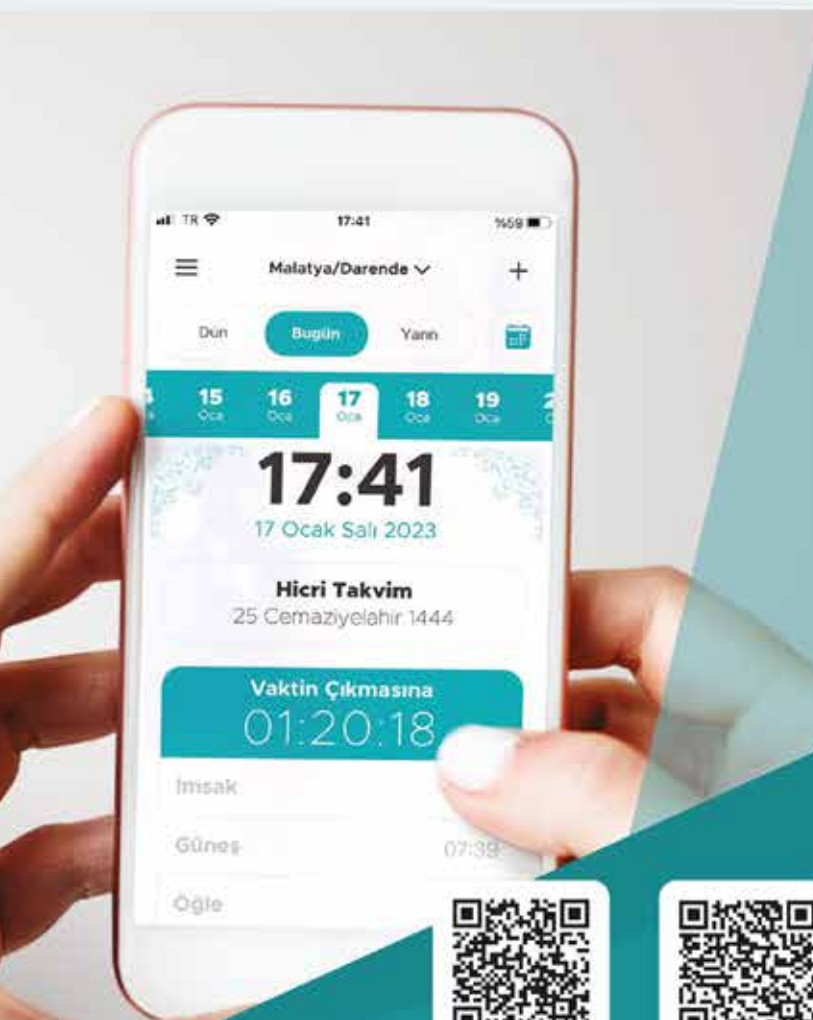
Bizden sonra senin gülmemiş yüzün
Kaplamış her yanın bir garip hüznün
Karışmış mevsimin baharın güzün
Bağlardan ses gelir; beklenen sensin

Oturdum eski bir mezar başında
Neler yazıyor baştaki taşında
Belki yirmi belki otuz yaşında
Yuğlardan ses gelir; beklenen sensin

Bekliyor atadan kalma toprağım
Hüzünden sararmış dökmüş yaprağım
Yine dikeceğiz burca bayrağım
Tuğlardan ses gelir beklenen sensin

Hulusi TATAR

Nasihat Takvimi

ARTIK CEBİNİZDE!

Google play

Download on the App Store

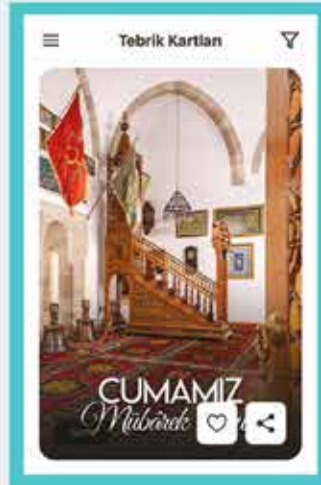
Nasihat Takvimi Mobil Uygulamasını Android ve iOS için indirebilirsiniz.

NASİHAT TAKVİMİ

Nasihat Yayınları tarafından hazırlanan Nasihat Takvimi'ni mobil telefonunuzdan takip edebilirsiniz.

- Namaz Vakitleri
- Bilgilendirici İçerikler
- Tebrik Kartları
- Dini Gün ve Geceler
- İmsakiye
- Kible Bul

NASİHAT YAYINLARI

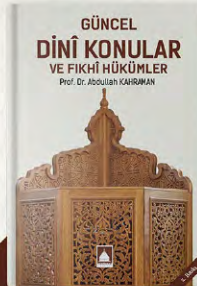
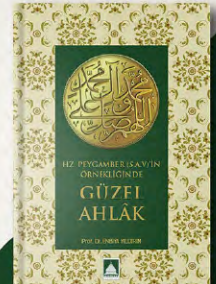
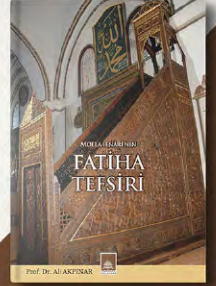
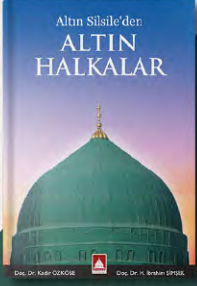
"Okunur kitâb
Olur feth-i bâb"

E-Kitap

E-Dergi

E-Albüm

Nasihat Yayınları tarafından neşredilen kitap, dergi ve albüm arşivlerimize, web sayfamız üzerinden **ücretsiz** erişim sağlayabilirsiniz.

OKUYUN & DİNLEYİN

www.nasihatyayinlari.com

